

Evaluatie (rechts)positie en rechtsbescherming van mbo-studenten

Bianca Leest
Rita Kennis
Josien Lodewick
Eline Luyten
Tessa Termorshuizen
Britt Visser
m.m.v. Renée van Schoonhoven

September 2025

Projectnummer: 2024.070

© 2025 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
1.1	Vooraf.....	1
1.2	Achtergrond	1
1.3	Onderzoeksvragen.....	6
1.4	Onderzoeksmethoden.....	9
1.4.1	Websearch.....	9
1.4.2	Enquête mbo-instellingen	10
1.4.3	Studentenenquêtes.....	11
1.4.4	Secundaire data-analyse	12
1.4.5	Aanvullende gesprekken met mbo-studenten	12
1.4.6	Reflectiebijeenkomsten	13
1.5	Leeswijzer	14
2	Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten (tussenevaluatie) ..	15
2.1	Inleiding	15
2.2	Verbeteren informatievoorziening over rechten en plichten studenten	15
2.2.1	Inleiding	15
2.2.2	Uitvoering.....	16
2.2.3	Ervaringen studenten.....	17
2.3	Rechten schorsingen en verwijderingen.....	18
2.3.1	Inleiding	18
2.3.2	Uitvoering.....	19
2.3.3	Ervaringen studenten.....	20
2.3.4	Doelbereik.....	21
2.4	Aanscherping randvoorwaarden zorgplicht	22
2.4.1	Inleiding	22
2.4.2	Uitvoering.....	23
2.4.3	Doelbereik.....	28
2.5	Verbreden landelijke financiële ondersteuning student-bestuursleden naar het mbo..	29
2.5.1	Inleiding	29
2.5.2	Uitvoering.....	29
2.6	Toegankelijke faciliteit.....	30
2.6.1	Inleiding	30
2.6.2	Uitvoering.....	31
2.6.3	Ervaringen studenten.....	32
2.7	Onafhankelijk geschillenadviescommissie.....	36
2.7.1	Inleiding	36
2.7.2	Uitvoering.....	36
2.7.3	Ervaringen studenten.....	38
2.8	Beroepsinstantie ABRvS.....	39
2.8.1	Inleiding	39
2.8.2	Uitvoering.....	40
2.9	Afschaffing onderwijsovereenkomst	41
2.9.1	Inleiding	41

2.9.2	Doelbereik.....	41
2.10	Rapportageplicht ouders minderjarige studenten	42
2.10.1	Inleiding	42
2.10.2	Uitvoering.....	42
2.10.3	Doelbereik.....	42
2.11	Conclusies en reflectie	43
2.11.1	Conclusies	43
2.11.2	Reflectie	47
3	Wet versterking positie mbo-studenten (eindevaluatie)	49
3.1	Inleiding.....	49
3.2	Mbo-studentenfonds	49
3.2.1	Inleiding	49
3.2.2	Besteding van het mbo-studentenfonds in 2022 en 2023/2024	50
3.2.3	Uitvoering.....	53
3.2.4	Ervaringen studenten.....	57
3.2.5	Doelbereik.....	60
3.3	Maatregelen voor zwangere studenten en studerende ouders	62
3.3.1	Inleiding	62
3.3.2	Uitvoering.....	62
3.3.3	Ervaringen studenten.....	64
3.3.4	Doelbereik.....	67
3.4	Benaming mbo-studenten.....	72
3.4.1	Inleiding	72
3.4.2	Inzet van de mbo-instellingen	73
3.4.3	Doelbereik.....	73
3.5	Geldige reden melding verzuim	75
3.5.1	Inleiding	75
3.5.2	Doelbereik.....	76
3.6	Mbo-verklaring	76
3.6.1	Inleiding	76
3.6.2	Uitvoering.....	77
3.6.3	Doelbereik.....	77
3.7	Doorstroomregeling	78
3.7.1	Inleiding	78
3.7.2	Uitvoering.....	78
3.7.3	Doelbereik.....	78
3.8	Conclusies en reflectie	79
3.8.1	Conclusies	79
3.8.2	Reflectie	83
	Bijlage 1 – Maatregelen en beoogde effecten	87
	Bijlage 2 – Toelichting websearch.....	90
	Bijlage 3 – Nieuwe situatie geschillen, klachten en bezwaren	91

1 Inleiding

1.1 Vooraf

In 2021 is de Wet versterken positie mbo-studenten ingevoerd en in 2023 de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten.¹ De wetten beogen respectievelijk de positie van de mbo-student te versterken en de rechtspositie en rechtsbescherming van de mbo-student te verbeteren. Daartoe zijn in beide wetten diverse maatregelen uitgewerkt, die deels betrekking hebben op alle mbo-studenten en deels betrekking op specifieke, meer kwetsbare, doelgroepen. De wetswijzigingen hebben betrekking op de voorschriften voor mbo-opleidingen aan rijksbekostigde mbo-instellingen.

In 2024-2025 hebben KBA Nijmegen en ResearchNed de twee wetten onderzocht. Het onderzoek naar de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten betreft een tussenevaluatie, het onderzoek naar de Wet versterken positie mbo-studenten betreft een eindevaluatie. Het voorliggende rapport vormt de weerslag van de inzichten uit dit onderzoek.

Leeswijzer

In het vervolg van hoofdstuk 1 worden achtereenvolgens de achtergrond van de twee wetten, de onderzoeksvragen en de onderzoeksmethoden beschreven. In hoofdstuk 2 gaan we in op de resultaten van het onderzoek naar de Wet verbetering rechtsbescherming van mbo-studenten en in hoofdstuk 3 beschrijven we de resultaten van het onderzoek naar de Wet versterking positie mbo-studenten. Het rapport sluit af met samenvattende conclusies en reflectie op de beide wetten.

1.2 Achtergrond

Beide wetten zijn zogenaamde verzamelwetten en bestaan uit verschillende maatregelen van diverse aard, die o.a. nieuwe rechten voor studenten introduceren en verplichtingen voorschrijven die moeten leiden tot ander gedrag en beleid bij mbo-instellingen. De maatregelen moeten vervolgens leiden tot verbetering op de doelen (sterkere positie mbo-student, betere rechtsbescherming en rechtspositie mbo-student). Beide wetten worden hieronder kort toegelicht. In de volgende hoofdstukken wordt verder ingegaan op de verschillende onderdelen van de wetten.

Wet versterken positie mbo-studenten (2021)

Met de invoering van de Wet versterken positie mbo-studenten werd beoogd om de positie van de mbo-student te versterken. De wet richt zich zowel op mbo-studenten in meer kwetsbare posities als op alle mbo-studenten. De wet bestaat uit een zestal maatregelen. De maatregelen (1) het verplicht stellen van een mbo-studentenfonds, (2) maatregelen voor zwangere mbo-studenten en (3) de mbo-verklaring (als vervanger van de instellingsverklaring²), richten zich op de meer kwetsbare studenten. Gericht op alle mbo-studenten zijn de maatregelen (4) de benaming van mbo-studenten in wet- en regelgeving, (5) de wijziging van de doorstroomregeling en (6) het verduidelijken van geldige redenen voor verzuim van niet-leerplichtigen en voortijdig schoolverlaters ingevoerd.

1 Stb. 2020, 234 en Stb. 2022, 134.

2 De mbo-verklaring verving de 'instellingsverklaring'. De wijziging hield in dat er in meer gevallen zo'n verklaring verstrekt móet worden, waar dat voorheen meer optioneel was. De verklaring als zodanig was m.a.w. niet 'nieuw', wel de voorschriften rond afgifte (meer verplichtend voor instellingen).

De achtergrond van de behoefte om de positie van de mbo-student te verbeteren was/is meervoudig. Enerzijds betrof het inspanningen om de positie van de mbo-student gelijk te trekken met die van de leerling en de ho-student. Het inrichten van een mbo-studentenfonds vergelijkbaar met het studentenfonds in het hbo/wo is daar een voorbeeld van. Ook de benaming van mbo-studenten (i.p.v. deelnemers) laat dit zien. Tegelijkertijd vormden ook de zorgen om de positie van het mbo in het onderwijsbestel – tegen de achtergrond van krapte op de arbeidsmarkt in essentiële sectoren, zoals de techniek en zorg – een aanleiding. Het versterken van de positie van de mbo-student moet gezien worden als een versterking van de positie van het mbo als geheel. Deze verandering sluit ook aan op breder beleid om het imago van het mbo en de positie van de mbo-student te verbeteren en vergroten (bv. versterken van medezeggenschap en positie en facilitering van studentenraden in het mbo, waar onderwijsvormen i.p.v. verticaal)³. Ook in de Werkagenda mbo, maar bijvoorbeeld ook in de Toekomstverkenning 2040 is er aandacht voor de gelijkwaardige behandeling en positie van mbo-studenten.

Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten (2023)

Het doel van de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten is drieledig:

- Het verbeteren van de rechtspositie van de mbo-student
- Het verbeteren van de rechtsbescherming van de mbo-student
- Verlichting van regeldruk van de onderwijsinstelling

De begrippen *rechtspositie* en *rechtsbescherming* zijn in de memorie van toelichting gedefinieerd: 'onder rechtspositie wordt het geheel van rechten en plichten die de student tegenover zijn instelling heeft verstaan. Onder rechtsbescherming wordt het geheel aan voorzieningen en procedures verstaan waarmee de student voor zijn rechten kan opkomen'. Zowel de rechtspositie als de rechtsbescherming dragen bij aan toegankelijk onderwijs waarin studenten de ondersteuning krijgen om de opleiding met succes af te ronden. Daarmee krijgt iedereen die wil studeren (in het mbo) een eerlijke kans. Daarnaast is het idee dat rechtsbeschermingsprocedures ook bijdragen aan de interne verbetercultuur van mbo-instellingen.

Om de doelen uit de wet te bereiken zijn verschillende maatregelen geïntroduceerd:

- Verbeteren rechtspositie: (1) het opnemen van rechten aangaande schorsing en verwijdering van de instelling in de WEB, zodat iedere student hierin gelijke rechten kent⁴; (2) het verbeteren van de informatievoorziening over de rechten en plichten van mbo-studenten; (3) het aanscherpen van de randvoorwaarden van de zorgplicht van instellingen op basis van de Wgbh/cz; en (4) het verbreden van landelijke financiële ondersteuning voor student-bestuursleden naar het mbo.
- Verbeteren rechtsbescherming: vóór ingang van de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten was de rechtsbescherming van de mbo-student in de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) vrij beperkt geregeld. De WEB verplichtte enkel dat er een klachtenregeling en een commissie van beroep voor de examens moesten zijn. Bij geschillen was de student aangewezen op een gang naar de civiele rechter. De drempel naar die rechter was hoog, want mbo-studenten meldden zich aldaar zelden of nooit. De wetswijziging beoogt dan ook te voorzien in laagdrempeliger rechtsbescherming, "zodat het gemakkelijker wordt voor studenten om eventuele misstanden aan te kaarten".⁵ Om die reden zijn in de wet de volgende maatregelen opgenomen: (5) het oprichten van een toegankelijke faciliteit waar studenten met al hun vragen (klachten, bezwaren) naartoe kunnen; (6) het oprichten van een onafhankelijke geschillenadviescommissie (in geval van bezwaar van de

³ Zie bijvoorbeeld de Brief 'Versterken medezeggenschap in het mbo' van 2 maart 2023 van de minister van OCW.

⁴ Eerder onderzoek (Baas e.a.; 2017) laat zien dat veel studenten niet goed geïnformeerd zijn over hun rechten en plichten. Met name ten aanzien van verwijdering en schorsing is er bij studenten veel onduidelijkheid, en vormt dit ook de sterkste aanleiding voor klachten.

⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, 35 625, nr. 3, p.6

student tegen een beslissing van de instelling); en (7) het oprichten van één toegankelijke, externe beroepsinstantie voor geschillen (als de student het niet eens is met het de uitkomst van het bezwaar bij de onafhankelijke geschillenadviescommissie óf als student het niet eens is met de beslissing van de commissie van beroep voor de examens)⁶. Met behulp van deze maatregelen zou het voor studenten eenvoudiger moeten worden om op te komen voor hun rechten, en eventuele misstanden aan te kaarten.

- Verlichting van de regeldruk voor mbo-instellingen: (8) afschaffing van de onderwijsovereenkomst en de bijbehorende administratieve verplichtingen⁷; en (9) het wegnemen van onduidelijkheid over de mogelijkheden tot informatiedeling met ouders van minderjarige studenten door introductie van een rapportageplicht. Als gevolg van deze maatregelen zouden instellingen meer middelen overhouden om aan onderwijs te besteden.

De Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten vormt onderdeel van een bredere/grotere beweging om de rechtspositie van studenten in het mbo te verbeteren en elke student een eerlijke kans te geven om de opleiding te starten en af te ronden. Onder andere met de invoering van de Wet vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs is de rechtspositie ten aanzien van toelating verbeterd.⁸ Met de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten ingevoerde maatregelen, heeft de wetgever ook ingezet op betere mogelijkheden voor studenten om hun rechten ook te verwezenlijken.

Beoogde doelen en effecten in de wetten

Beide wetten drukken uit dat de (rechts)positie van de mbo-student meer gelijk moet worden gesteld aan enerzijds de vo-leerling en anderzijds de student in het hbo/wo, en beogen de rechten, plichten, positie en rechtsbescherming van de mbo-student te harmoniseren met de wetgeving in het voortgezet en hoger onderwijs. Omdat beide wetten het karakter van verzamelwetten hebben, is het van belang om inzicht te krijgen in welke manier de verschillende maatregelen geacht worden bij te dragen aan de doelen. In onderstaand conceptueel kader dat is gebaseerd op het ontleden van de doelen/beoogde effecten van de (maatregelen in) de wetten, onderscheiden we drie niveaus van effecten/doelen.

- *Set 1, directe effecten:* de implementatie en navolging van wettelijke voorschriften of het gebruik van de nieuwe wettelijke mogelijkheden. Het betreft de feitelijke invoering en toepassing van de maatregelen en de naleving van de gestelde wettelijke kaders.
- *Set 2, indirecte effecten:* veranderingen in beleid en gedrag bij betrokken partijen (mede) als gevolg van de wettelijke voorschriften. Deze effecten zijn niet direct in de wet voorgeschreven, maar maken onderdeel uit van de onderliggende beleidstheorie, onder meer verwoord in de memorie van toelichting op de wet. Bijvoorbeeld: (meer) studenten krijgen financiële ondersteuning uit het mbo-studentenfonds, meer bekendheid en gebruik van faciliteit.

6 Vanaf 1 augustus 2023 is de bevoegdheid van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRVs) uitgebreid naar geschillen tussen mbo-instellingen en mbo-studenten (sinds 1 januari 2023 was de Afdeling bestuursrechtspraak reeds de rechter in zaken van studenten van universiteiten en hogescholen, een functie die per die datum werd overgenomen van het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs, CBHO). Mbo-studenten, die het niet eens zijn met een beslissing van hun mbo-instelling, kunnen tegen de beslissing beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak.

7 Eerder onderzoek liet zien dat er bij het afsluiten van de onderwijsovereenkomst (OOK) in praktijk geen sprake was van gelijkwaardigheid tussen de partijen (i.c. student en mbo-instelling) die de overeenkomst sluiten en dat van onderhandelingsruimte geen sprake was (Baas e.a., 2017). De OOK versterkte de rechtspositie van de mbo-student niet en had voornamelijk een belangrijke administratieve functie in de bekostiging van de mbo-instelling (Van Schoonhoven & Huisman, 2018). De OOK had in die zin geen functie. Het afschaffen van de OOK moet de administratieve belasting van instellingen verminderen.

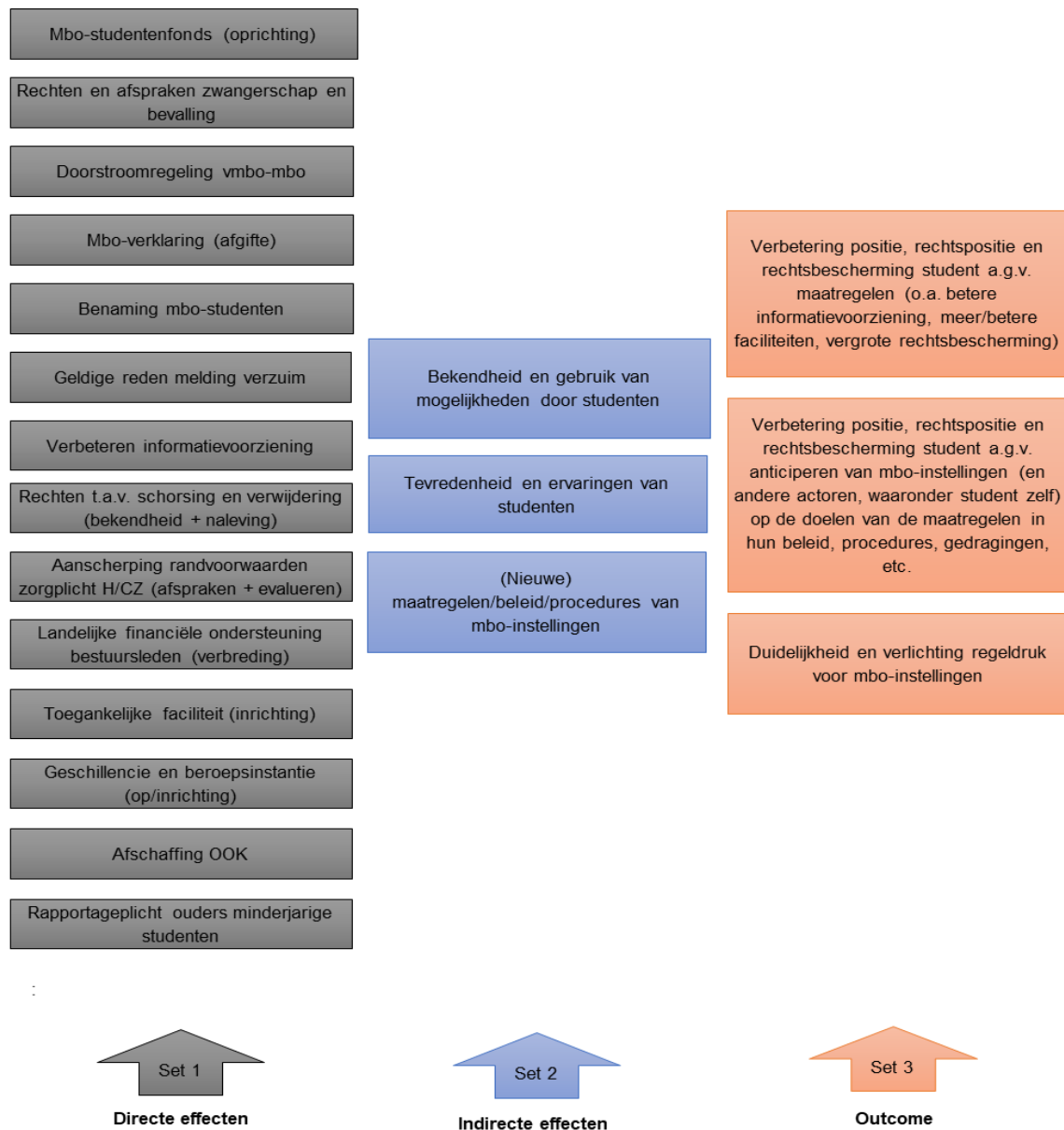
8 Uit de evaluatie van die wet blijkt dat mbo-instellingen als gevolg van het toelatingsrecht studenten toelaten die zij eerder niet zouden hebben toegelaten en dat bepaling van toelating geen doel meer vormt van de intake (behalve eventuele aanvullende toelatingseisen van bepaalde opleidingen). Bron: Eimers, T., e.a. (2022). Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2022. Basisrapport. Nijmegen: KBA Nijmegen.

- *Set 3, outcome*: de uiteindelijke doelen/effecten die de wet beoogt te realiseren, namelijk versterking van de positie, rechtspositie en rechtsbescherming van de student, en het verlichten van de regel-druk van mbo-instellingen. De term *outcomes* wordt voor het conceptueel kader gebruikt in ruime zin: het gaat niet om outcomes in de betekenis van bewezen causale verbanden, maar om gevolgen van de wet in beleidstheoretische zin.

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van hoe de maatregelen in de wetten samenhangen met de beoogde indirecte effecten en outcome-doelen.

Figuur 1.1 maakt inzichtelijk hoe de maatregelen beogen bij te dragen aan de doelen in beide wetten. In het figuur worden directe en indirecte effecten van de wet en de doelen van de wet aangeduid. Het schema is gericht op de beoogde en gewenste effecten en doelen van de wet (want het gaat uit van de bedoeling), maar in het onderzoek is ook nadrukkelijk aandacht geweest voor onbeoogde en ongewenste (indirecte) effecten. Aanvullend speelt ook de invloed van de context waarin de wetten worden ingevoerd en de rol van actoren en de niveaus waarop zij acteren een rol. Het figuur dient als analyse-kader voor het onderzoek en de rapportage.

Figuur 1.1 – Analyse kader



1.3 Onderzoeksvragen

De **hoofdvraag** van het onderzoek luidde: *Wat zijn de effecten van de maatregelen (in beide wetten), en in hoeverre hebben de maatregelen daadwerkelijk bijgedragen aan het verbeteren van de rechtspositie en aan de rechtsbescherming van de mbo-studenten?*

Vanwege de verschillende invoeringsdata van beide wetten betreft de evaluatie van de Wet verbetering rechtsbescherming van mbo-studenten een *tussenevaluatie* en de evaluatie van de Wet versterken positie mbo-studenten een *eindevaluatie*. Daarbij gaat het ook om in hoeverre de afzonderlijke maatregelen in beide wetten bijdragen aan de versterking van de (rechts)positie en rechtsbescherming van (groepen) mbo-studenten. Specifiek voor de tussenevaluatie van de Wet verbetering rechtsbescherming is het doel om zicht te krijgen op hoe ver instellingen zijn met de invoering van de maatregelen, hoe ze er invulling aan geven, wat goed (en niet goed) gaat en waar ze tegenaan lopen in praktijk.

Bij onderstaande deelvragen zijn geen onderzoeksvragen geformuleerd die betrekking hebben op de mbo-verklaring en de maatregelen ten aanzien van de doorstroomregeling, omdat deze thema's al zijn/worden onderzocht in het onderzoek naar de mbo-verklaring en de monitor van de Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht. Bij het beantwoorden van de hoofdvraag nemen we de uitkomsten op deze thema's uit dit andere onderzoek uiteraard wel mee.

Deelvragen tussenevaluatie Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten

Rechten aangaande schorsingen en verwijderingen

1. Zijn instellingen bekend met de in de WEB opgenomen rechten aangaande schorsing en verwijdering? Houden instellingen zich aan de in de WEB opgenomen rechten aangaande schorsing en verwijdering?
2. Hebben studenten het idee dat ze hierdoor beter beschermd worden? In hoeverre blijkt dit ook uit het aantal geschillen of beroepsprocedures over schorsing en verwijdering?

Verbeteren van de informatievoorziening rechten en plichten van student

3. Hoeveel instellingen hebben de rechten en plichten van studenten opgenomen in het studentenstatuut en hebben het statuut openbaar gemaakt? Op welke manier informeren instellingen studenten hierover (actief/passief)?
4. Hoe ervaren studenten de informatievoorziening over hun rechten en plichten en is de informatie voor hen begrijpelijk?
5. In hoeverre ervaren studenten een betere rechtspositie en bescherming hierdoor? Waarom wel/niet? In hoeverre blijkt dit ook uit het aantal geschillen of beroepsprocedures over schorsing en verwijdering?

Verbreden landelijke financiële ondersteuning student-bestuursleden

6. In hoeverre maken student-bestuursleden in het mbo gebruik van de landelijke financiële ondersteuning voor student-bestuursleden?

Aanscherping van de randvoorwaarden van de zorgplicht

Instellingen maken schriftelijke afspraken met studenten met een handicap of chronische ziekte over de ondersteuning waar zij op basis van de Wgbh/cz recht op hebben.

7. Hoeveel instellingen doen dit? Hoe groot zijn de verschillen tussen opleidingen binnen een instelling?
8. Voor hoeveel studenten worden deze afspraken gemaakt?

9. Voor welke groepen studenten doen de instellingen dit?
10. In welke vorm doen instellingen dit?
11. Gebeurt dit voor(afgaande aan) de inschrijving?
12. Zijn de afspraken schriftelijk (digitaal of op papier) vastgelegd (zodat de inspectie toezicht kan houden)?
13. Worden afspraken nagekomen?⁹
14. Worden de afspraken minstens één keer per jaar geëvalueerd?
15. Worden studenten geweigerd vanwege hun ondersteuningsbehoefte?
16. Welke successen of knelpunten komen instellingen tegen in de uitvoering?
17. Hoe ervaren studenten het proces van het maken van afspraken en de jaarlijkse evaluatie ervan?
18. Vinden studenten dat ze beter worden ondersteund? In hoeverre is dat ook zichtbaar in het aantal klachten of geschillen hierover?

Instellingen richten een toegankelijke faciliteit op waar studenten terecht kunnen voor vragen

19. Hoeveel instellingen hebben een toegankelijke faciliteit gerealiseerd?
20. Hoe hebben instellingen invulling gegeven aan de toegankelijke faciliteit? Hoe hebben ze het ingericht? (Fysiek, digitaal?)
21. Hoe bekend is de faciliteit onder studenten?
22. Hoeveel gebruik maken studenten van de faciliteit?
23. Met wat voor soort vragen komen de studenten bij de faciliteit?
24. Hoe tevreden zijn studenten over de faciliteit?

Onafhankelijke geschillenadviescommissie

25. Hoeveel instellingen hebben een onafhankelijke geschillenadviescommissie?
26. Hoe vaak doen studenten een beroep op de geschillenadviescommissie?
27. Waar gaan deze geschillen over en hoe vaak wordt het bezwaar van de student door de geschillenadviescommissie (on)gegrond verklaard?
28. Hoe vaak neemt het College van Bestuur het advies van de geschillenadviescommissie (wel of niet) over?
29. Wat gebeurt er naar aanleiding van het besluit van het College van Bestuur in de opleiding of school? Wat is de ervaring van studenten hierin?

Beroep in één instantie bij de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State (ABRvS)

30. Hoe vaak gaan studenten in beroep bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de ABRvS? Welke afwegingen maken studenten om dit beroep wel of niet in te stellen?
31. Waar gaan deze beroepszaken over? Hoeveel komen voort uit een traject bij de geschillenadviescommissie en hoeveel uit een traject bij de commissie van beroep voor de examens (Cobex)?
32. Gaan studenten vaker in beroep bij de ABRvS dan ze voor de wetswijziging naar de gewone rechter gingen?
33. Wat zijn de ervaringen van studenten met de beroepsprocedure bij de ABRvS?

9 NB: de evaluatie van de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten betreft een tussenevaluatie. Het beantwoorden van de vraag of afspraken worden nagekomen veronderstelt langer lopend onderzoek. In de tussenevaluatie benaderen we deze deelvraag vanuit kortlopend perspectief: heeft de student *tot nog toe* het idee dat hij/zij de ondersteuning krijgt die schriftelijk is vastgelegd.

Verminderen van administratieve lasten

34. In hoeverre worden de administratieve lasten van instellingen verminderd door de afschaffing van de onderwijsovereenkomst? Wat merken instellingen hiervan?
35. Informeren instellingen ouders van minderjarige studenten over de studievoortgang? In hoeverre en hoe hebben instellingen hun werkwijze aangepast?
36. In hoeverre draagt de rapportageplicht van instellingen aan ouders van minderjarige studenten bij aan het verminderen van de administratieve lasten van instellingen?

Eindevaluatie: Wet verbetering positie mbo-student

Studentenfonds

37. Hoe hebben mbo-instellingen het mbo-studentenfonds ingericht? Hoe is het vormgegeven (o.a. bedragen) en welke procedure wordt gehanteerd om een aanvraag voor financiële ondersteuning te doen? In hoeverre is er sprake van verschillen tussen instellingen?
38. In hoeverre is het studentenfonds bekend bij de studenten, docenten en mentoren? Hoe geven instellingen vorm aan de communicatie over het studentenfonds en de procedure?
39. Hoeveel aanvragen krijgen de instellingen voor het studentenfonds?
40. Door welke (groepen) studenten worden de aanvragen gedaan?
41. Waar hebben studenten de ondersteuning voor nodig? (studentenraad, schoolboeken, etc.)
42. Hoe komen studenten terecht bij het studentenfonds?
43. Hoe bepalen instellingen of een student in aanmerking komt voor financiële ondersteuning? Welke voorwaarden stellen instellingen? Welke verschillen zijn er op dit vlak tussen instellingen?
44. Hoeveel aanvragen worden gehonoreerd door de instellingen op basis van welke gronden?
45. Hoeveel aanvragen worden niet gehonoreerd op basis van welke gronden?
46. Wat is de gemiddelde hoogte van de vergoeding?
47. Hoeveel geld keren instellingen jaarlijks uit via het studentenfonds? Welke verschillen zijn er tussen instellingen? Speelt bijvoorbeeld de grootte van de instellingen en de regio een rol?
48. Zijn er groepen studenten die nu geen aanspraak (kunnen) maken op het studentenfonds, maar voor wie dit eigenlijk wel nodig is?
49. In hoeverre wordt het budget van € 10 miljoen in de lumpsum uitgeput voor de ondersteuning van studenten?
50. Is het budget toereikend op landelijk niveau? Is het budget toereikend op instellingsniveau?
51. In welke mate zijn studenten en instellingen tevreden over de werking van het systeem van het mbo-studentenfonds (o.a. procedure, hoogte vergoeding, regeldruk)?
52. In hoeverre heeft het studentenfonds voorkomen dat met name de kwetsbare groep studenten vanwege financiële redenen afziet van het (ver)volgen van een (bepaalde) mbo-opleiding of van deelname aan een studentenraad? Hoe doelmatig is het studentenfonds?

Zwangere studenten/studerende moeders

53. Welke maatregelen nemen instellingen om uitval van studerende moeders te voorkomen? Welke verschillen zijn er op dit vlak tussen de instellingen?¹⁰
54. In hoeverre zijn zwangerschapsverlof en de maatregelen die instellingen nemen om uitval van studerende moeders te voorkomen bekend bij de studenten? Hoe geven instellingen vorm aan de communicatie hierover?

¹⁰ In de memorie van toelichting van de wet wordt benoemd dat niet bij wet wordt vastgelegd dat instellingen maatwerk of flexibele programma's bieden aan zwangere studenten / studerende ouders, maar dat dit wel wordt aangemoedigd. Via deze onderzoeksvraag onderzoeken we dit mede.

55. Hoeveel (welk deel van de) studerende moeders maken er gebruik van zwangerschapsverlof? Zijn er verschillen tussen instellingen? Hoe tevreden zijn ze daarover?
56. Hoeveel mbo-studenten hebben een financiële tegemoetkoming ontvangen uit het studentenfonds voor de kosten van studievertraging als gevolg van de zwangerschap?
57. In welke mate voelen zwangere mbo-studenten zich geholpen door de verschillende maatregelen? Waarom wel/niet?
58. Is de uitval en vertraging onder moeders in het mbo kleiner geworden sinds de invoering van de maatregelen? Zo ja, welke maatregelen hebben daar het meest aan bijgedragen? Hoe doelmatig zijn de ingevoerde regelingen?

Benaming mbo-studenten in wet- en regelgeving

59. In hoeverre heeft de aanpassing van de benaming van mbo-studenten geleid tot een betere positie en imago van mbo-studenten?

Geldige reden melding verzuim wordt opgenomen in wet

60. In hoeverre heeft de aanpassing van de wet geleid tot meer duidelijkheid voor instellingen bij het melden van verzuim van niet leerplichtigen en voortijdig schoolverlaten?

1.4 Onderzoeksmethoden

Het onderzoek bestond uit een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden. Waar mogelijk is gebruik gemaakt van bestaande data.

Onderzoeksmethoden:

- Websearch
- Enquête mbo-instellingen (beleidsniveau)
- Studentenenquêtes
- Analyse secundaire bronnen
- Aanvullende gesprekken met mbo-studenten
- Reflectiebijeenkomsten

In de volgende subparagrafen lichten we de onderzoeksmethoden nader toe.

1.4.1 Websearch

Met behulp van de websearch is informatie opgehaald voor de (gedeeltelijke) beantwoording van bepaalde onderzoeksvragen. Ook zijn de bevindingen uit de websearch benut bij het voorbereiden en ontwikkelen van de enquêtes en leidraden/topics voor de aanvullende interviews en (groeps)gesprekken.

De websites van alle mbo-instellingen zijn doorzocht op informatie en documenten voor beantwoording van onderzoeksvragen die betrekking hebben op het studentenstatuut, de faciliteit, de geschillenadviescommissie, het mbo-studentenfonds en de maatregelen voor zwangere studenten en studerende ouders. Zie bijlage 2 voor een gedetailleerd overzicht van de gebruikte bronnen per onderzoeksvraag.

De informatie die werd verzameld via de websearch is in een vooraf opgesteld analysekader verwerkt en vervolgens geanalyseerd. Wanneer bepaalde informatie niet is gevonden, betekent dit niet

automatisch dat de instelling deze informatie niet heeft gepubliceerd, maar op zijn minst wel dat de betreffende documenten niet of zeer slecht vindbaar zijn.

1.4.2 Enquête mbo-instellingen

Voor het onderzoek zijn alle bekostigde mbo-instellingen in het land benaderd in de periode van februari 2025 tot en met mei 2025.

Om de bevraginglast van het onderzoek te verminderen, en omdat het veel verschillende thema's betrof die verschillende expertise vragen, hebben we de thema's verdeeld over twee vragenlijsten. Vragenlijst deel 1: Thema's: Klachten, geschillen, schorsing, verwijdering en verzuim; Vragenlijst deel 2: Thema's: Mbo-studentenfonds, afspraken extra ondersteuning, zwangerschap en ouderschap studenten. De vragenlijsten op centraal beleidsniveau zijn ingevuld door staf-/beleidsmedewerkers.

In totaal hebben 36 respondenten op centraal beleidsniveau de vragenlijst deel 1 ingevuld en 30 respondenten de vragenlijst deel 2. De respons bedraagt respectievelijk 68 en 57 procent. Tabel 1.1 en Tabel 1.2 tonen de respons.

De dataverzameling verliep via een centrale contactpersoon per mbo-instelling. Met deze contactpersoon wordt via persoonlijk telefonisch en e-mail contact de contactgegevens van de beoogde respondenten voor de enquête beleidsniveau (staf-/beleidsmedewerker met aandachtsgebied gerelateerd aan de thema's van de vragenlijsten) verkregen. Terwijl de respons hoog genoeg is om een breed beeld van de ontwikkelingen in de mbo-sector als geheel te schetsen, geldt ook de kanttekening dat het totale aantal klein is en dat voor afzonderlijke instellingen situaties en ontwikkelingen af kunnen wijken.

Tabel 1.1: Respons vragenlijst mbo-instellingen – thema's klachten, geschillen, schorsing, verwijdering en verzuim

	Aantal	Percentage
Beroepscollege - groot	6	17
Beroepscollege - klein	5	14
ROC - groot	8	22
ROC - klein	7	19
ROC - midden	10	28
Totaal	36	100

Tabel 1.2: Respons vragenlijst mbo-instellingen – thema's mbo-studentenfonds, afspraken extra ondersteuning, zwangerschap en ouderschap studenten

	Aantal	Percentage
Beroepscollege - groot	3	10
Beroepscollege - klein	3	10
ROC - groot	9	30
ROC - klein	6	20
ROC - midden	9	30
Totaal	30	100

1.4.3 Studentenenquêtes

Jaarlijks worden twee enquêtes uitgezet onder mbo-studenten in het kader van de monitor en evaluatie van de wet Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. De vragenlijsten zijn voor de afname in 2025 uitgebreid met een blok vragen die betrekking op de twee wetten die in deze evaluatie worden onderzocht.

DUO heeft twee representatieve steekproeven getrokken van 55.000 studenten. De ene steekproef betreft studenten die in 2024-2025 zijn gestart met een (nieuwe) mbo-opleiding. De tweede steekproef betreft studenten die in het voorafgaande jaar 2023-2024 zijn gestart met een mbo-opleiding. De overweging om bij deze lopende enquêtes aan te sluiten is gebaseerd op het minimaliseren van bevraginglast van studenten, en was daarnaast een pragmatische keuze (kostenoverwegingen). De resultaten kunnen een onderschatting geven van het werkelijk voorkomen van bepaalde ervaringen onder studenten, omdat het in principe studenten betreft die – bij meerjarige opleidingen – nog niet de volledige opleiding hebben doorlopen. De respons is daardoor representatief voor de genoemde twee groepen maar niet per definitie voor het mbo als geheel (dat is niet vast te stellen). Niettemin heeft het aansluiten op deze enquêtes de kans geboden om een groot aantal mbo-studenten te bereiken.

De studenten hebben eind juni - begin juli 2025 een brief van DUO ontvangen met een individuele QR-code waarmee ze direct konden inloggen op de online vragenlijst. De responsdata zijn door DUO gekoppeld aan enkele achtergrondgegevens van de studenten (om zodanig de privacy van de studenten volledig te kunnen waarborgen).

De enquête is (deels) ingevuld door 5911 studenten; een responspercentage van 5,4 procent. Omdat de verdeling van de respondenten over de leerwegen, niveaus en sectoren enigszins scheef was, hebben we weging toegepast. Tabel 1.3 laat de verdeling van de steekproef en de respons na weging zien.

Tabel 1.3 – Respons studentenenquêtes

	Responsverdeling na weging	Steekproefverdeling
Leerweg		
• BOL	68,4	68,1
• BBL	31,6	31,9
Niveau		
• 1	6,2	6,3
• 2	22	21,8
• 3	21,4	21,8
• 4	50,3	50,1
Sector		
• Techniek	30,5	31,0
• Economie	26,4	26,5
• Combinatie van sectoren	1,1	1,1
• Zorg en Welzijn	37,6	37,2
• Groen	4,4	4,2

(Percentages; N=3270, enquête AI - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2024-2025; N=2641 enquête BSA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2023-2024)

1.4.4 Secundaire data-analyse

Er is in het onderzoek waar mogelijk gebruik gemaakt van reeds bestaand/lopend onderzoek en reeds beschikbare data vanuit relevante onderzoeken. Onderstaand overzicht laat zien welk bronnen zijn gebruikt voor welke maatregelen uit de twee wetten.

- Verbeteren informatievoorziening rechten en plichten student: JOB-Monitor
- Aanscherpen randvoorwaarden zorgplicht:
 - JOB-Monitor
 - Monitor passend onderwijs mbo: in dit onderzoek is zowel in een enquête onder studenten als onder mbo-instellingen (beleidsniveau, opleidingsniveau) aandacht besteed aan het aantal en type studenten dat (in studiejaar 2023-2024) niet is toegelaten tot de mbo-instelling vanwege hun extra ondersteuningsbehoefte. Daarnaast zijn in deze enquêtes vragen gesteld over gedane aanpassingen in werkwijze, het maken van schriftelijke afspraken, de vorm waarin, het moment waarop, de evaluatie van afspraken, de ervaringen/effekten/meerwaarde en belemmeringen. Studenten met een ondersteuningsbehoefte is gevraagd naar gemaakte afspraken en tevredenheid over de geboden ondersteuning.
- Geschillenadviescommissie en beroepsinstantie: we benutten gepubliceerde jurisprudentie om de omvang van het aantal beroepen bij de ABRvS in beeld te brengen, evenals de hoofdredenen hiervan. Jurisprudentie is eveneens bruikbaar als achtergrondinformatie, bv. t.a.v. klachten over gemaakte ondersteuningsafspraken. We benutten jurisprudentie die gepubliceerd is op de website van de Raad van State (v.w.b. studentenzaken).
- Studerende moeders: hiervoor is het onderzoek en cijfers benut uit het CBS-onderzoek naar de uitval van studerende moeders en een maatwerk-opdracht van CBS voor het ministerie van OCW in 2025.
- Benaming mbo-studenten: JOB-Monitor. In een specifieke module (2024) is aandacht besteed aan de positie van mbo-studenten. Hierin is gevraagd of de student zich als mbo-student net zo veel student voelt als een student op een hbo of universiteit, of andere hem/haar als mbo'er net zo veel als student zien als een student op een hbo of universiteit, en of de student er trots op is dat hij/zij op het mbo zit.
- Mbo-studentenfonds: financiële evaluatie van het mbo-studentenfonds door OCW. OCW heeft voor de bestedingen van 2022 een uitvraag gedaan bij de mbo-instellingen, waarvan er 32 hebben gerepsondeerd en gegevens hebben aangeleverd. OCW heeft het bestand met deze gegevens beschikbaar gesteld aan de onderzoekers.
- Doorstroomregeling: We maken gebruik van enkele resultaten van de enquêtes onder beleidsmedewerkers en teammanagers in het kader van de monitor en evaluatie wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht 2025.

In het vervolg van het rapport wordt bij alle data die worden getoond in tabellen en grafieken of in de lopende tekst steeds de bron vermeld.

1.4.5 Aanvullende gesprekken met mbo-studenten

De ervaringen van studenten zelf zijn uiteraard ook van belang om gedegen antwoord te geven op de gestelde onderzoeksvragen. Hier zijn drie doelgroepen bij onderscheiden: zwangere studenten en studerende ouders, studenten die gebruik maakten van het mbo-Studentenfonds en studenten die een bezwaar hebben ingediend bij de geschillenadviescommissie van hun instelling en/of in beroep zijn gegaan bij de ABRvS.

Zwangere studenten en studerende ouders zijn in eerste instantie benaderd met behulp van contactpersonen van diverse mbo-instellingen. Dit heeft een aantal aanmeldingen voor individuele gesprekken opgeleverd. Het Steunpunt Studerende Moeders bleek onbereikbaar. Daarnaast is er in de studenten-enquêtes gevraagd, aan studenten die aangaven in deze doelgroep te vallen, of zij benaderd mochten worden voor een verdiepend (groeps)gesprek. Uiteindelijk zijn op deze wijze elf zwangere studenten/studerende ouders gesproken. Deze gesprekken waren zowel op individueel en groepsniveau online, als individueel telefonisch. De studenten ontvingen een cadeaubon voor hun inzet.

Studenten die een aanvraag bij het mbo-studentenfonds hebben gedaan zijn eveneens in eerste instantie benaderd via de instellingen zelf. Aanvullend zijn studenten die in de studenten-enquêtes aangaven gebruik te hebben gemaakt van het Studentenfonds en lieten weten benaderd te mogen worden, uitgenodigd voor een (groeps)gesprek. Een deel van deze studenten in (online) in groepsverband gesproken, een deel is individueel, telefonisch gesproken. Deze tien studenten ontvingen een cadeaubon voor hun inzet.

De benadering van *studenten met een bezwaar en/of beroepszaak bij de ABRvS* liep eveneens via de studenten-enquêtes: studenten die aangaven binnen deze doelgroep te vallen, konden aangeven dat ze benaderd mochten worden voor een individueel, telefonisch gesprek. Zo werden 15 gesprekken gevoerd; ook deze studenten kregen een cadeaubon voor hun inzet.

Er is daarnaast informatie opgehaald bij student-bestuurders. Daarbij werden (groeps)gesprekken gevoerd met overkoepelende besturen (ESV Novus), student-bestuurders en belangenbehartigers (JOB mbo en de LSR) en werden antwoorden (n=4) uit een enquête voor studentenraadsleden meegenomen.

Tabel 1.4: Overzicht aanvullende gesprekken/input mbo-studenten

Doelgroep	Aantal studenten	Niveau	Aantal unieke instellingen	Type gesprek
Zwanger/ouders	11	3 en 4	6	Groepsgesprek (online), individueel telefonisch
Studentenfonds	10	2, 3 en 4	9	Groepsgesprek (online), individueel telefonisch
Bezwaar/beroep/klacht	15	1, 3 en 4	13	Individueel telefonisch
Bestuurders	14		8	Groepsgesprek (online), vragenlijst

1.4.6 Reflectiebijeenkomsten

Om het veelvoud aan uitkomsten uit alle voorgaande onderzoeksmethoden te verenigen en te duiden, zijn afsluitend in juni 2025 twee reflectiebijeenkomsten gehouden. De reflectiebijeenkomsten hadden ook tot doel om – vanuit de uitkomsten op de verschillende maatregelen en vanuit de verschillende onderzoeksmethoden – te reflecteren op de hoofdvraag van het onderzoek: is de positie, rechtspositie en rechtsbescherming van de mbo-student verbeterd en hebben de maatregelen uit de wetten daaraan bijgedragen?

Aan de eerste bijeenkomst namen vertegenwoordigers van het ministerie van OCW, de MBO-Raad, JOBmbo, ECIO, Ieder(in), Netwerk Examinering en Ouders & Onderwijs deel. Aan de tweede bijeenkomst namen vertegenwoordigers deel van vier mbo-instellingen.

1.5 Leeswijzer

De rapportage is opgebouwd in twee hoofdstukken, die twee eigenstandige delen in het rapport vormen: hoofdstuk twee heeft betrekking op de Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten en hoofdstuk drie op de Wet versterken positie mbo-studenten . Elk hoofdstuk is opgebouwd aan de hand van de maatregelen die onder de betreffende wet vallen en eindigt met een conclusie en reflectie-paragraaf.

2 Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten (tussenevaluatie)

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van het onderzoek naar de Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten. We beschrijven de resultaten per maatregel uit de wet. Elke paragraaf wordt ingeleid met een korte toelichting op de betreffende maatregel, hoofdzakelijk gebaseerd op de memorie van toelichting van de wet. Vervolgens gaan we in op de onderzoeksresultaten. Het onderzoek is een tussenevaluatie van de in 2023 ingevoerde maatregelen. De resultaten hebben betrekking op de voortgang van de uitvoering van de wet en bij een deel van de maatregelen wordt al een eerste indruk van het doelbereik van de maatregelen gegeven.

De maatregelen van de Wet verbetering rechtsbescherming van mbo-studenten die in de volgende vier volgende paragrafen besproken worden, hebben betrekking op het verbeteren van de rechtspositie van mbo-studenten. De maatregelen zijn:

- Verbeteren informatievoorziening rechten en plichten mbo-studenten
- Rechten schorsing en verwijdering in WEB
- Aanscherping randvoorwaarden zorgplicht
- Verbreden landelijke financiële ondersteuning student-bestuursleden mbo

Vanaf paragraaf 2.6 komen ook de maatregelen aan bod die betrekking hebben op het verbeteren van de rechtsbescherming van mbo-studenten.

2.2 Verbeteren informatievoorziening over rechten en plichten studenten

2.2.1 Inleiding

Om ervoor te zorgen dat studenten beter geïnformeerd zijn over hun (bestaande en nieuwe) rechten en plichten, verplicht de wetswijziging mbo-instellingen om deze rechten en plichten in het studentenstatuut op te nemen en dit statuut openbaar te maken. In het studentenstatuut zijn de volgende rechten en plichten opgenomen:

- De procedures voor de behandeling van klachten en geschillen, inclusief de inrichting van de toegankelijke faciliteit;
- De procedures voor de behandeling van geschillen inzake medezeggenschap;
- De beroepsrechten die kunnen worden ontleend aan deze wet en andere wettelijke regelingen;
- De aanvullende procedures ter bescherming van de rechten van studenten die door het bevoegd gezag worden getroffen;
- De nadere regels over het bindend studieadvies;
- Het beleid met betrekking tot het beperkt en beheersbaar houden van de middelen die van de studenten worden gevraagd voor schoolkosten;
- In voorkomend geval, bepalingen over de terugbetaling van voorschotten, verstrekt door het bevoegd gezag;
- Bepalingen over de terugbetaling van cursusgeld in andere gevallen dan bedoeld in het Uitvoeringsbesluit Les- en cursusgeldwet 2000.

- Het beleid van het bevoegd gezag met betrekking tot toelating, verzuim, schorsing en verwijdering van studenten;
- De rechten en plichten ten aanzien van zwangerschap en bevalling;
- De instellingsregels over het mbo-studentenfonds.

Doordat de belangrijkste rechten en plichten van de student op één plek staan en deze informatie openbaar is, zou de toegankelijkheid van deze informatie moeten worden verhoogd ten opzichte van de eerdere situatie waarin deze informatie veelal in de individuele onderwijsovereenkomsten stond.

2.2.2 Uitvoering

In een websearch is voor alle mbo-instellingen nagegaan of zij hun studentenstatuut openbaar hebben gemaakt, en in hoeverre de relevante rechten en plichten van studenten hierin zijn opgenomen (zoals beschreven in de wet).

Vindbaarheid studentenstatuut

Van bijna alle instellingen is het studentenstatuut openbaar op de website te vinden. Voor drie instellingen is dit echter niet het geval; zij lijken wel een statuut te hebben, maar dit is alleen achter een inloggedeelte te vinden. Daarmee is het statuut niet openbaar.

De studentenstatuten zijn in het algemeen redelijk goed te vinden op de instellingswebsites. Doorgaans is het statuut te vinden onder algemene informatie over de instelling (bijv. onder de noemer 'over ons' o.i.d.). Daar moet soms worden doorgedrukt naar 'documenten', 'codes en regelingen' of dergelijke pagina's, waar een link naar het studentenstatuut staat opgenomen. Af en toe staat het studentenstatuut onder 'praktische informatie', 'onderwijs' of 'opleidingen'. De terminologie verschilt per website; in de meeste gevallen is het studentenstatuut ook gemakkelijk via de zoekbalk te lokaliseren.

Rechten en plichten van studenten in het studentenstatuut

Bij de 48 instellingen waarvan het studentenstatuut openbaar te vinden was, is gekeken of de rechten en plichten van studenten (zoals genoemd in de Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten) hierin zijn opgenomen. Sommige rechten en/of plichten zijn in voorkomend geval niet in het studentenstatuut zelf, maar wel op andere plekken op instellingswebsite beschreven. Er wordt dan in het statuut naar andere documenten verwezen, soms achter een inloggedeelte.¹¹

De volgende rechten en plichten uit de wet komen in vrijwel alle studentenstatuten aan bod:

- de procedures voor de behandeling van klachten en geschillen waaronder begrepen de inrichting van de toegankelijke faciliteit;
- de nadere regels over het bindend studieadvies;
- het beleid van het bevoegd gezag met betrekking tot verzuim, schorsing en verwijdering van studenten.

Echter, bij meer dan de helft van de instellingen werden bepaalde rechten en plichten uit de wet *niet* teruggevonden in het studentenstatuut. Het gaat dan om:

- een beschrijving van aanvullende procedures ter bescherming van de rechten van studenten die door het bevoegd gezag worden getroffen¹²;

¹¹ Deze zaken zijn in principe meegeteld als ze duidelijk elders openbaar te vinden waren.

¹² Deze bepaling heeft sinds invoering van de wet feitelijk geen betekenis meer: studenten kunnen over alle beslissingen een klacht of een geschil (bezwaar of beroep) starten.

- bepalingen over de terugbetaling van voorschotten, verstrekt door het bevoegd gezag;
- bepalingen over de terugbetaling van cursusgeld.

Tenslotte kwam bij een deel (zo'n 10 tot 20) van de instellingen de volgende rechten en plichten uit de wet niet aan bod in het statuut:

- de procedures voor de behandeling van geschillen inzake medezeggenschap¹³;
- de beroepsrechten die kunnen worden ontleend aan deze wet en andere wettelijke regelingen;
- het beleid met betrekking tot het beperkt en beheersbaar houden van de middelen die van de studenten worden gevraagd voor schoolkosten die door het bevoegd gezag noodzakelijk worden bevonden;
- de rechten en plichten ten aanzien van zwangerschap en bevalling;
- de instellingsregels over het mbo-studentenfonds.

In de enquête onder de beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen is ook aan hen gevraagd hoe de mbo-instelling studenten over hun rechten en plichten informeert (Tabel 2.1). Dat gebeurt vrijwel altijd via de website en vaak ook via de studiegids, de slb'ers en bij de kennismaking/introductie.

Tabel 2.1: Op welke manier(en) informeert uw mbo-instelling studenten over hun rechten en plichten?

	%
Via de website	92%
Via de studiegids	69%
Via de mentoren	39%
Via de slb'ers	64%
Via posters en informatieborden op school	11%
Via een brief	11%
Bij de kennismaking/intake/introductie	53%
Bij studievoortgangsgesprekken	25%
Anders, namelijk...	17%

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=36)

Aanvullend op bovenstaande opties benoemen enkele instellingen ook dat via Intranet informatie wordt verstrekt en dat via infographics wordt getracht de informatie zo toegankelijk mogelijk te maken voor studenten.

2.2.3 Ervaringen studenten

In de JOB-Monitor wordt studenten ook een vraag gesteld over de informatie die de school studenten geeft over hun rechten en plichten. Het beeld tot en met de JOB-Monitor 2024 is al een aantal jaren vrij stabiel. Ongeveer een derde van de mbo'ers vindt de informatie van school over hun rechten en plichten goed, 28 procent is hier negatief over en 40 procent antwoordt neutraal. Er was ook een groep (9% van

13 De betekenis hiervan is gering, aangezien deze procedure al volgt uit de wet zelf (H8a WEB). Omdat de wet boven een eigen regeling uit gaat, is herhalen in het studentenstatuut niet noodzakelijk. Dit geldt ook voor de andere genoemde punten.

alle invullers) die deze vraag niet kon beantwoorden omdat ze helemaal geen informatie kregen over rechten en plichten.¹⁴

Tabel 2.2: Wat vind je van de informatie die school je geeft over je rechten en plichten?

	negatief	neutraal	positief
'20	28%	40%	32%
'22	27%	40%	33%
'24	28%	40%	32%

Bron: JOB-Monitor 2024

Bestuurs- en studentenraadleden die zijn gesproken geven aan dat de meeste studenten volgens hen niet op de hoogte zijn van hun rechten en plichten en waarschijnlijk ook niet goed op de hoogte zijn waar zij die informatie kunnen vinden op school. De informatie is volgens hen ook niet eenvoudig vindbaar (al zijn er grote verschillen tussen instellingen) en niet voor alle studenten even begrijpelijk (o.a. door het taalgebruik). Docenten en slb'ers zijn waarschijnlijk degenen die de student hierin het snelst van informatie kunnen voorzien, maar er is volgens het Landelijk Studenten Rechtsbureau (LSR) onvoldoende (actieve) voorlichting hierover richting de student. Het weten dat je bij docent of slb'er terecht kan helpt studenten waarschijnlijk wel om zich beschermd te voelen van hun rechten, maar uit de gesprekken met studenten met een klacht blijkt dat dit je als student ook erg afhankelijk maakt: niet elke docent of slb'er blijkt in even goede mate op de hoogte van de procedures en/of is even welwillend om een student verder te helpen. Een goede bescherming door de wet, kan dus los staan van het gevoel een sterke rechtspositie tegenover de school te hebben.

Bekendheid van studenten met de regels rondom schorsing en verwijdering komt verder aan de orde in paragraaf 2.3.

2.3 Rechten schorsingen en verwijderingen

2.3.1 Inleiding

Om de rechtspositie van de mbo-student te versterken is een aantal waarborgen voor een zorgvuldige schorsings- en verwijderingsprocedure in de WEB opgenomen.

- Voor schorsing is vastgelegd dat studenten maximaal voor twee weken geschorst mogen worden. Hiermee wordt beoogd te voorkomen dat studenten onredelijk lang toegang tot de onderwijsinstelling wordt ontzegd. Deze termijn geldt niet wanneer een student wordt geschorst als onderdeel van de verwijderingsprocedure.
- Wat betreft verwijdering is vastgelegd dat instellingen de plicht hebben om bezwaren tegen verwijdering binnen vier weken af te handelen. Hierbij moeten instellingen de student de gelegenheid hebben gegeven gehoord te worden.

Verder hebben de instellingen de wettelijke verplichting gekregen om in hun bestuursverslag verantwoording af te leggen over de schorsingen en verwijderingen die dat jaar hebben plaatsgevonden. Hierdoor kan de inspectie schorsing en verwijdering meenemen in het inspectietoezicht.

14 Temorshuizen, T., Luyten, E., Brukx, D., Velde, van de, R. en Lodewick, J. (2024). JOB-monitor 2024. Studenttevredenheid in het mbo. Onderzoek in opdracht van de Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs. Nijmegen: ResearchNed

2.3.2 Uitvoering

In de enquête onder de beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen is gevraagd naar aantallen schorsingen en verwijderingen in 2023 en verslaglegging hierover in het bestuursverslag over 2023. Bij 41 procent van de mbo-instellingen (= 14 instellingen) zijn schorsingen en verwijderingen in het bestuursverslag over 2023 opgenomen, bij 47 procent niet en 12 procent weet het niet. Redenen voor het niet opnemen in het bestuursverslag zijn onder meer dat deze vereiste niet (volledig) bekend was bij de respondent, dat de centrale registratie nog niet op orde is of pas voorzien in 2024 (de wetswijziging gold immers niet voor heel 2023, maar pas vanaf 1 augustus 2023).

24 mbo-instellingen hebben in de enquête aantallen schorsingen en verwijderingen opgegeven. Bij deze 24 instellingen zijn in 2023 totaal 424 schorsingsbeslissingen genomen, variërend van nul tot 155 schorsingen (Tabel 2.3). Als percentage van het totale aantal studenten op de mbo-instelling loopt het aantal schorsingen tussen de instellingen uiteen van 0 tot 1,39 procent (gemiddeld 0,17%). Er is geen significant verband met de grootte of het type instelling. Bij twee instellingen is het wel eens voorgekomen dat een student langer dan twee weken de toegang tot het onderwijs werd ontzegd. De enkele gevallen waarin dit voorkwam was dit ofwel omdat de schorsing onderdeel was van een verwijderingsprocedure, of onbekend.

Bij de 24 instellingen zijn in totaal 172 verwijderingsbeslissingen genomen in 2023, variërend van nul tot 54 verwijderingen. Daarvan is twee derde vooraf gegaan door een schorsing, bij een derde (55 keer) was dit niet het geval (Tabel 2.3).

Er is weinig respons in de enquête op de vraag hoe vaak het lukt om bezwaren tegen schorsing en verwijdering binnen de gestelde termijnen van respectievelijk tien en vier weken af te handelen. Enkele instellingen geven aan dat het niet in alle gevallen lukt.

Bij in totaal van 24 (4%) van de schorsings- en verwijderingsbeslissingen hebben studenten bezwaar aangetekend bij de geschillenadviescommissie. In geen enkel geval heeft dit geleid tot een beroep bij de ABRvS.

Tabel 2.3: Aantal schorsingen en verwijderingen 2023

Aantal schorsingen 2023	Aantal instellingen	Aantal verwijderingen 2023	Aantal instellingen	Aantal verwijderingen waar geen schorsing aan vooraf ging 2023	Aantal Instellingen
0	7	0	10	0	20
1	2	1	4	2	1
2	1	3	2	13	1
4	2	6	1	15	1
6	1	10	1	25	1
7	2	11	1		
10	1	13	1		
15	1	15	1		
18	1	20	1		
20	1	33	1		
30	1	54	1		
40	1	Totaal verwijderingen 2023 = 172			
49	1	Waarvan 55 niet zijn vooraf zijn gegaan door een schorsing			
55	1				
155	1				
Totaal schorsingen 2023 = 424					

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=24)

2.3.3 Ervaringen studenten

Zoals in de vorige paragraaf besproken, komt een klein deel van de studenten in aanraking met schorsings- en verwijderingsprocedures. Daarom is in de studentenenquête de bredere vraag gesteld naar ervaringen van studenten met de informatievoorziening over schorsing en verwijdering. De onderliggende redenering is dat studenten minimaal moeten weten waar ze relevante informatie kunnen vinden en deze ook begrijpelijk moet zijn, zodat ze aanspraak kunnen maken op hun rechten inzake schorsing en verwijdering.

Van de studenten weet 70 procent waar ze informatie over de regels rondom schorsing en verwijdering zouden kunnen vinden of opvragen; 30 procent geeft aan het niet te weten. De meerderheid van de studenten geeft aan dat ze deze informatie via hun mentor/slb'er/coach kunnen krijgen en een deel geeft aan dat ze dit (ook) via de website, studentenstatuut en studiegids kunnen vinden (Tabel 2.4). Zeven procent heeft wel eens informatie over schorsing of verwijdering opgezocht. Zij zijn gevraagd naar hun ervaring met die informatie. 55 procent geeft aan dat de informatie begrijpelijk was, 31 procent reageert neutraal op deze stelling en voor 14 procent was de informatie niet begrijpelijk. Bestuurs- en studentenraadsleden die zijn gesproken vermoeden dat ook als studenten actief op zoek gaan naar hun rechten (omdat ze met schorsing of verwijdering te maken krijgen) het voor de student moeilijk is om scherp te krijgen wat ze kunnen doen en waar ze recht op hebben.

Tabel 2.4: Waar of bij wie is informatie is op jouw school informatie over de regels rondom schorsing en verwijdering te vinden

Via mijn mentor / slb'er / coach	56%
Weet ik niet	30%
Via de website van mijn mbo-school	27%
Via het studentenstatuut	11%
Via de studiegids	10%
Bij studievoortgangsgesprekken	10%
Bij de kennismaking/intake/introductie	7%
Via een brief	6%
Via posters of informatieborden op school	3%
Anders	1%

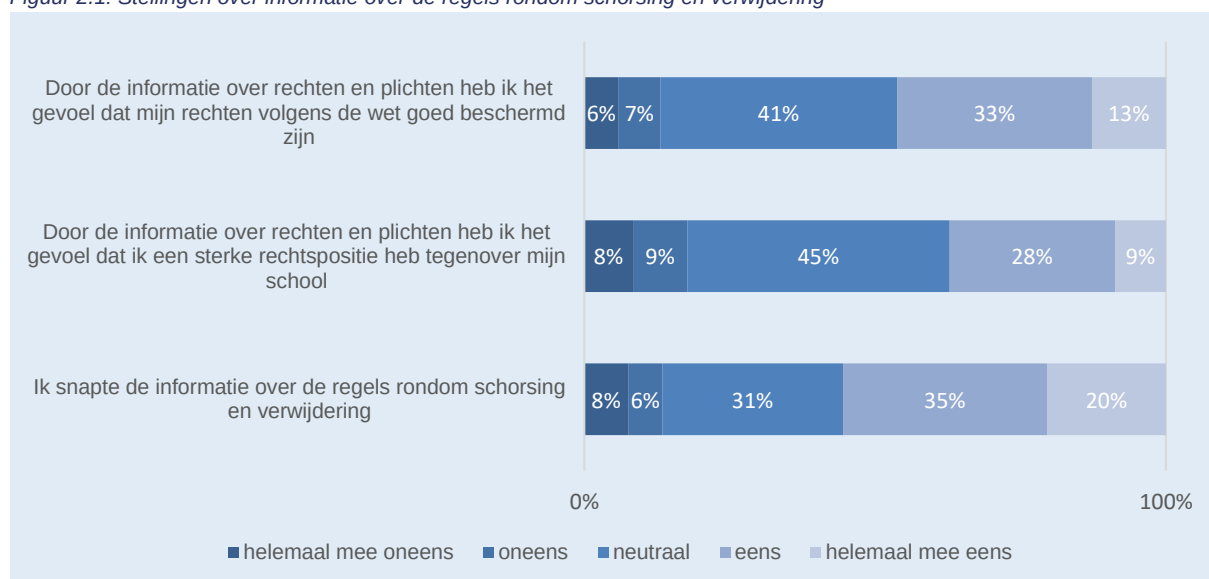
Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=5029)

2.3.4 Doelbereik

Aan de studenten zijn drie stellingen voorgelegd die aan de hand van de beleving van de student een eerste indruk geven van de mate waarin de doelstellingen van de wetswijziging worden bereikt.

Bijna de helft van de studenten geeft aan dat ze het gevoel hebben dat hun rechten volgens de wet goed beschermd zijn door de informatie over rechten en plichten. Ruim een derde van de studenten heeft door de informatie over rechten en plichten het gevoel dat ze een sterke rechtspositie hebben tegenover hun school. Iets meer dan 40 procent van de studenten reageert neutraal op deze stellingen en respectievelijk 13 procent en 17 procent reageert negatief. Informatie over schorsing en verwijdering is voor ruim de helft van de studenten begrijpelijk, voor ongeveer een derde neutraal en voor 14 procent niet begrijpelijk. Uit gesprekken met bestuurs- en studentenraadsleden blijkt vindbaarheid en begrijpelijkheid van informatie een lastig punt te zijn, hoewel er verschillen zijn tussen instellingen.

Figuur 2.1: Stellingen over informatie over de regels rondom schorsing en verwijdering



Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=253)

JOB geeft aan soms klachten te krijgen over instellingen die zich niet aan de regels rond schorsing en verwijdering houden, maar heeft geen exacte cijfers. Wat mogelijk meespeelt is dat het voor studenten niet (altijd) duidelijk is wanneer iets een officieel besluit is en wanneer een voorgenomen besluit (dreiging), terwijl dit onderscheid wel heel belangrijk is.

Landelijk Studenten Rechtsbureau (LSR)

Sinds twee jaar behartigt het Landelijk Studenten Rechtsbureau (LSR) naast de belangen van hbo- en wo-studenten ook de belangen van mbo-studenten in het onderwijsrecht en staan ze hen bij in onderwijsrechtelijke geschillen. Het LSR is de juridische partner van het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) en het JOBmbo.

Mbo-studenten weten het LSR steeds vaker te vinden. LSR constateert dat mbo-studenten veel minder vaak een bezwaar indienen dan hbo- en wo-studenten. In hun ervaring worden bij mbo-studenten geschillen vooral opgelost door bemiddeling. Ze merken op dat in het mbo vaak veel dingen tegelijkertijd spelen, en dat studenten dit niet zo goed los van elkaar kunnen zien. De studenten weten dan zelf ook niet zo goed waar precies het probleem ligt waardoor het moeilijk voor ze is om een officieel bezwaar te maken. Studenten kunnen dan wel een klacht indienen, maar dat willen ze vaak niet omdat ze bang zijn dat de relatie met de instelling hier slechter van wordt. De LSR heeft de indruk dat de studie-ervaring op het mbo persoonlijker is dan in het hoger onderwijs, waardoor het wellicht lastiger is om op een zakelijke manier klachten in te dienen.

Bovendien is de bezwaartermijn bij geschillen over toets- of examenresultaten relatief kort (twee weken) in verhouding tot het hoger onderwijs (zes weken), waardoor studenten al gauw te laat zijn.

De LSR krijgt zo nu en dan vragen over schorsing en verwijdering op mbo-instellingen. Dit gaat meestal over dreiging van schorsing en verwijdering, vaak is er nog geen officieel besluit genomen vanuit de school. Er is dan een gesprek bijvoorbeeld wel gezegd dat de student geschorst wordt, maar dat is nog niet officieel. Dit is voor studenten vaak niet duidelijk. Voor de LSR is het dan lastig om advies te geven, in een situatie zonder officieel besluit.

De LSR krijgt veel vragen over stages, bijvoorbeeld als er iets misgaat bij het stagebedrijf. De stage wordt bijvoorbeeld niet goedgekeurd terwijl de uren wel gelopen zijn. Hierin gaan vooral dingen mis vanwege onduidelijkheid. Ook is het lastig om te bepalen bij wie de verantwoordelijkheid ligt, bij school of stagebedrijf.

Volgens de LSR weten de meeste studenten niet goed wat hun rechten en plichten zijn en weten zij ook niet goed waar ze heen kunnen of waar ze kunnen aankloppen. De informatie is meestal wel vindbaar, maar het ontbreekt aan (actieve) voorlichting van de student. Veel vragen van studenten aan de LSR zijn gericht op waar de student terecht kan met vragen. In de praktijk blijkt dan vaak dat (met aanwijzing/hulp van de LSR) de faciliteit vaak (toch) goed vindbaar is. Het indienen van de klacht lukt studenten vervolgens meestal ook wel; er is altijd wel een e-mailadres waar de klacht of het bezwaar naartoe gestuurd kan worden.

2.4 Aanscherping randvoorwaarden zorgplicht

2.4.1 Inleiding

Naast het verbeteren van de rechtspositie van alle mbo-studenten met de twee maatregelen die in de voorgaande paragrafen in dit hoofdstuk zijn besproken, is het deze wet ook een verbetering van de rechtspositie beoogd specifiek voor studenten met een handicap of chronische ziekte. Mbo-instelling hebben een zorgplicht om deze studenten doeltreffend te ondersteunen op basis van de Wet gelijke behandeling handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz). Met de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten is deze zorgplicht als volgt aangescherpt:

- Mbo-instellingen worden verplicht tot het maken van schriftelijke afspraken met studenten met handicap of chronische ziekte over de doeltreffende ondersteuning waar zij op basis van de Wgbh/cz recht op hebben.
- Mbo-instellingen worden verplicht deze afspraken minstens één keer per jaar met de student te evalueren.
- De beschrijving van de groep studenten is aangepast naar studenten met een handicap of chronische ziekte. De terminologie sluit aan op de Wgbh/cz.

Met de wetswijziging is vastgelegd dat instellingen afspraken vastleggen, niet de inhoud van deze afspraken. De wetgeving bouwt voort op eerdere wetgeving die ten doel heeft de rechtspositie van studenten met een handicap of chronische ziekte te verbeteren. Zo is in de Wet vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht mbo bevestigd dat het hebben van een handicap of chronische ziekte als zodanig geen weigeringsgrond mag zijn. Met de Wet versterken positie mbo-studenten is geregeld dat studenten recht hebben op financiële ondersteuning (via het mbo-studentenfonds) als zij vanwege bijvoorbeeld handicap of chronische ziekte studievertraging oplopen.

2.4.2 Uitvoering

Vastleggen en evalueren van afspraken over extra ondersteuning: beleid en richtlijnen

In de monitor passend onderwijs mbo (meting 2024) is gevraagd hoe en voor welke studenten afspraken over extra ondersteuning (moeten) worden vastgelegd. Bij bijna alle instellingen (96%) zijn afspraken gemaakt over voor wie afspraken moeten vastgelegd. Meestal (82%) zijn dit instellingsbrede afspraken, soms (14%) gaat het om afspraken die op decentraal niveau zijn gemaakt.

Tabel 2.5: Afspraken over voor wie afspraken moeten worden vastgelegd

	Percentage
Ja op het niveau van de instelling	82
Ja, op het niveau van (een deel van) de onderdelen	14
Ja, op het niveau van de instelling én op het niveau van (een deel van) de onderdelen	0
Nee	5
Weet ik niet	0

Bron: Enquête Monitor Passend Onderwijs mbo (N=44)

Volgens ruim 40 procent van de instellingen zijn er kleine verschillen tussen opleidingen in het (wel of niet) schriftelijk vastleggen van de afspraken over extra ondersteuning. Van grote verschillen is zelden (4%) sprake.¹⁵ Volgens respondenten zijn deze verschillen het gevolg van verschillen in *uitvoering* van de afspraken (bijvoorbeeld omdat nog niet alle intakers de nieuwe processen al ‘goed in de vingers’ hebben) en is er sprake van het opbouwen van kennis, expertise en ervaring. Daarnaast ontstaan verschillen ook door verschillen in het belang dat opleidingen hechten aan het maken van afspraken.

Doelgroep en aantallen

Op het overgrote deel van de mbo-instellingen (79%) is de afspraak gemaakt dat voor elke student met extra ondersteuning afspraken over ondersteuning moeten worden vastgelegd. Bij een beperkt deel van de instellingen is dit anders. In die gevallen is meestal bepaald dat alleen afspraken vastgelegd moeten worden voor studenten met een handicap of chronische ziekte (17%).

¹⁵ Bron: instellingsvragenlijst Evaluatie (rechts)positie en rechtsbescherming mbo-studenten.

Tabel 2.6: Afspraken over voor welke studenten afspraken moeten worden vastgelegd

	Percentage
Voor elke student die extra ondersteuning krijgt	79
Alleen voor studenten met een handicap/chronische ziekte	17
Er worden geen schriftelijke afspraken over extra ondersteuning vastgelegd	2
Anders	2

Bron: Enquête Monitor Passend Onderwijs mbo (N=42)

Het aantal studenten met een handicap of chronische ziekte voor wie afspraken worden gemaakt is bij circa 40 procent van de respondenten niet bekend.¹⁶ Waar dat wel het geval is, verschilt dit zeer sterk tussen de mbo-instellingen. Gemiddeld gaat het om zo'n 500 studenten per instelling voor wie afspraken zijn vastgelegd, maar gerapporteerde aantallen lopen zeer sterk uiteen (van een enkele student tot meer dan 1.600 studenten). Dit heeft niet alleen te maken met de grootte van de mbo-instelling:

- Het percentage studenten met een handicap of chronische ziekte¹⁷ (als percentage van het totale aantal studenten op de instelling) loopt sterk uiteen: van 0,20 procent tot 28,5 procent. Ditzelfde geldt ook als gekeken wordt naar het percentage studenten met een handicap of chronische ziekte waarmee afspraken zijn gemaakt (als percentage van het aantal studenten op de instelling) (uiteenlopend van 0,09% tot 18%). Sommige (redelijk) grote mbo-instellingen rapporteren bijvoorbeeld maar heel weinig studenten met wie afspraken zijn gemaakt, andere kleine(re) mbo-instellingen juist vrij veel.
- We zien dat er grote verschillen zijn tussen mbo-instellingen in het percentage studenten met een handicap en chronische ziekte met wie afspraken zijn gemaakt. Dit loopt uiteen van 20-100 procent (gemiddeld 77%). Onbekend is in hoeverre dit verklaarbaar is doordat een deel van de studenten met een handicap of chronische ziekte geen extra ondersteuning nodig heeft, of dat ook meespeelt dat gemaakte afspraken nog niet altijd schriftelijk worden vastgelegd. Tussen studenten van verschillende type instellingen (ROC groot of klein, vakinstelling, AOC) zien we dat studenten van vakinstellingen vaker aangeven dat afspraken zijn vastgelegd (60% schriftelijk, 19% mondeling) dan op andere mbo-instellingen (gemiddeld 62-68% schriftelijk of mondeling vastgelegd).¹⁸

Vorm van vastleggen van afspraken over extra ondersteuning

Het overgrote deel van de mbo-instellingen geeft aan centraal beleid te hebben ten aanzien van de wijze waarop afspraken moeten worden vastgelegd (bv. format, voorbeelddocumenten) en de *jaarlijkse evaluatie* van afspraken (bv. vorm, wijze verslaglegging). Een iets kleiner deel, maar nog altijd ruim 70-75 procent van de instellingen, geeft ook aan centraal beleid te hebben ten aanzien van het opvragen van gegevens over de handicap of chronische ziekte (gesprek, schriftelijk) en de wijze waarop het extra ondersteuningsaanbod met studenten wordt gecommuniceerd.

Uit de monitor passend onderwijs mbo (2024) blijkt aanvullend dat binnen veruit de meeste instellingen (85%) instellingsbrede afspraken zijn gemaakt over wat er precies in de afspraken over extra ondersteuning met studenten moeten worden vastgelegd.¹⁹ Veelal betekent dit dat de inhoud van de extra

¹⁶ De betreffende vraag is niet ingevuld

¹⁷ Berekend op basis van door beleidsmedewerkers passend onderwijs gerapporteerde aantal studenten met een handicap of chronische ziekte en gedeeld door het aantal studenten op de mbo-instelling in 2023.

¹⁸ Op instellingsniveau zijn de aantallen te klein om (betrouwbare) uitspraken over te kunnen doen.

¹⁹ Bron: enquête monitor passend onderwijs mbo (meting 2024) – instellingsenquête.

Er is niet op teamniveau onderzocht in hoeverre er, ondanks instellingsbrede afspraken over wat moet worden vastgelegd, in praktijk

ondersteuning schriftelijk moet worden vastgelegd (76% van de mbo-instellingen). In (ruim) de helft van de instellingen moet in deze afspraken ook de omvang/intensiteit van de geboden extra ondersteuning, de functionarissen die de ondersteuning moeten bieden en de beoogde opbrengsten/resultaten worden vastgelegd.

Tabel 2.7: Afspraken over wat er moet worden vastgelegd

	Percentage
Alleen vastleggen dát er afspraken zijn gemaakt, geen toelichting nodig op welke afspraken	2,4
De inhoud van de extra ondersteuning	75,6
De omvang/intensiteit van de geboden extra ondersteuning	56,1
De beoogde opbrengsten/resultaten van de geboden extra ondersteuning	46,3
De personen/functionarissen die de extra ondersteuning moeten bieden	58,5
Dat wisselt per opleidingsteam (of onderdeel van de instelling)	2,4
Anders	4,9

Bron: Enquête Monitor Passend Onderwijs mbo (N=41)

Uitvoering van beleid: moment van vastleggen en wijze waarop

Aan eerstejaars mbo-studenten is in de monitor passend onderwijs in het mbo (2024) gevraagd in hoeverre zij afspraken over extra ondersteuning hebben gemaakt en hoe die afspraken zijn vastgelegd. Twee derde van de eerstejaars studenten met een ondersteuningsbehoefte geeft aan afspraken te hebben gemaakt. Op mbo-1 gaat het om bijna alle studenten (met een ondersteuningsbehoefte), op de andere mbo-niveaus om circa twee derde van de studenten.

Tabel 2.8: Heb je op school afspraken gemaakt over de hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding die je nodig hebt bij jouw ondersteuningsbehoefte?

	Percentage
Ja	66%
- Afspraken gemaakt in een gesprek, maar niet opgeschreven	26%
- Afspraken gemaakt in een gesprek en opgeschreven	40%
Nee	19%
Weet ik niet	11%
Niet van toepassing	4%

Bron: Studentenenquête eerstejaars - Monitor Passend Onderwijs mbo

Volgens zestig procent van de studenten die afspraken hebben gemaakt over hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding zijn deze afspraken ook schriftelijk vastgelegd. De andere veertig procent zegt dat gemaakte afspraken alleen in een gesprek zijn gemaakt, maar niet zijn opgeschreven.

Afspraken over extra ondersteuning moeten in principe worden vastgelegd vóór de inschrijving, dus voor de start van de opleiding.²⁰ Op basis van bovenstaande vraag aan studenten is niet goed duidelijk in hoeverre de gemaakte afspraken ook *voorafgaande* aan de start van de opleiding zijn gemaakt. In de

verschillen zijn in de inhoud van ondersteuningsplannen (bv. meer/minder uitgebreid). De Inspectie van het Onderwijs doet daar op dit moment onderzoek naar.

20 Als de student aangeeft extra ondersteuning nodig te hebben. Als die behoefte pas later blijkt, moeten afspraken dan (alsnog) worden vastgelegd.

monitor passend onderwijs is aan instellingen wel gevraagd in hoeverre het hen lukt om voorafgaande aan de inschrijving de vraag naar extra ondersteuning bij de student goed te signaleren. Twee derde van de mbo-instellingen geeft aan dat dit (overwegend) goed lukt. Een kleiner deel lukt dat gedeeltelijk (22%) of (overwegend) niet (7%).

Evaluatie en nakomen van afspraken

Met de aanscherping van de randvoorwaarden van de zorgplicht zijn instellingen ook verplicht geworden om de gemaakte afspraken minstens één keer per jaar met de student te evalueren. Volgens ongeveer twee derde van de teammanagers die in het kader van de monitor passend onderwijs mbo zijn bevraagd, gebeurt dit ook daadwerkelijk.

Figuur 2.2: Binnen ons team worden afspraken over extra ondersteuning van studenten minimaal jaarlijks geëvalueerd met de student

	Aantal	Percentage
Helemaal/overwegend niet	12	8,9
Deels wel, deels niet	24	17,6
Overwegend wel	89	65,5
Weet ik niet	9	6,6
Niet van toepassing	2	1,5

Bron: Enquête teammanagers - Monitor Passend Onderwijs mbo

Eerstejaars studenten die afspraken over hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding hebben gemaakt, is gevraagd in hoeverre die afspraken ook worden nagekomen. Bijna driekwart is positief. Ruim een kwart is minder positief en geeft aan dat afspraken gedeeltelijk (15%) of (overwegend) niet (12%) zijn nagekomen.

Tabel 2.9: Mate waarin de afspraken worden nagekomen

	Percentage
Helemaal/overwegend niet	12
Deels wel, deels niet	15
Overwegend/helemaal wel	73
Totaal	269

Bron: Studentenenquête eerstejaars - Monitor Passend Onderwijs mbo (N=269)

Weigering van studenten vanwege hun ondersteuningsbehoefte

Een van de deelvragen is in hoeverre studenten worden geweigerd vanwege hun ondersteuningsbehoefte. In de monitor passend onderwijs mbo is hiernaar gevraagd. Daarbij is zowel gekeken naar het (niet) toelaten tot de opleiding van eerste keuze als het (niet) toelaten tot de mbo-instelling *vanwege de extra ondersteuningsbehoefte* van de student.

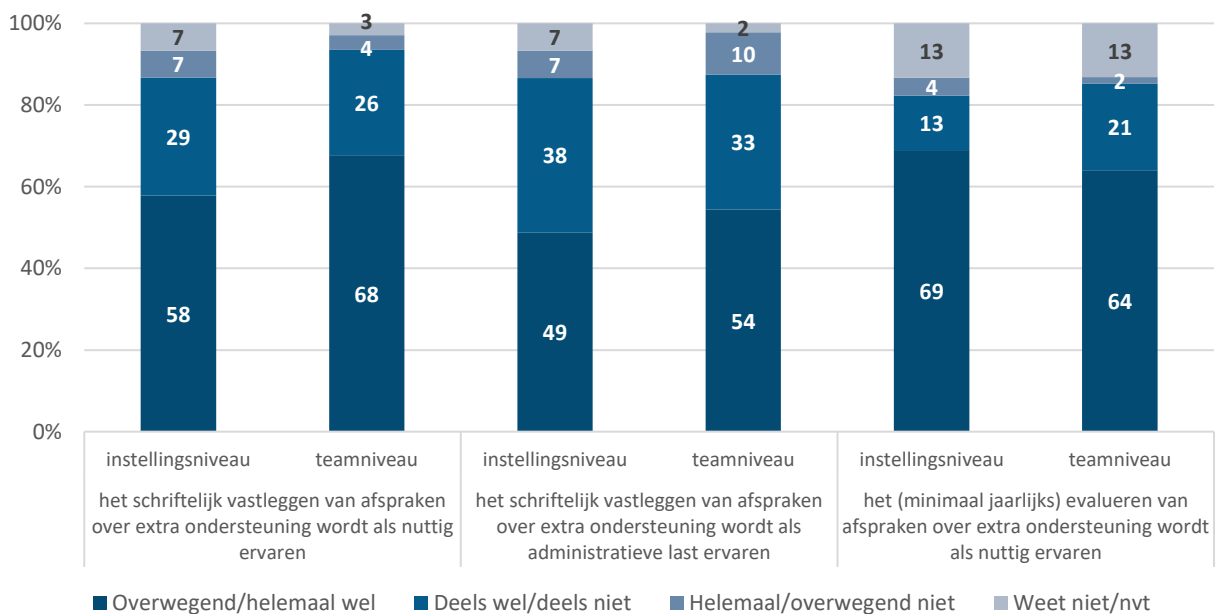
- Ruim een kwart van de mbo-instellingen geeft aan in 2023-2024 geen studenten te hebben *geweigerd voor de opleiding van hun eerste keuze* vanwege hun ondersteuningsbehoefte. Bij iets meer dan de helft van de mbo-instellingen gebeurde dat incidenteel (enkele studenten) en de overige instellingen weten dit niet. Instellingen benoemen dat (incidentele) weigering veelal het gevolg is van multiproblematiek. 13 procent van de instellingen geeft aan dat ook de handicap of beperking van de student hier een rol in speelt/kan spelen.

- Ook *niet-toelaten tot de mbo-instelling* komt hooguit incidenteel voor (40% nooit, 40% incidenteel, 20% weet niet). Een derde van de mbo-instellingen geeft aan dat (incidentele) weigering tot de mbo-instelling (ook) te maken kan hebben met de handicap of beperking van de student. Geweigerde studenten worden in grote meerderheid doorverwezen naar andere trajecten (bv. REA college, werk, alternatief (zorg)traject) of andere mbo-instellingen.

Ervaringen van mbo-instellingen

De meerderheid van de mbo-instellingen en onderwijsteams vindt de maatregelen die volgen uit de aanscherping van de zorgplicht nuttig. Teammanagers zijn iets positiever dan beleidsmedewerkers over het nu van het schriftelijk vastleggen van afspraken over extra ondersteuning en op instellingsniveau zijn de beleidsmedewerkers juist iets positiever over het nu van het jaarlijks evalueren van de afspraken. Wel ervaart circa de helft van de respondenten op zowel instellingsniveau als teamniveau het schriftelijk vastleggen van de afspraken over extra ondersteuning in meer of mindere mate een administratieve last. Nog eens ongeveer een derde ervaart dat ten dele zo.

Figuur 2.3: Stellingen over het vastleggen en evalueren van afspraken over extra ondersteuning



Bronnen: Enquête beleidsmedewerkers en enquête teammanagers - Monitor Passend Onderwijs mbo

De knelpunten die mbo-instellingen ervaren hebben primair te maken met twee zaken:

- Het tijdig signaleren van de behoefte aan extra ondersteuning bij de student. Hierbij geven instellingen aan dat niet alle studenten dit bij aanmelding (willen) aangeven. *‘Student wenst juist niet gezien te worden als uitzondering’*. Enkele instellingen benoemen ook dat betrokkenen bij het (intake)proces nog niet altijd voldoende alert zijn in het uitvragen van een eventuele extra ondersteuningsbehoefte.
- De doorlooptijd: het kost tijd om het gesprek te voeren over de benodigde ondersteuning en afspraken vast te leggen en dat botst bij de wens om een student snel te kunnen plaatsen. Instellingen benoemen hierin verschillende elementen: het accorderen van de afspraken door de student laat soms op zich wachten, het kost tijd om een ondersteuningsplan op te stellen, er is sprake van piekbelasting bij medewerkers waardoor niet altijd alles in korte tijd kan worden afgehandeld, en het systeem is nog niet altijd goed ingericht op de nodige handelingen.

2.4.3 Doelbereik

Aan mbo-studenten met een ondersteuningsbehoefte die afspraken hebben gemaakt over hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding is gevraagd in hoeverre zij positief zijn over deze ondersteuning. De JOB-monitor laat zien dat ruim een derde van de studenten positief is, en een even grote groep neutraal. Ruim een kwart is negatief over de hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding. Over de jaren heen is de groep die positief is licht gegroeid.

Tabel 2.10: Wat vind je van de hulpmiddelen en aanpassingen/extra begeleiding op school voor jouw beperking/ondersteuningsbehoefte?

	negatief	neutraal	positief
'20 ²¹	31%	37%	32%
'22 ²¹	30%	37%	33%
'24 ²²	26%	37%	37%

Bron: JOB-Monitor 2022 en 2024

De vraag of de student met een handicap of chronische ziekte door de aanscherping van de zorgplicht betere rechtsbescherming genieten is nog niet goed te beantwoorden. We kunnen wel kijken in hoeverre deze groep studenten een klacht of geschil hebben ingediend die betrekking heeft op de studiebegeleiding of geboden extra ondersteuning.

Uit de vragenlijst die onder eerste- en tweedejaarsstudenten is uitgezet (2025) blijkt dat 11 procent van de studenten met een handicap of chronische ziekte²³ wel eens een klacht of geschil heeft ingediend die betrekking had op de (extra) ondersteuning. Met name over de studiebegeleiding en de extra ondersteuning op school zijn klachten ingediend. Het percentage studenten dat een klacht of geschil had op onderstaande thema's ligt bij studenten met een handicap of chronische ziekte wat hoger dan bij studenten zonder handicap of chronische ziekte.

21 Tot 2024 was de vraag: "Wat vind je van de hulpmiddelen en aanpassingen op school voor jouw beperking?"

22 Vanaf 2024 is de vraagstelling aangepast naar: "Wat vind je van de hulpmiddelen en aanpassingen voor jouw ondersteuningsbehoefte?"

23 13,5 procent van de responsgroep heeft een handicap of chronische ziekte. Het gaat om studenten die aangeven hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding tijdens de opleiding nodig te hebben als gevolg van een handicap of chronische ziekte. Studenten die om andere redenen (andersoortige ondersteuningsbehoefte, bijzondere familieomstandigheden, bijzondere omstandigheden) hulpmiddelen, aanpassingen of extra begeleiding nodig hebben, zijn niet meegenomen in de analyse.

Tabel 2.11: Percentage studenten met handicap of chronische ziekte met klacht over ondersteuning

Onderwerp van klacht	Studenten met handicap of chronische ziekte (%)	Studenten zonder handicap of chronische ziekte (%)
Studiebegeleiding	5,7%	3,1%
Extra ondersteuning/extra begeleiding op school	5,9%	1,9%
Extra ondersteuning/extra begeleiding op de stage-plek/leerwerkplek	1,4%	1,0%
Aanpassingen of hulpmiddelen om te kunnen studeren	2,5%	1,8%
Aanpassing van de stage/bpv	2,9%	1,8%
Totaal met klacht op bovenstaande onderwerpen	11,2%* (N = 76)	6,4% (N = 281)

* studenten konden meerdere antwoorden aankruisen, delen tellen daarom op tot meer dan totaal.

Bron: Studentenenquêtes 2025

Meer dan vier op de tien (44%) studenten met een handicap of chronische ziekte was (zeer) ontevreden over de afhandeling van de klacht of het geschil door de school, een derde was (zeer) tevreden, de rest neutraal.

Een vergelijking over tijd kan niet worden gemaakt. De cijfers over de geboden ondersteuning en klachten/geschillen maken wel duidelijk dat de ondersteuning en afspraken hierover nog niet voor alle studenten naar tevredenheid verlopen.

2.5 Verbreden landelijke financiële ondersteuning student-bestuursleden naar het mbo

2.5.1 Inleiding

De wet voorziet in een bepaling waarmee mbo-studenten in aanmerking komen voor financiële ondersteuning als zij bestuurslid zijn van een politieke jongerenorganisatie of van een organisatie die actief is voor het beroepsonderwijs. Studenten uit het hbo en wo kunnen al aanspraak maken op dergelijke financiële ondersteuning. Deze regeling is uitgebreid voor het mbo met maximaal 40 bestuursbeurzen voor mbo-studenten.

2.5.2 Uitvoering

De gecombineerde uitvoeringsregeling voor mbo-, hbo- en wo-bestuursbeurzen is nog niet gemaakt. Mbo-studenten kunnen in de tussentijd een aanvraag indienen bij het ministerie van OCW.²⁴ Er is tot nu toe (slechts) één aanvraag ingediend voor een mbo-bestuursbeurs.

24 De vergoeding voor student-bestuursleden van JOB loopt via de subsidie die JOB ontvangt van OCW.

2.6 Toegankelijke faciliteit

2.6.1 Inleiding

De maatregelen die in deze en de twee volgende paragrafen besproken worden, hebben betrekking op het verbeteren van de rechtsbescherming van mbo-studenten.

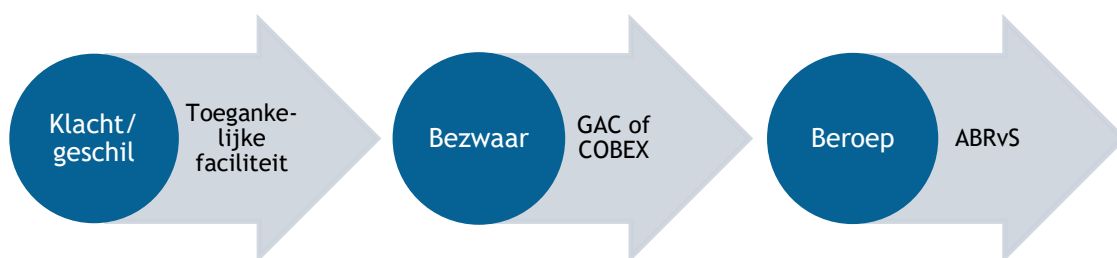
Maatregelen:

- Toegankelijke faciliteit
- Onafhankelijke geschillenadviescommissie
- Eén externe beroepsinstantie (afdeling bestuursrechtspraak Raad van State (ABRvS))

Met invoering van de verplichting tot een *toegankelijke faciliteit* is een belangrijke stap gezet om de rechtsbescherming van mbo-studenten te verbeteren. De mbo-instelling heeft de vrijheid om de voorziening naar eigen inzicht vorm te geven. Het is de verantwoordelijkheid van de instelling om de gehele procedure van klachten- en geschillenbehandeling zorgvuldig te laten verlopen. De toegankelijke faciliteit beoordeelt of er sprake is van een geschil en/of klacht en zet vervolgens de juiste procedure in gang. De faciliteit zendt het klaag-, bezwaar- of beroepsschrift door naar het bevoegde orgaan:

- a. Een *klacht* die via de faciliteit (art. 7.5.1) bij de klachtencommissie (art. 7.5.2) terecht komt. Dit is een protest tegen een *handeling of nalaten daarvan* van de school of een orgaan of personeelslid van de school. Bij een klacht gaat het dus om de vraag of de instelling (on)behoorlijk heeft gehandeld.
- b. Een *geschil* ('*bezwaar*') dat via de faciliteit (art. 7.5.1) bij de GAC (art. 7.5.7) terecht komt. Dit is een protest tegen een besluit of beslissing van de school of het nalaten om een besluit of beslissing te nemen. De GAC *adviseert* over het geschil aan het CvB, die vervolgens de beslissing neemt op het bezwaar;
- c. Een *geschil* ('*beroep*', in de juridische betekenis van administratief beroep) dat via de faciliteit bij de Cobex (art. 7.5.3) terecht komt. Deze geschillen gaan over beoordelingsverschillen²⁵ en de Cobex *beslist*²⁶ over het geschil.

Bijlage 3 bevat een overzicht van de huidige (nieuwe) situatie voor mbo-studenten ten aanzien van geschillen, klachten, bezwaren en beroep op basis van de nieuwe wet. Samengevat is die situatie als volgt:



²⁵ Bijvoorbeeld: student die het niet eens is met een cijfer voor een examen, met de beoordeling van de bpv of met een negatief bindend studieadvies

²⁶ Hiervoor is gekozen om te voorkomen dat de student bij dit soort beoordelingszaken geen rechtsbescherming krijgt die onafhankelijk genoeg is (vergelijk GAC die alleen adviseert en waar CvB besluit. Deze route past niet bij beoordelingsgeschillen).

2.6.2 Uitvoering

Mbo-instellingen mogen naar eigen inzicht de faciliteit vormgeven, maar deze moet in ieder geval laagdrempelig zijn. In de websearch is bekeken in hoeverre instellingen een toegankelijke faciliteit hebben voor studenten om klachten en andere kwesties met de instelling aan te kaarten. Daarbij is niet alleen gelet op of er überhaupt een faciliteit is ingericht, maar welke vorm deze heeft en hoe gemakkelijk het is voor studenten om te achterhalen hoe zij een klacht in kunnen dienen.

Alle instellingen hebben (in meer of minder uitgebreide mate) een faciliteit ingericht, als zijnde een aangewezen punt is waar studenten contact mee op kunnen nemen, doorgaans per mail of telefoon. Dit heet dan bijvoorbeeld de klachtencommissie of het klachtenloket.²⁷ Op bijna de helft van de instellingswebsites kan direct op een subpagina een klachtenformulier worden ingevuld (eventueel anoniem). Bij een ander groot deel wordt een e-mailadres van de faciliteit gegeven, waar studenten naar kunnen mailen. Op een kleiner deel van de websites is deze procedure alleen te vinden in het studentenstatuut en/of de klachtenregeling; het kost dan iets meer moeite om de juiste weg te vinden. In enkele gevallen wordt overigens in deze documenten wel gesproken over een klachtencommissie, maar wordt geen e-mailadres of locatie aangereikt via welke deze benaderd kan worden.

De klachtenprocedure moet beschreven zijn in het studentenstatuut, maar de gehele (vaak uitgebreidere) klachtenregeling is meestal ook los daarvan te vinden op de website. De procedure en contactgegevens van de faciliteit zijn op de websites op verschillende plaatsen ondergebracht. In de meeste gevallen kan via de zoekbalk (zoekterm 'klacht' of 'melding') vrij snel de juiste pagina gevonden worden waarop staat uitgelegd wat te doen bij ontevredenheid of klachten. Hier is bijvoorbeeld een soort stappenplan opgenomen: in geval van ontevredenheid wordt studenten doorgaans gevraagd eerst contact op te nemen met hun mentor en te kijken of er onderling een oplossing kan worden gevonden. Mocht dit niet lukken, wordt verwezen naar de faciliteit.

Ook de enquête onder de beleidsmedewerkers van mbo-instellingen komt naar voren dat vrijwel alle instellingen een online faciliteit hebben in de vorm van een e-mailadres, formulier, knop op de website etc. hebben; 50 procent heeft informatie online of in studiegids over de verschillende personen en gremia waar de student terecht kan bij vragen (mentor, examencommissie, vertrouwenspersoon etc.); 15 procent een of meerdere fysiek(e) loket(ten). Enkele beleidsmedewerkers kozen de optie 'Anders' (Tabel 2.12). In de toelichtingen wordt gerefereerd aan fysiek overleg, een meldpunt met directe opvolging en directe melding bij relevante functionarissen.

Studenten worden vooral via de website over de faciliteit geïnformeerd, en ook vaak via de studiegids en de slb'ers. Bij een ongeveer een derde van de mbo-instellingen worden studenten ook via de mentoren en bij de kennismaking/introductie geïnformeerd. Bij minder dan een kwart ook via een brief, bij de voortgangsgesprekken of op andere wijze. Bij 'anders' wordt vooral aangegeven dat studenten bij elk (schriftelijk) besluit geïnformeerd worden over de mogelijkheid om een klacht of bezwaar in te dienen (Tabel 2.13).

Op de vraag hoeveel klachten er in 2023 via de faciliteit zijn ingediend, hebben beleidsmedewerkers van 32 instellingen gerespondeerd. Bij deze 32 instellingen zijn in 2023 in totaal 1898 klachten ingediend, variërend van 0 tot 402 per instelling. Geëxtrapoleerd voor het hele mbo zou het om circa 3000 klachten moeten gaan in 2023.²⁸ Uit de reflectiebijeenkomst met mbo-instellingen komt naar voren dat

27 Wettelijk gezien is er een onderscheid tussen de toegankelijke faciliteit (artikel 7.5.1 WEB) en de klachtenregeling of – commissie (artikel 7.5.2 WEB). Dit onderscheid was in de websearch niet altijd goed te maken.

28 Rekening houdend met het aantal studenten op de responderende mbo-instellingen.

er grote verschillen tussen mbo-instellingen zijn in het aantal klachten dat zij binnenkrijgen sinds de invoering van de wet. In sommige instellingen is het aantal klachten sterk gestegen, terwijl daar op andere instellingen veel minder sprake van is. Volgens instellingen die een toename zien, heeft dat te maken met de vindbaarheid van informatie en de toegankelijkheid van de (centrale) faciliteit. Tegelijkertijd is in de sessie ook aangegeven dat met name de studenten op de lagere mbo-niveaus die informatie niet duidelijk is, en zij dus afhankelijk zijn van docent of mentor die voor hen bepaalt 'wat goed is'.²⁹

Bij 44 procent van de mbo-instellingen is fte vrijgemaakt voor de bemensing van de faciliteit, variërend van 0,1 tot 1,5 fte.

Tabel 2.12: Vormgeving toegankelijke faciliteit

Eén online faciliteit voor studenten (een e-mailadres, formulier, knop op de website etc.)	97%
Informatie online of in studiegids over de verschillende personen en gremia waar de student terecht kan bij vragen (mentor, examencommissie, vertrouwenspersoon etc.)	50%
Eén fysiek loket op de mbo-instelling	6%
Verskillende fysieke loketten (per vestiging, vakgebied etc.)	9%
Anders	9%

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=36)

Tabel 2.13: Wijze waarop de mbo-instelling studenten informeert over de faciliteit

Via de website	94%
Via de studiegids	65%
Via de slb'ers	47%
Via de mentoren	32%
Bij de kennismaking/intake/introductie	32%
Via een brief	24%
Bij studievoortgangsgesprekken	21%
Anders	21%
Via posters en informatieborden op school	6%

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=36)

2.6.3 Ervaringen studenten

In de studentenenquête 2025 is gevraagd naar de ervaringen van studenten met de mogelijkheid om een klacht in te dienen.

De overgrote meerderheid van de studenten (89%) weet waar of bij wie ze terecht kunnen om een klacht in te dienen. Opvallend is dat bijna al deze studenten (82%) aangeven dat ze bij hun mentor/ slb'er / coach terecht kunnen. Ook bij de optie 'Anders' geven de meeste studenten een persoon op (vertrouwenspersoon, docent, opleidingsmanager, directeur). Ook uit de aanvullende gesprekken die met mbo-

²⁹ Onbekend is of en zo ja in welke mate de aanwezigheid van een goede klachtenfaciliteit ook van invloed is op de ontwikkeling van het aantal klachten sinds de verplichting van een toegankelijke faciliteit. In het onderzoek is niet gevraagd naar de situatie voor invoering van de wet.

studenten met een klacht zijn gevoerd, komt naar voren dat de slb'er voor de meeste studenten het eerste aanspreekpunt is op het moment dat studenten het oneens zijn met een beslissing die hen raakt.³⁰ Een veel kleiner deel van de studenten (9-17%) noemt de mogelijkheid om online een klacht in te dienen, via een loket/balie of via de klachtencommissie (

Tabel 2.14). Gesproken bestuursleden vermoeden dat klachtenmeldpunten niet in alle mbo-instellingen even laagdrempelig zijn vormgegeven.

Of het makkelijk of moeilijk is om een klacht in te dienen of een geschil te starten weet 37 procent van de studenten niet, 29 procent denkt dat het makkelijk is, 27 procent antwoordt neutraal en 8 procent is van mening dat het moeilijk is (Figuur 2.4).

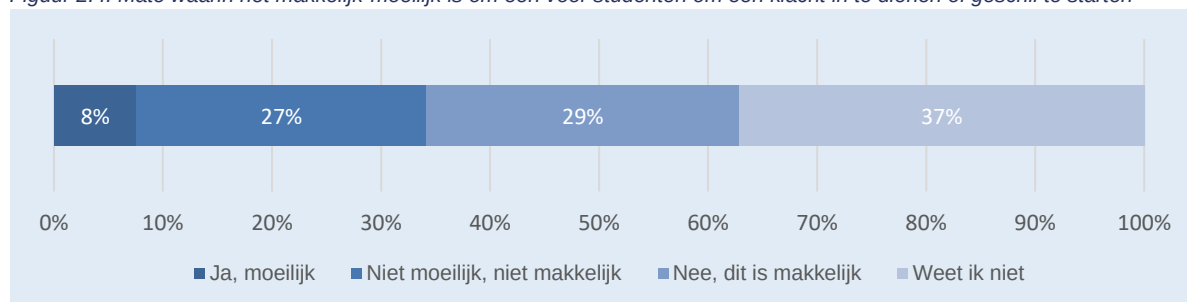
Aan de studenten die aangeven dat het moeilijk is om een klacht in te dienen of een geschil te starten is gevraagd waarom dat volgens hen zo is. Uit de open antwoorden op deze vraag komt een beeld naar voor dat deze studenten ervaren dat het klachtenproces onduidelijk, traag en ineffectief is. Klachten worden niet serieus genomen of zelfs genegeerd, en er is angst voor negatieve gevolgen na het indienen van een klacht. Hierdoor voelen studenten zich ongehoord en niet ondersteund door de schoolorganisatie.

Tabel 2.14: Antwoorden op de vraag: Waar of bij wie kun je op jouw school terecht met een klacht of geschil?

Bij mijn mentor / slb'er / coach	82%
De klachtencommissie	17%
Online faciliteit (website van de school, e-mailadres of chat)	9%
Faciliteit op school (een loket / balie)	14%
Anders	4%
Weet ik niet	11%

Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=5078)

Figuur 2.4: Mate waarin het makkelijk-moeilijk is om een voor studenten om een klacht in te dienen of geschil te starten



Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=5080)

15 procent van de studenten heeft wel eens klacht of geschil ingediend op de school waar ze nu een opleiding volgen. In een vervolgvraag is aan deze studenten gevraagd waarover zij een klacht hebben ingediend. De aangeboden antwoordopties hadden veelal betrekking op aspecten van het onderwijs.

³⁰ In de gesprekken gaat het om een diversiteit aan klachten, uiteenlopend van een klacht over het niet halen van een toets of examen (of het behaalde cijfer), niet toegekende vrijstelling, kunnen versnellen, bsa, schorsing, leskwaliteit van een docent, en bedreiging door een medestudent. In een aantal gevallen betreft het een formele klacht of bezwaar (formele klacht ingediend, bezwaar ingediend bij COBEX, klacht examencommissie), in andere gevallen ging het om een 'informele' klacht die door bv. slb'er of teamleider is opgepakt.

Dit bleek niet heel goed aan te sluiten op de onderwerpen waarover studenten klachten hebben ingediend; 44 procent van de studenten koos de antwoord optie 'Anders'. De toelichtingen bij deze vragen hebben in grote lijnen vaak betrekking op (gebrek aan) communicatie vanuit docenten en de school, op (het gedrag of onderwijs van) specifieke docenten, het onderwijs/de lessen en concrete situaties van studenten in de opleiding of zaken die niet aan onderwijs gerelateerd zijn.

Verder gaat bijna een kwart van de klachten over de studiebegeleiding. Een kleiner deel, ongeveer één op de zes à zeven, gaat over de extra ondersteuning op school, aanpassing van de stage en beoordelingen. Andere onderwerpen spelen bij een kleiner deel van de klachten (

Tabel 2.145).

Tabel 2.15: Thema's waarop klachten betrekking hadden

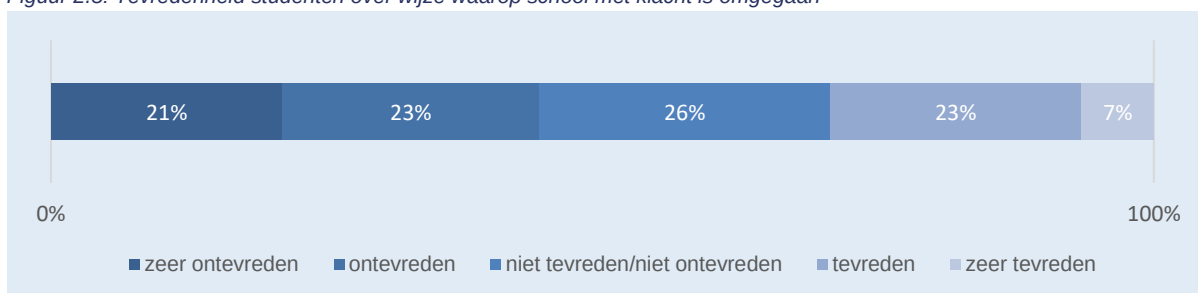
Anders	44%
Studiebegeleiding	23%
Extra ondersteuning / extra begeleiding op school	16%
Aanpassing van de stage / BPV	13%
Beoordeling / examencijfer	13%
Aanpassingen of hulpmiddelen om te kunnen studeren	10%
Extra ondersteuning / extra begeleiding op de stage/leerwerkplek	7%
Beoordeling van de stage / BPV	7%
Intake / kennismaking	5%
Toelating tot de opleiding	5%
Schorsing of verwijdering	3%
(Bindend) studieadvies	3%

Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=765)

Bijna een derde van de studenten (31%) is tevreden met de wijze waarop met de klacht is omgegaan door de school, een kwart oordeelt neutraal en 44 procent is hier ontevreden over. Uit de open antwoorden van studenten komt naar voren dat ontevredenheid vooral te maken heeft met hoe de klacht is opgepakt, of wat de uitkomst was. Het niet oppakken van een klacht, niet serieus genomen worden, geen terugkoppeling krijgen of hier zelf (steeds) achteraan moeten gaan, zorgt voor ontevredenheid. Uit de aanvullende gesprekken met studenten komt ook naar voren dat het gevoel van onrechtvaardig behandeld te worden meespeelt. Een student mocht bijvoorbeeld niet zijn eigen persoonlijke dossier inzien van zijn mentor tijdens een conflict met een leerwerkplek en een andere student kreeg te maken met een docent die weigerde een aanvraag voor een tentameninzage te ondertekenen. Dat leidde bij deze studenten tot een gevoel van onrechtmatig behandeld te worden door partijen van wie zij op dat moment afhankelijk waren.

Studenten die in hun oordeel neutraal zijn geven met name aan nog geen of te beperkt effect te zien van hun klacht. Er is nog geen (blijvend) resultaat of de student is nog niet voldoende tevreden met de uitkomst. Studenten die tevreden zijn, zijn dit omdat hun klacht is opgepakt (met resultaat) en zij hierover een (goede) terugkoppeling hebben gekregen. Ditzelfde beeld komt ook naar voren uit de aanvullende gesprekken die met mbo-studenten zijn gevoerd. Aanvullend noemen studenten in deze gesprekken ook het feit dat zij zich gehoord voelen als belangrijk element dat hun oordeel over de afhandeling beïnvloedt.

Figuur 2.5: Tevredenheid studenten over wijze waarop school met klacht is omgegaan



Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=766)

Ook in de JOB-monitor wordt periodiek gevraagd aan studentenstudenten wat ze vinden van hoe de school omgaat met klachten³¹. De resultaten zijn door de jaren heen vrijwel gelijk: de grootste groep studenten oordeelt neutraal (zo'n 40%) en ongeveer gelijke delen studenten (iets minder dan een derde) zijn ofwel negatief of wel positief over de omgang van de school met klachten (Tabel 2.16).

Tabel 2.16: Wat vind je van hoe school omgaat met klachten?

	negatief	neutraal	positief
'20	33%	39%	28%
'22	29%	40%	32%
'24	30%	40%	30%

Bron: JOB-Monitor 2024

Uit de aanvullende gesprekken die met mbo-studenten met een klacht zijn gevoerd blijkt vrijwel unaniem dat de informatieverstrekking over het (kunnen) indienen van een klacht beperkt en niet duidelijk is. Studenten zijn van hun slb'er (of soms docent) afhankelijk in hoe hun klacht verder wordt opgepakt. Als zij naar de juiste instantie worden doorverwezen, is de informatie over de vervolgstappen vaak wel duidelijk voor hen (bv. de stappen die ze moeten doorlopen staan duidelijk op het formulier dat ze moeten invullen, of iemand legt dit hen uit), maar niet alle studenten worden door hun slb'er op dit pad gebracht. Diverse studenten geven aan dat ook de slb'er niet wist waar de student terecht kon, of dat de slb'er in ieder geval geen suggesties gaf nadat de student dit met zijn of haar slb'er besproken had. Deze studenten hebben soms zelf de weg gevonden, maar benoemen veelal dat informatie op de website voor hen niet duidelijk of makkelijk vindbaar was. Vooral de vraag bij wie ze zich met hun klacht moeten melden is vaak niet duidelijk. Diverse studenten doen daarom de suggestie om tijdens mentorles(sen) en aan de start van de opleiding meer aandacht te besteden aan de mogelijkheden en de procedure bij klachten of bezwaren. Dit brengt met zich mee dat ook slb'ers goed op de hoogte moeten zijn van de mogelijkheden en procedures en daar was in de situaties de gesproken studenten niet altijd sprake van.

31 In de JOB-Monitor wordt deze vraag aan alle studenten gesteld (niet alleen studenten die een klacht hebben ingediend).

2.7 Onafhankelijk geschillenadviescommissie

2.7.1 Inleiding

Instellingen zijn in de nieuwe wet verplicht een onafhankelijke geschillenadviescommissie in te richten. Hier kunnen studenten bezwaar maken als zij het oneens zijn met een *beslissing* van de instelling. Een dergelijk protest tegen een besluit of beslissing van de school of het nalaten om een besluit of beslissing te nemen is een geschil. De commissie geeft vervolgens advies aan het bevoegd gezag over het geschil. Bij een geschil wordt dus een rechtsbindend oordeel gezocht. Studenten kunnen zo in eerste instantie gebruik maken van een interne rechtsgang.

Dit is iets anders dan een protest tegen een *handeling of nalaten daarvan* van de school of een orgaan of personeelslid van de school. Dit laatste is een klacht. Bij een klacht gaat het dus om de vraag of de instelling (on)behoorlijk heeft gehandeld.

Mbo-instellingen kunnen ervoor kiezen om klachten en geschillen te behandelen in afzonderlijke commissies (klachtencommissie en geschillenadviescommissie), maar zij kunnen er eveneens voor kiezen om één commissie te belasten met de behandeling van zowel klachten als adviezen.

2.7.2 Uitvoering

Alle instellingen lijken op basis van de websearch een geschillenadviescommissie (GAC) te hebben, of bij een landelijke GAC te zijn aangesloten. De omschrijving hiervan is doorgaans te vinden in het klachtenreglement van de instelling. Het is niet altijd duidelijk of er een eigen of een landelijke commissie wordt gebruikt. Ook komt het voor dat de GAC onderdeel is van de eigen klachtencommissie. Waar de klachtenprocedure in veel gevallen duidelijk omschreven is voor studenten, is dat voor de GAC zeker niet altijd zo. Het document waar het klachtenreglement in wordt beschreven, is vaak een tekst met wat ingewikkelder (formeel, jargon) taalgebruik.

Ook in de enquête onder beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen is een vraag gesteld naar de inrichting van de GAC. Dit geeft een iets duidelijker beeld. De helft van de mbo-instellingen (53%) heeft een gecombineerde commissie die zowel taken van de GAC als de klachtencommissie uitvoert. Bij 22 procent is er een aparte GAC ingericht, 17 procent is aangesloten bij een Landelijke Klachten- en Bezwaaradviescommissie en bij 3 procent (één school) is sprake van een GCBO (geschillenadviescommissies bijzonder onderwijs).

Tabel 2.17: Wijze waarop de geschillencommissie is geregeld op de mbo-instelling

	%
De commissie bestaat uit leden die zowel de taken van de klachten- als de geschillenadviescommissie uitvoeren	53
Er is naast de klachtencommissie een aparte geschillenadviescommissie met eigen leden gekomen.	22
Onze instelling is aangesloten bij de Landelijke Klachten- en Bezwaaradviescommissie MBO / HO.	17
Anders	3

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=34)

Bezwaren bij geschillenadviescommissie

Aan de beleidsmedewerkers is vervolgens gevraagd hoe vaak studenten een beroep hebben gedaan op de geschillenadviescommissie. Respondenten van 20-26 instellingen hebben aantallen voor de verschillende categorieën opgegeven in de enquête. De categorie 'anders' gaat om geschillen over verschillende dingen, zoals de geboden begeleiding, versnellen, vertragen, examinering, bpv, communicatie/informatievoorziening, bsa, uitschrijving, officiële waarschuwingen, etc.

Tabel 2.18 laat zien dat in totaal 139 keer bezwaar is aangetekend bij de geschillenadviescommissie bij de responderende instellingen. Geëxtrapoleerd voor het hele mbo zou het om circa 400 bezwaren moeten gaan in 2023.³² Veruit de meeste bezwaren werden in der minne geschikt (116 keer, 83%) en slechts vijf zijn gegrond verklaard.

Tabel 2.18: Aantal keer dat (aanstaande, voormalige) studenten in 2023 een beroep deden op de geschillenadviescommissie en hoe vaak de bezwaren (on)gegrond zijn verklaard of in der minne geschikt

	Aantal keer in bezwaar gegaan bij de geschil- lenadviescommissie	Waarvan:			
		Aantal in der minne geschikt	Aantal gegrond verklaard	Aantal ongegrond verklaard	Aantal onbe- kend
Verwijdering	26	18	0	5	3
(Weigering van) toela- ting	6	6	0	0	0
Schorsing	5	2	1	2	0
Anders	102 ³³	90	4	1	4
Totaal	139	116	5	8	7

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=20_{min} - 26_{max})

Beroepen bij Cobex

De respondenten van in totaal 32 mbo-instellingen hebben opgegeven hoe vaak studenten in beroep zijn gegaan bij de Cobex. Dit varieert van 0 (bij tien instellingen) tot 75 keer. In totaal zijn studenten in 2023 272 keer in beroep gegaan bij de Cobex waarvan 198 zaken (73%) in der minne zijn geschikt. Slechts twaalf van de overige zaken zijn gegrond verklaard.

Tabel 2.19: Aantal keer dat in 2023 studenten in beroep zijn gegaan bij de Cobex

Aantal keer in beroep gegaan bij de Cobex	Waarvan:			
	Aantal in der minne ge- schikt	Aantal gegrond ver- klaard	Aantal ongegrond ver- klaard	Aantal onbekend
272 ³⁴	198	12	27	6

Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=32)

³² Rekening houdend met het aantal studenten op de responderende mbo-instellingen.

³³ Het totaal van de subindeling komt niet op 102 maar op 99, mogelijk door een rekenfout van een respondent bij het invullen van de vragen.

³⁴ Het totaal van de subindeling komt niet op 272 maar op 243, omdat niet alle 32 respondenten de subindeling hebben ingevuld.

2.7.3 Ervaringen studenten

Bekendheid met beroepsmogelijkheden bij Cobex

Met de nieuwe wet is sprake van een regimewijziging als het gaat om bezwaren tegen toets- of examenresultaten. Voorheen kon een mbo-student met een bezwaar tegen een resultaat zich eerst tot de examencommissie wenden. Een beroep bij het College van Beroep voor de Examens (Cobex) stond pas daarna open. Sinds de invoering van de wetswijziging moeten studenten zich meteen tot de Cobex wenden.

Studenten worden met die verandering in taakafbakening tussen deze twee commissies geconfronteerd (een student kan bijv. niet meer met onvrede over een onvoldoende naar de examencommissie toe, maar móet nu naar de Cobex). En ook voor de mbo-instellingen is dit wennen en wordt dit soms als een onnodig formaliserende en complicerende stap ervaren.³⁵

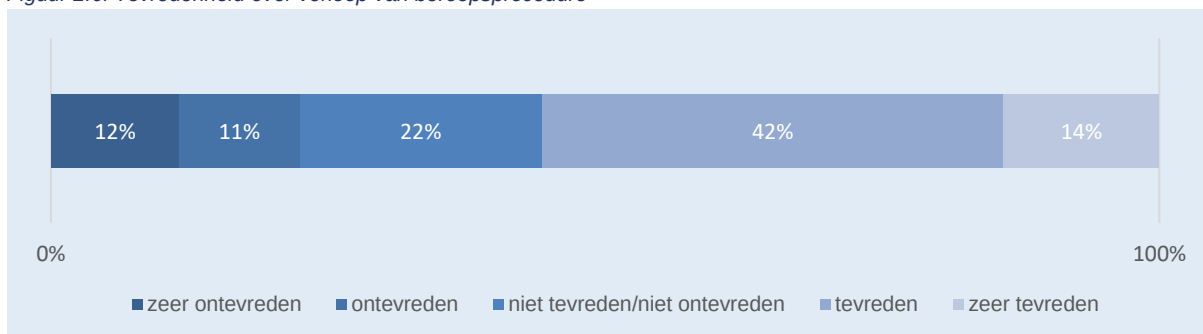
40 procent van de studenten weet dat ze in beroep kunnen gaan bij de Commissie van Beroep voor de Examens (Cobex) van hun school als ze het niet eens zijn met de uitslag van een examen of belangrijke toets; 58 procent weet dit niet (2% antwoordt 'Anders' zonder verdere toelichting). Van de studenten die bekend zijn met de beroepsmogelijkheid weet 56% dat dit binnen een termijn van twee weken moet, 44 procent niet.

4 procent van alle bevroegde de studenten (N=5054) is in beroep gegaan tegen een toetsresultaat of examenuitslag. Van degenen die niet in beroep zijn gegaan zegt 5 procent dat ze dat niet hebben gedaan om dat de termijn al was verstreken en ze dus te laat waren.

56 procent van de studenten is tevreden over het verloop van de beroepsprocedure bij de COBEX, 22 procent reageert neutraal op deze vraag en 23 procent is ontevreden over het verloop van de beroepsprocedure (Figuur 2.6). Tevredenheid of ontevredenheid hangt sterk samen met de manier waarop de (beroeps)procedure is verlopen: als daar in de ogen van de student niks mee is gedaan, of als de uitkomst lang op zich heeft laten wachten zijn studenten vaak ontevreden. Ook onduidelijkheid over de procedure draagt bij aan ontevredenheid. Bij tevreden studenten is er sprake geweest van een voor de student gewenste/passende uitkomst. Het woord 'beroepsprocedure' moet echter wel met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Uit de toelichting van studenten (die aangaven dat ze in beroep zijn gegaan tegen een toets- of examenresultaat) over het onderwerp van hun beroepsprocedure komt naar voren dat slechts in een beperkt aantal gevallen echt sprake lijkt te zijn van een beroepsprocedure bij de Cobex. De meeste beschrijvingen lijken betrekking te hebben op geschillen over toets- of examenresultaten, die niet per se bij de Cobex zijn beland, maar soms na contact met de docent/beoordelaar zijn opgelost of zijn blijven liggen. In veel gevallen is ook niet duidelijk of er echt sprake is van geschil of dat de studenten (slechts) hun ontevredenheid over een resultaat hebben geuit.

³⁵ Van Schoonhoven, R. (Ed.) (2024). Is de rechtspositie en rechtsbescherming van mbo-studenten verbeterd? Eerste indrukken uit de mbo- (rechts-)praktijk. School en wet, 2024(5), Article 2024/136.

Figuur 2.6: Tevredenheid over verloop van beroepsprocedure



Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=216)

Bekendheid met beroepsmogelijkheden bij negatief (bindend) studieadvies

In de studentenenquêtes 2025 zijn studenten gevraagd naar hun bekendheid met beroepsmogelijkheden bij een negatief (bindend) studieadvies en toets- en examenresultaten waar ze het niet mee eens zijn.

De meeste studenten die een negatief (bindend) studieadvies in het eerste jaar van hun opleiding hebben gehad weten niet meer of daarbij de mogelijkheid tot beroep werd vermeld, 40 procent geeft aan dat dit niet was vermeld en 13% zegt dat het wel was vermeld (Tabel 2.20).

16 procent wist dat in beroep gaan binnen twee weken moet en 5 procent van de studenten (aantal: 4) zegt dat ze daadwerkelijk in beroep zijn gegaan tegen het negatief BSA; 13 procent van de studenten met een negatief (bindend) studieadvies zegt dat ze niet in beroep zijn gegaan omdat de termijn van twee weken al was verstreken (en ze dus te laat waren).

Tabel 2.20: Vermelding van beroepsmogelijkheid in het bericht over het negatief BSA

Ja	13%
Nee	40%
Weet ik niet meer	47%
Anders	0

Bron: Studentenenquête BSA 2025 (N=83)

2.8 Beroepsinstantie ABRvS

2.8.1 Inleiding

Met de invoering van de wet is een toegankelijke externe beroepsinstantie voor mbo-studenten gecreëerd. Sinds 1 januari 2023 is de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) de hoogste bestuursrechter in beroepszaken tegen beslissingen van universiteiten of hbo-instellingen. Vanaf 1 augustus 2023 zijn daar de beroepen van studenten in het mbo bijgekomen. Bij deze zogenoemde studentenzaken gaat het om beslissingen over toelating of verwijdering, collegegeld, bindende studieadviezen en de beoordeling van tentamens, scripties of werkstukken. De nieuwe gang van zaken is minder formeel en minder kostbaar voor studenten dan de rechtsgang naar de burgerlijke rechter, waar studenten in het mbo eerder op waren aangewezen.

2.8.2 Uitvoering

In de periode tussen augustus 2023 en februari 2025 zijn uitspraken gedaan door de ABRvS over zeventien zaken van mbo-studenten, van twaalf verschillende mbo-instellingen. Deze uitspraken zijn (geanonimiseerd) gepubliceerd op onder meer de website van de Raad van State.

Deze 17 zaken hadden betrekking op de volgende onderwerpen.

Tabel 2.21: Uitspraken zaken mbo-studenten ABRvS

Onderwerp	Aantal uitspraken	Voortgekomen uit
Negatief bsa	5	Cobex
Examens (beoordeling (2x), beschuldiging van fraude, verzoek voor extra herkansing en voor vrijstelling)	5	Cobex
Verwijdering van opleiding/instelling	4	GAC
Inschrijving ongedaan gemaakt	1	GAC
Niet aangenomen op opleiding vanwege ondersteuningsbehoefte	1	GAC
Weigeren beantwoorden schriftelijke vragen door instelling	1	GAC

Bron: Website Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State

In juni 2025 is gesproken met twee griffiers van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Zij gaven aan dat op dat moment nog een aantal zaken liep, over verwijdering en eerder verworven competenties (EVC). Eerste ervaringen van de ABRvS zijn dat het mbo een heel andere sector is dan het hbo en wo en dat daardoor de thema's verschillen. Mbo-studenten zoeken de ABRvS op voor de grotere problemen (bijvoorbeeld verwijdering), en bij hbo en wo ook/meer de dagelijkse problemen (bijv. tentamens, cijfers).

Men heeft geen zicht op hoeveel zaken er voorheen voor de civiele rechter kwamen. Dit zouden er maximaal 2 à 3 per jaar zijn, die vaak vooral arbeidsrechtelijk van aard waren vanwege de beroepspraktijkvorming in de BBL. De mogelijkheden voor mbo-studenten zijn sterk toegenomen met de nieuwe wet, zo wordt gesteld. De vraag is in hoeverre studenten en ook ouders (in het geval van minderjarige studenten) goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden.

De griffie van de Afdeling merkt wel dat de structuur van de mbo-instellingen anders is dan in het hbo en wo. Dat is ook voor hen zoeken. Zo werkt het hoger onderwijs meer met centrale aanspreekpunten. Op het mbo wordt dat op veel verschillende manieren ingevuld. Ook is er in het mbo variatie in de regels per instellingen of locatie mogelijk, bijvoorbeeld over de criteria voor een positief/negatief bindend studieadvies. Het bindend studieadvies is niet genormeerd aan de hand van een aantal studiepunten zoals in het hoger onderwijs, maar er zijn criteria vastgelegd in Onderwijs- en Examenregelingen. Nog een verschil tussen mbo en hoger onderwijs is dat bij termijn (voor bijv. bezwaar) in het mbo eerder in lesdagen gedacht wordt dan in kalenderdagen.

2.9 Afschaffing onderwijsovereenkomst

2.9.1 Inleiding

De maatregelen die in deze en de volgende paragraaf besproken worden, hebben vooral betrekking op het verminderen van de administratieve lastendruk bij de mbo-instellingen.

Maatregelen:

- Afschaffing van de onderwijsovereenkomst (OOK)
- Rapportageplicht aan ouders van minderjarige studenten

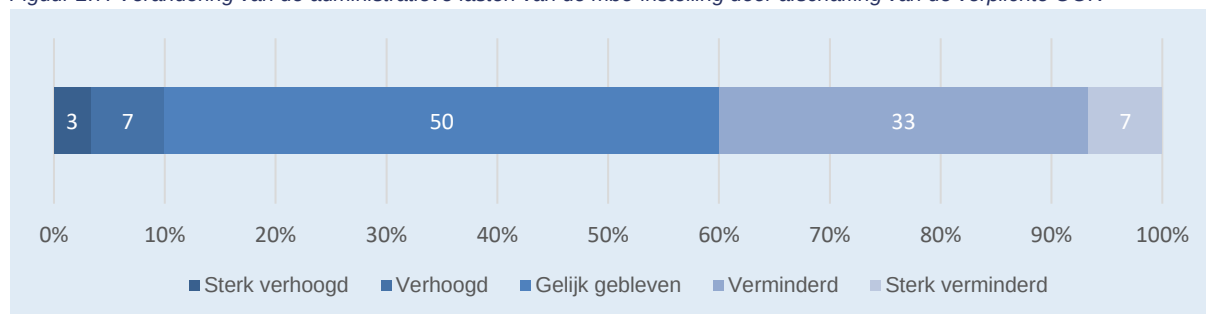
De onderwijsovereenkomst (OOK) had vooral een administratieve functie in de bekostiging en versterkte de rechtspositie van de mbo-studenten niet. Door de rechtspositie en de rechtsbescherming van de student in de WEB te waarborgen en te versterken, kon de onderwijsovereenkomst afgeschaft worden. Het afschaffen van de onderwijsovereenkomst heeft tot gevolg dat instellingen bij de inschrijving van de student niet langer met papieren stukken hoeven te werken die fysiek getekend moeten worden. De administratieve lasten zouden op het punt van inschrijving dan verminderd moeten zijn door de afschaffing van de OOK.

2.9.2 Doelbereik

Volgens 40 procent van de mbo-instellingen zijn de administratieve lasten door de afschaffing van de OOK daadwerkelijk verminderd, bij de helft is het gelijk gebleven en bij de 10 procent verhoogd (Figuur 2.7).

Veel respondenten lichten toe dat er nu inderdaad geen getekende OOK meer 'nagejaagd' hoeft te worden. Echter, het voordeel van de OOK was dat de instellingen goed zicht hadden op hoeveel studenten ze voor een opleiding konden verwachten. Immers, studenten kunnen zich voor meerdere opleidingen aanmelden, waardoor opleidingen op basis van aanmeldingen geen realistisch beeld kunnen vormen van het aantal studenten dat daadwerkelijk gaat starten. Uit de toelichtingen blijkt dat op veel plekken daarom is gekozen om (in plaats van de OOK) te gaan werken met een inschrijfbesluit, akkoord tot inschrijving of bewijs van inschrijving. Studenten die dit niet bevestigen of niet naar de opleiding komen, moeten alsnog benaderd worden om te achterhalen of zij nog wel gaan starten of niet. Daarmee blijven de administratieve werkzaamheden rondom aanmelding en inschrijving bestaan.

Figuur 2.7: Verandering van de administratieve lasten van de mbo-instelling door afschaffing van de verplichte OOK



Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

2.10 Rapportageplicht ouders minderjarige studenten

2.10.1 Inleiding

Met de invoering van de nieuwe wetgeving hebben mbo-instellingen de plicht gekregen om studievoortgangresultaten met de ouders van minderjarige studenten te delen. Met de rapportageplicht wordt beoogd de administratieve druk van mbo-instellingen te verlichten en de ouderbetrokkenheid in het mbo te verhogen. Mbo-instellingen hoeven nu geen toestemming van individuele studenten meer te vragen voor ze ouders informeren.

2.10.2 Uitvoering

In de enquête onder beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen is gevraagd hoe de mbo-instellingen de rapportageplicht vormgeven. Bij 40 procent van de mbo-instellingen hebben ouders van minderjarige studenten toegang tot de online omgeving waar resultaten worden geregistreerd. Een kwart informeert ouders twee tot vier keer per jaar, een enkele instelling doet dat één keer per jaar en 10 procent van de mbo-instellingen (drie stuks) doet dit op andere wijze waarvan één aangeeft dat het één keer per jaar via een brief en gesprek gebeurt en twee geven aan dat de opleidingen zelf invulling mogen geven aan de rapportageplicht (Figuur 2.8).

Bij 20 procent van de instellingen is de werkwijze aangepast naar aanleiding van de wet, bij 60 procent niet en bij nog eens 20 procent is dit niet bekend bij de respondent. Bij de mbo-instellingen waar de werkwijze is gewijzigd hebben ouders ofwel toegang gekregen tot de online omgeving, ofwel ontvangen zij een aantal keren per jaar een bericht over de studievoortgang van hun kind.

Figuur 2.8: Hoe vaak rapporteert uw mbo-instelling de vordering van minderjarige studenten aan hun ouders? (%)



Bron: Enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

2.10.3 Doelbereik

Aan de respondenten is ook gevraagd of de administratieve lasten zijn gedaald, gelijk gebleven of toegenomen door deze wetswijziging. Van de respondenten van dertig instellingen geeft 87 procent aan dat de administratieve lasten gelijk zijn gebleven, volgens 13 procent zijn deze verhoogd. Geen van de respondenten geeft aan dat de administratieve lasten zijn gedaald.

“Voorheen was het vanwege de AVG niet toegestaan, nu hebben wij een wettelijke plicht gekregen. Hoe dit op afdelingsniveau is uitgewerkt is mij onbekend, maar ik merk dat de organisatie deze wijziging erg prettig vindt, doordat vooral in 'probleemgevallen' wij nu de ouders meer actief kunnen betrekken.”

De respondenten die aangeven dat de administratieve lasten zijn verhoogd geven verschillende redenen hiervoor aan: a) alertheid op studenten van 18- en 18+ waarvoor nu verschillende werkwijzen gelden, b) het informeren van gescheiden ouders is complex en intern minder goed geregeld dan voorheen en c) de brieven en 1-op-1 gesprekken. Antwoorden b en c duiden overigens op interne keuzes als gevolg van de wetgeving.

2.11 Conclusies en reflectie

2.11.1 Conclusies

In 2023 is de Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten ingevoerd. De wet beoogt de rechtspositie en rechtsbescherming van de mbo-student te verbeteren. Daartoe zijn diverse maatregelen uitgewerkt, die deels betrekking hebben op alle mbo-studenten en deels betrekking op specifieke, meer kwetsbare, doelgroepen. In 2024-2025 hebben KBA Nijmegen en ResearchNed een tussenevaluatie van de wet uitgevoerd.

De hoofdvraag van het onderzoek luidde: Wat zijn de effecten van de maatregelen en in hoeverre hebben de maatregelen daadwerkelijk bijgedragen aan het verbeteren van de rechtspositie en aan de rechtsbescherming van de mbo-studenten? Voor de meeste maatregelen zijn deelvragen geformuleerd. In het vervolg van dit hoofdstuk beantwoorden we eerst de deelvragen per maatregel. Vanwege de leesbaarheid herhalen we de deelvragen niet volledig maar refereren we aan de nummering van de deelvragen zoals opgenomen in paragraaf 1.3. We sluiten het hoofdstuk af met een overkoepelende reflectieparagraaf.

Verbeteren informatievoorziening over rechten en plichten

Het verplicht opnemen van de rechten en plichten van studenten in het (openbare) studentenstatuut van de mbo-instelling heeft tot doel om de informatievoorziening over rechten en plichten aan mbo-studenten te verbeteren. Deelvragen in het onderzoek hadden betrekking op de toepassing van de verplichting door instellingen (3), de ervaringen van studenten t.a.v. de (begrijpelijkheid van de) informatievoorziening (4) en de vraag of dit volgens studenten ook leidt tot een betere rechtspositie en -bescherming (5).

De eerste (tussentijdse) resultaten laten zien dat mbo-instellingen de informatievoorziening ten aanzien van de rechten en plichten hebben aangepast en deze hebben opgenomen in het studentenstatuut, dat bij bijna alle instellingen redelijk goed vindbaar is op de website. Tegelijkertijd is de informatie niet volledig en zijn bepaalde rechten en plichten bij meer dan de helft van de instellingen niet opgenomen in het studentenstatuut. Dit betekent overigens niet dat studenten deze rechten en plichten niet hebben, want deze rechten en plichten volgen al direct uit de wet. Instellingen informeren studenten daarnaast veelal ook via hun website en de studiegids. Ook de slb'er speelt bij veel instellingen een belangrijke rol in de informatievoorziening (3). Studenten zijn erg verdeeld over de duidelijkheid van de informatie over rechten en plichten. Zij benoemen ook de grote rol van de slb'er in de informatievoorziening, maar dit maakt de student ook afhankelijk van de kennis en welwillendheid van de slb'er. Schriftelijke (digitale) informatie blijft voor studenten moeilijk vindbaar en vaak lastig te begrijpen, al zijn er grote verschillen tussen mbo-instellingen en zijn er voorbeelden van instellingen die (veel) moeite doen om de informatie

voor studenten toegankelijk en begrijpelijk te maken (4). Een goede bescherming door de wet, kan dus los staan van een gevoel een sterke rechtspositie tegenover de school te hebben (5).

Rechten schorsingen en verwijderingen

Om de rechtspositie van de mbo-student te versterken is een aantal waarborgen voor een zorgvuldige schorsings- en verwijderingsprocedure in de WEB opgenomen en hebben mbo-instellingen de wettelijke verplichting gekregen om in hun bestuursverslag verantwoording af te leggen over de schorsingen en verwijderingen. Deelvragen in het onderzoek gaan in op de bekendheid en toepassing van de rechten ten aanzien van schorsing en verwijdering van/door instellingen (1) en de hierdoor door studenten ervaren (betere) bescherming (2).

In 2023 was de verslaglegging over schorsingen en verwijderingen in de bestuursverslagen van mbo-instellingen in veel gevallen nog niet op orde. Onbekendheid speelt hierin een rol, maar ook dat instellingen dit pas voor 2024 voorzien hebben/hadden (1). De wettelijke eisen ten aanzien van schorsing en verwijdering lijken door instellingen bijna altijd gevolgd te worden (1). Ruim een derde van de studenten ervaart door de informatie een sterke rechtspositie te hebben tegenover de school, een grotere groep is daar neutraal (of negatief) over (2). De begrijpelijkheid van de informatie voor studenten is een aandachtspunt: hoewel een klein deel van de studenten expliciet aangeeft de informatie niet begrijpelijk te vinden, is er een daarnaast een grote groep studenten (ca. een derde) die niet weet waar zij de informatie kunnen vinden, en hebben bestuurs- en studentenraadsleden het idee dat het voor studenten lastig is om een goed beeld te krijgen van hun rechten rondom schorsing en verwijdering. Voor veel studenten is de slb'er hierin het eerste aanspreekpunt, en dat maakt hen ook afhankelijk van de kennis en expertise van de slb'er in dezen (2).

Aanscherping randvoorwaarden zorgplicht

Het aanscherpen van de randvoorwaarden van de zorgplicht heeft tot doel om de (rechts)positie van specifiek de groep studenten met handicap of chronische ziekte te verbeteren. Het wetsvoorstel scherpt de randvoorwaarden aan voor de ondersteuning die instellingen deze studenten moeten bieden. Hierdoor kan de inspectie beter toezicht houden.

Deelvragen die betrekking hadden op de aanscherping van de randvoorwaarden van de zorgplicht, gaan in op:

- de werkwijze van het vastleggen en evalueren van afspraken over extra ondersteuning van studenten met een handicap of chronische ziekte (o.a. verschillen tussen en binnen instellingen (7), doelgroepen (9), vormgeving (10))
- aantallen vastgelegde afspraken (8)
- toepassing van de wet (voorafgaande aan inschrijving (11), schriftelijk vastgelegd (12), jaarlijkse evaluatie (14))
- weigering op grond van ondersteuningsbehoefte (15)
- ervaringen: van mbo-instellingen (16), van studenten (nakomen afspraken (13), ervaring proces (17), betere ondersteuning (18))

De eerste (tussentijdse) resultaten laten zien dat mbo-instellingen hun werkwijze ten aanzien van het vastleggen van afspraken over extra ondersteuning hebben aangepast. Een grote meerderheid van instellingen en teams vindt dit ook van meerwaarde. Veelal zijn er instellingsbrede afspraken gemaakt over werkwijzen, zoals wat moet worden vastgelegd en bij welke groepen studenten. Het breed doorvoeren hiervan kost tijd en gewenning (ook in mindset) en leidt tot kleine verschillen *binnen* instellingen. *Tussen* instellingen zijn er grote verschillen in het aantal vastgelegde afspraken, die niet te verklaren vallen door instellingsgrootte (7 t/m 10). Het weigeren van studenten vanwege hun

ondersteuningsbehoefte komt incidenteel voor, dat was overigens ook al het geval voor de inwerking-treding van de aanscherping van de zorgplicht (15).

Wat de uitvoering betreft is het beeld redelijk positief, maar afspraken worden nog niet altijd voor iedereen op tijd en/of schriftelijk vastgelegd, of jaarlijks geëvalueerd. Nog niet alle studenten met een ondersteuningsbehoefte geven aan dat afspraken zijn gemaakt (19% zegt van niet, 11% weet dit niet zeker) en wel gemaakte afspraken zijn niet altijd (40%) schriftelijk vastgelegd (11, 12, 14, 17). Op dit punt is ruimte voor groei. Knelpunten in de uitvoering hebben te maken met het niet tijdig signaleren van behoefte aan extra ondersteuning; studenten melden dit niet altijd en de vaardigheden van intakepersoneel op dit punt nog niet altijd op orde. Ook de (doorloop)tijd om alles tijdig te regelen knelt soms. Uit voorbeelden blijkt dat instellingen nog bezig zijn om hun processen en systemen hier goed op in te richten (16).

Studenten zijn veelal (73%) positief over het nakomen van gemaakte afspraken (13), maar het is te vroeg om te oordelen of de ondersteuning ook leidt tot betere ondersteuning (volgens studenten). Het beeld over de afgelopen jaren laat zien dat studenten zeer verdeeld zijn over de (meerwaarde van de) ingezette ondersteuning. Ruim 11 procent van de studenten met een handicap of chronische ziekte heeft wel eens een klacht ingediend hierover, waar volgens de student vaker niet (44%) dan wel (34%) naar tevredenheid mee is omgegaan door de school (17, 18). Of ondersteuning verbetert en klachten gaan afnemen als gevolg van het (beter) vastleggen van afspraken over extra ondersteuning en de evaluatie van deze afspraken zal de komende jaren moeten blijken.

Verbreden landelijke financiële ondersteuning student-bestuursleden mbo

Om de financiële drempel voor mbo-studenten om bestuurstaken op zich te nemen te verminderen, kunnen zij in aanmerking komen voor financiële ondersteuning als zij bestuurslid zijn van een politieke jongerenorganisatie of van een organisatie die actief is voor het beroepsonderwijs. De (rechts)positie van mbo-studenten is hiermee gelijkgetrokken met die voor studenten in het hbo en wo. Onderzoeksvraag was in hoeverre hier gebruik van wordt gemaakt (6). Tot nog toe is dit zeer beperkt, en is slechts één aanvraag ingediend.³⁶

Toegankelijke faciliteit

Om de rechtsbescherming van alle mbo-studenten te verbeteren heeft elke mbo-instelling de verplichting gekregen om een toegankelijke faciliteit in te richten. Deelvragen gingen in op de toepassing van de wet (realisatie van toegankelijke faciliteit) (19), de invulling van de toegankelijke faciliteit (20) en de bekendheid van (21), gebruik van (22, 23) en tevredenheid over (24) de toegankelijke faciliteit door studenten.

Alle instellingen hebben een toegankelijke faciliteit ingericht (19). Doorgaans gaat het om een digitaal loket dat via de website of per e-mail bereikbaar is. Bij een kleiner deel van de instellingen is de toegankelijkheid minder duidelijk (geen locatie of contactgegevens). Studenten worden hierover geïnformeerd via de website, en bij diverse instellingen ook via de studiegids (65%), via hun slb'er (46%) en tijdens de kennismaking (36%) (20).

De bekendheid van studenten met de toegankelijke faciliteit lijkt beperkt. Studenten benoemen primair hun slb'er om zich bij een klacht of geschil te melden en faciliteiten (klachtencommissie, online faciliteit, faciliteit op school) worden weinig genoemd. Uit gesprekken blijkt wel dat studenten via hun slb'er alsnog bij de toegankelijke faciliteit terecht (kunnen) komen (21). 15 procent van de studenten heeft wel eens een klacht ingediend (22), maar dit zijn niet altijd formele klachten. Deze klachten variëren van aard, maar studiebegeleiding of (extra) ondersteuning zijn het vaakst aanleiding voor een (informele) klacht

³⁶ Voor JOB loopt de vergoeding via de subsidie die zij ontvangen van OCW.

(23). Extrapolatie van het aantal in de respons gerapporteerde klachten leidt tot de schatting dat in 2023 circa 3.000 (formele) klachten zijn ingediend (22).

Studenten zijn verdeeld over de eenvoud van het indienen van een klacht of geschil. Het onderzoek laat zien dat de informatieverstrekking over het (kunnen) indienen van een klacht of geschil beperkt en niet duidelijk (genoeg) is. Studenten melden zich bij een klacht of geschil meestal eerst bij hun slb'er en zijn daardoor ook afhankelijk van het handelen van de slb'er in hoe hun klacht of geschil verder wordt opgepakt (24). Naast (on)duidelijkheid van de procedure zijn ook de snelheid en effectiviteit (wordt de klacht [snel en serieus] opgepakt) bepalend voor de tevredenheid van studenten. Die tevredenheid gaat niet alleen over (het functioneren van) de toegankelijke faciliteit (zoals in de formulering van deelvraag 24), maar is breder gebaseerd op de omgang met de klacht of geschil, omdat studenten zelf dit onderscheid niet (kunnen) maken. De tevredenheid over de omgang met de klacht of geschil loopt sterk uiteen: ongeveer een derde van de studenten oordeelt positief, minstens een even groot deel is negatief (24). De afgelopen jaren is hier weinig verandering in zichtbaar, maar het is te vroeg om al een eventuele impact van de wetswijziging vast te stellen.

Onafhankelijke geschillenadviescommissie

Om de rechtsbescherming van alle mbo-studenten te verbeteren, hebben instellingen met de nieuwe wet de verplichting gekregen om een onafhankelijke geschillenadviescommissie (GAC) in te richten, waar studenten bezwaar kunnen maken als zij het oneens zijn met een beslissing van de instelling. Deelvragen in het onderzoek gaan in op de aanwezigheid van een dergelijke commissie bij instellingen (25), het beroep dat er op de GAC wordt gedaan (aantallen (26), typering geschillen (27)) en de uitkomsten (overnemen van advies GAC door CvB (28), vervolg/aanpassingen na besluit in opleiding of school (29)).

Alle instellingen hebben een GAC of zijn bij een landelijke GAC aangesloten. Bij circa de helft van de instellingen gaat het om een commissie die zowel taken van de GAC als de klachtencommissie uitvoert (25). Extrapolatie van het aantal in de respons gerapporteerde bezwaren leidt tot de schatting dat in 2023 circa 400 studenten in bezwaar zijn gegaan bij de GAC (26). Deze geschillen hebben betrekking op diverse zaken, met verwijdering (26 keer) als grootste categorie (27). Het overgrote deel van de bezwaren (85%) wordt in der minne geschikt, 4 procent wordt gegrond verklaard, 6 procent ongegrond en bij 5 procent is de uitkomst onbekend (27). Vanwege het kleine aantal gegrond verklaarde bezwaren, is niet duidelijk te zeggen hoe vaak het College van Bestuur het advies van de GAC ook overneemt (28). Ook beroepen bij de Cobex worden in de overgrote meerderheid (81%) in der minne geschikt. Slechts een klein percentage (5%) wordt gegrond verklaard.

De ervaringen van studenten moeten met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat er aanwijzingen zijn dat studenten niet altijd goed weten wat een bezwaar- of beroepsprocedure inhoudt en er sprake is van een overschatting van het aantal studenten met ervaring met een procedure. Een meerderheid van studenten (56%) is tevreden over het verloop van de beroepsprocedure die zij hebben aangespannen bij de Cobex, circa een kwart is niet tevreden. Tevredenheid of ontevredenheid hangt sterk samen met de manier waarop de (beroeps)procedure is verlopen; het gaat dan over zaken als: is er iets mee gedaan, duurde het lang, was de procedure duidelijk, was de uitkomst passend (29).

Beroepsinstantie ABRvS

Met de invoering van de wet is een toegankelijke externe beroepsinstantie voor mbo-studenten gecreëerd. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) is nu voor zowel studenten uit het mbo, hbo en wo de hoogste bestuursrechter in beroepszaken tegen beslissingen (over toelating of verwijdering, collegegeld, bindende studieadviezen en de beoordeling van tentamens, scripties of werkstukken) van deze instellingen. De rechtspositie is voor mbo-studenten hierdoor gelijk getrokken met de van studenten uit het hbo of wo. Deelvragen in het onderzoek gingen in op het gebruik van dit beroep

(30), ook ten opzichte van de oude situatie (32), de typering van de beroepszaken (31) en de ervaringen van studenten hiermee (33).

Tussen augustus 2023 en februari 2025 zijn door de ABRvS over zeventien zaken van mbo-studenten uitspraken gedaan (30). De meeste van de beroepen gingen over een negatief bsa (5x), examens (5x) en verwijdering (4x), en de meeste zaken komen dus voort uit een traject bij de Cobex (31). De ervaring van betrokkenen bij de ABRvS is dat zaken van mbo-studenten 'zwaardere' zijn dan die van studenten uit het hbo of wo, en dat mbo-studenten dus andere, zwaardere, afwegingen maken om in beroep te gaan (30). Hoewel niet volledig duidelijk, lijkt de nieuwe procedure via de ABRvS wel te leiden tot meer beroepen dan in de oude situatie waarin studenten via de rechter in beroep moesten gaan; dat waren er maar 2-3 per jaar en meestal ook van andere aard (veelal arbeidsrechtelijk) (32). Vraag is wel in hoeverre alle mbo-studenten en hun ouders van de nieuwe mogelijkheden en procedure op de hoogte zijn. Onbekend is wat de ervaringen zijn van studenten die in beroep zijn gegaan bij de ABRvS (33).

Verminderen administratieve lasten: afschaffing onderwijsovereenkomst en rapportageplicht ouders minderjarige studenten

Om de regeldruk van instellingen door administratieve verplichtingen te verlichten is met de invoering van de Wet verbetering van de rechtsbescherming van mbo-studenten de onderwijsovereenkomst afgeschaft. Daarnaast wordt met een rapportageplicht van instellingen aan ouders van minderjarige studenten (over de studievoortgang) beoogd de regeldruk te verlichten – doordat geen toestemming meer hoeft te worden gevraagd aan de student over het delen van informatie met de ouders. Deelvragen in het onderzoek gaan in op de verminderen van de administratieve lasten als gevolg van beide maatregelen (34, 36). Daarnaast is de vraag in hoeverre de rapportageplicht door instellingen wordt uitgevoerd (35).

Een minderheid (40%) van instellingen ervaart minder administratieve lasten als gevolg van afschaffing van de onderwijsovereenkomst, een klein deel (10%) ziet zelfs een toename. Dat het beoogde effect (vooralsnog) uitblijft heeft vooral te maken door alternatief opgetuigde processen om zicht te houden op inschrijvingen. Daarmee blijven de administratieve werkzaamheden rondom aanmelding en inschrijving bestaan (34). Ook de rapportageplicht aan ouders van minderjarige studenten leidt (vooralsnog) niet tot vermindering van de administratieve belasting: het overgrote deel van de instellingen (87%) merkt geen effect, de rest ervaart juist een verhoging van de administratieve lasten (36). De wijze waarop deze rapportageplicht door instellingen is ingericht verschilt en loopt uiteen van een online omgeving voor ouders tot het een- of meermaals per jaar informeren van ouders over de studieresultaten. Om dit te bewerkstelligen hebben de meeste instellingen (60%) hun werkwijze niet hoeven aanpassen. 20 procent heeft dit wel gedaan, en bij 20 procent is dit onbekend (35).

2.11.2 Reflectie

In deze paragraaf reflecteren we op de uitkomsten van het onderzoek aan de hand van de hoofddoelstellingen van de twee wetten.

Verbetering rechtsbescherming en rechtspositie van mbo-studenten

Deze evaluatie laat zien dat de mbo-instellingen werk hebben gemaakt van de invoering van de nieuwe maatregelen uit de Wet verbetering rechtsbescherming van mbo-studenten. Er zijn faciliteiten gecreëerd, geschillenadviescommissies ingericht, rechten en plichten van studenten zijn (meestal) opgenomen in de studentenstatuten en werkwijzen ten aanzien van het vastleggen van afspraken over extra ondersteuning zijn aangepast. Er zijn duidelijk grote stappen gezet. Tegelijk blijkt ook dat er nog werk te doen is. Soms gaat dat om kleinere, meer formele zaken, zoals het nog verder verbeteren van de

verslaglegging in de jaarverslagen over de schorsingen en verwijderingen. Deels ook om grotere, inhoudelijke zaken zoals het verder verbeteren van de processen rondom het signaleren van ondersteuningsbehoeften bij studenten en de opvolging daarvan. Vooral wat betreft informatievoorziening is er nog veel ruimte voor verbetering. Het opnemen van informatie in het studentenstatuut op de website betekent niet dat studenten deze informatie ook weten te vinden en de informatie ook begrijpelijk is voor studenten. Er zijn verschillen tussen en binnen instellingen in de mate waarin zij hun studenten ook pro-actief informeren. De praktijk is dat studenten vaak terugvallen op hun slb'er of mentor; hun rol als aanspreekpunt bij klachten of ondersteuning is erg belangrijk voor studenten. Dat maakt het (ook) belangrijk dat zij goed geïnformeerd zijn over de rechten en plichten van studenten en goed bekend met de personen/instanties naar wie zij studenten kunnen doorverwijzen bij klachten of bezwaren. De mening van de slb'er (of de klacht of het bezwaar terecht is) mag hierin geen rol spelen. Uit de tussenevaluatie ontstaat het beeld dat de voorzieningen wel ingeregeld zijn, maar studenten deze nog niet altijd weten te vinden. Ontevredenheid over de behandeling van klachten heeft te maken hoe de klacht is opgepakt, wat de uitkomst was, of de student terugkoppeling kreeg en zich gehoord heeft gevoeld. Klachten lijken zelden tot procedures te leiden, meestal worden kwesties in der minne geschikt. Niettemin lijkt er wel een toegenomen behoefte aan juridische expertise bij de mbo-instellingen, om de nieuwe wetgeving te interpreteren en naar behoren uit te voeren.

Verlichting regeldruk instellingen

De wetten bevat ook twee maatregelen die (mede) tot doel hebben om de regeldruk van de instellingen te verminderen. De afschaffing van de onderwijsovereenkomst en de invoering van een rapportageplicht aan ouders van minderjarige studenten hebben beide (nog) niet tot dit gewenste effect geleid. Voor de afschaffing van de onderwijsovereenkomst lijkt ook geen effect meer te verwachten omdat de mbo-instellingen nu eenmaal grip moeten krijgen op het aantal inschrijvingen en daarom alternatieve processen hebben ingericht.

3 Wet versterking positie mbo-studenten (eindevaluatie)

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van het onderzoek naar de Wet versterking van de positie van mbo-studenten. We beschrijven de resultaten per maatregel uit de wet. Elke paragraaf wordt ingeleid met een korte toelichting op de betreffende maatregel, hoofdzakelijk gebaseerd op de memorie van toelichting van de wet. Vervolgens gaan we in op de onderzoeksresultaten. Het onderzoek is de eindevaluatie van de in 2021 ingevoerde maatregelen. De beschreven resultaten hebben zowel betrekking op de uitvoering van de wet als het bereiken van de doelstellingen die met de wet zijn beoogd.

Maatregelen:

- Verplichtstelling mbo-studentenfonds
- Maatregelen zwangere mbo-studenten
- Mbo-verklaring
- Benaming mbo-studenten in wet- en regelgeving
- Wijziging doorstroomregeling
- Geldige reden verzuim in wet- en regelgeving

3.2 Mbo-studentenfonds

3.2.1 Inleiding

Met het mbo-studentenfonds is beoogd een voorziening te creëren om met name kwetsbare studenten in het mbo te ondersteunen. Het doel is te voorkomen dat deze groep studenten vanwege financiële belemmeringen afziet van het (ver)volgen van een mbo-opleiding of van deelname aan een studentenraad. Mbo-instellingen zijn met de ingang van de wet verplicht om een dergelijk fonds in te richten. Ze kunnen hiervoor middelen uit de lumpsum inzetten die hiertoe is verhoogd met 10 miljoen euro per jaar. De volgende groepen studenten komen in aanmerking voor financiële ondersteuning uit het studentenfonds:

1. studenten die lid zijn van een studentenraad, medezeggenschapsstructuur of het bestuur van een studentenorganisatie;
2. studenten die activiteiten verrichten op bestuurlijk of maatschappelijk gebied die (mede) in het belang zijn van de instelling of het onderwijs dat de student volgt;
3. studenten, of diens wettelijk vertegenwoordiger, die aantoonbaar onvoldoende financiële middelen hebben voor de aanschaf van verplichte onderwijsbenodigdheden (BOL-studenten onder 18 jaar);
4. studenten die in verband met bijzondere omstandigheden studievertraging hebben opgelopen. Deze bijzondere omstandigheden zijn: a. ziekte, b. zwangerschap en bevalling, c. een handicap of chronische ziekte, d. bijzondere familieomstandigheden, e. overige door het bevoegd gezag vastgestelde bijzondere omstandigheden (voor BOL-studenten die geen aanspraak (meer) kunnen maken op een basisbeurs).

Een instelling bepaalt zelf hoe en door wie getoetst wordt of een student in aanmerking komt voor ondersteuning bij onderwijsbenodigdheden. De keuze voor een fonds op instellingsniveau (en bijv. niet

landelijk) is onder meer gemaakt omdat dit de mbo-instellingen meer vrijheid zou bieden en de administratieve lasten zou beperken (verantwoording via jaarverslag).

In de Werkagenda mbo 2023-2027 is ingezet op het verder vergroten van de bekendheid van het mbo-studentenfonds onder studenten, docenten en studieadviseurs³⁷.

In deze paragraaf gaan we in op de inzet van het mbo-studentenfonds door de instellingen (aanvragen, toekenningen, uitputting van het budget), het bereik van het fonds, tevredenheid over het fonds en tot slot de doeltreffendheid van het fonds.

3.2.2 Besteding van het mbo-studentenfonds in 2022 en 2023/2024

Er is jaarlijks een budget van €10 miljoen beschikbaar in de lumpsum voor de ondersteuning van studenten via het mbo-studentenfonds. De vraag is hoeveel hiervan daadwerkelijk voor het studentenfonds wordt ingezet. Het ministerie van OCW heeft destijds aan de mbo-instellingen gevraagd om het aantal aanvragen voor het studentenfonds en het daarbij uitgekeerde bedrag door te geven voor 2022; 32 van de toen 58 instellingen gaven aan deze oproep gehoor. €5,9 miljoen is in elk geval besteed door deze instellingen (die hun bestedingen hebben teruggekoppeld aan OCW). Op basis daarvan is door OCW geëxtrapoleerd hoeveel alle instellingen samen ongeveer zouden hebben uitgegeven aan het fonds in 2022. De inschatting is dat in 2022 zo'n 87 procent, ruim €8,5 miljoen van het budget vermoedelijk zou zijn uitgegeven door de instellingen.

De meeste toekenningen, zowel qua aantal als bedrag, zijn naar studenten met onvoldoende financiële middelen gegaan, zie Tabel 3.1. Een toekenning bedroeg in 2022 gemiddeld € 618.

Middels een websearch waarin de jaarverslagen van de mbo-instellingen zijn geanalyseerd, zijn recente gegevens uit 2023/2024 aan de tabellen toegevoegd.³⁸ In de meeste gevallen hebben we kunnen extraheren hoeveel aanvragen er zijn gedaan en welk bedrag de instelling dat jaar heeft uitgekeerd, in veel gevallen ook uitgesplitst naar doelgroep. Bij één instelling kon deze informatie niet worden teruggevonden, en niet voor alle instellingen zijn zowel het aantal aanvragen als toekenningen als het jaarlijks uitgekeerde bedrag bekend. Het aantal instellingen waarop bepaalde cijfers zijn gebaseerd, wordt telkens genoemd.

In totaal zijn in de websearch gegevens van 50 mbo-instellingen gevonden over de bestedingen van het mbo-studentenfonds in 2023/2024. De globale verdeling lijkt grotendeels overeen te komen met 2022. Wel zijn er kleine verschuivingen: er zijn in 2023/2024 in totaal relatief wat hogere bedragen toegekend aan studenten in de kleine doelgroepen (1, 2 en 4). Een toekenning bedraagt in 2023/2024 gemiddeld €640.

De 50 instellingen waarvan gegevens over de besteding van het mbo-studentenfonds in 2023/2024 zijn gevonden, hebben in totaal bijna €8,3 miljoen van het budget van €10 miljoen besteed³⁹. De uitputting per mbo-instelling is niet bekend omdat de middelen voor het mbo-studentenfonds zijn opgenomen in de lumpsum.

³⁷ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-207c34db2672536cd275fb41e0aeaaa9978892d1/pdf>

³⁸ In de websearch zijn de meest recente jaarverslagen van de mbo-instellingen doorzocht op gegevens over gebruik van het studentenfonds. Ten tijde van de websearch was het jaarverslag van 2024 nog niet voor alle instellingen gepubliceerd. Het meest recente jaarverslag ging in veel gevallen over het jaar 2023. Waar beschikbaar zijn de gegevens uit het jaarverslag van 2024 gebruikt, en anders uit dat van 2023.

³⁹ Gegevens van één middelgroot en één klein roc ontbreken.

Jaarlijks keert de helft van de instellingen tussen de €15.807 (eerste kwartiel) en €208.399 (derde kwartiel) per jaar uit via het studentenfonds (gemiddeld €140.222 per jaar per instelling; n=50).

Tabel 3.1: Verdeling toekenningen naar aantal en bedrag, incl. percentage v/h totale aantal aanvragen

	Aantal toekenningen	#	# %	€	€ %
2022	Studentenraadsleden	558	5,9%	€ 225.409	3,8%
	Studenten met maatschappelijke/bestuurlijke inzet voor mbo	175	1,8%	€ 9.676	0,2%
	Studenten met aantoonbaar onvoldoende financiële middelen	8.731	92,0%	€ 5.596.605	95,5%
	Studenten met studievertraging i.v.m. bijzonder omstandigheid	22	0,2%	€ 26.468	0,5%
	Totaal	9.486	100%	€ 5.858.158	100%
2023/2024 (websearch)	Studentenraadsleden	829	6,4%	€423.983	5,1%
	Studenten met maatschappelijke/bestuurlijke inzet voor mbo	119	0,9%	€24.068	0,3%
	Studenten met aantoonbaar onvoldoende financiële middelen	11.915	92,3%	€7.758.468	94%
	Studenten met studievertraging i.v.m. bijzonder omstandigheid	44	0,3%	€46.375	0,6%
	Totaal	12.907	100%	€8.252.894	100%

Studentenfonds 2022 (OCW), n = 32; 2023/2024 (websearch) n=49-50

Tabel 3.2: Afwijzingen per categorie, in aantallen en percentages v/h aantal aanvragen per cat.

	Aantal afwijzingen	#	%
2022	Studentenraadsleden	0	0%
	Studenten met maatschappelijke/bestuurlijke inzet voor mbo	5	2,8%
	Studenten met aantoonbaar onvoldoende financiële middelen	1.356	13,4%
	Studenten met studievertraging i.v.m. bijzonder omstandigheid	24	52,2%
2023/2024 (websearch)	Studentenraadsleden	1	0,1%
	Studenten met maatschappelijke/bestuurlijke inzet voor mbo	0	0%
	Studenten met aantoonbaar onvoldoende financiële middelen	2.002	15,1%
	Studenten met studievertraging i.v.m. bijzonder omstandigheid	7	20,6%

Studentenfonds 2022, n = 32; 2023/2024 (websearch) n=47-50

Aantal aanvragen en toekenningen

De helft van de instellingen rapporteert in het algemeen tussen de 62 (eerste kwartiel) en 430 (derde kwartiel) aanvragen per jaar (gemiddeld 309 aanvragen per jaar per instelling; n=48). Toekenningen zijn er (vanzelfsprekend) in het algemeen iets minder: gemiddeld 264 per instelling.

De hoeveelheid aanvragen/toekenningen per instelling hangt logischerwijs samen met de grootte van de instelling: hoe meer studenten een instelling heeft, hoe meer aanvragen voor het studentenfonds er worden gedaan. Dat is echter alleen in aantallen het geval. Het grootste deel van de aanvragen en toekenningen betreft studenten in categorie 3. Er is geen significante samenhang tussen het aantal toegekende aanvragen in categorie 3 als percentage van het aantal mbo-studenten tot 18 jaar op de instelling en de grootte en het type instelling.

Verder blijkt uit Tabel 3.2 dat veruit het grootste deel van de aanvragen wordt toegekend. In totaal werd 86 procent van de aanvragen toegekend (voor zover beide aantallen bekend: n=46). Het aandeel toekenningen per instelling varieert van 50 tot 100%. Deze verdeling wordt vrijwel geheel bepaald door de aanvragen en toekenningen in de categorie van studenten met onvoldoende financiële middelen. Bij zes instellingen is tussen 50 en 75% van de aanvragen gehonoreerd. Dit betreffen alle zes roc's. Verder zijn er op basis van beschikbare gegevens geen kenmerken aan te wijzen die verklarend zouden zijn

voor het relatief lage aandeel toegekende aanvragen. Bij alle overige instellingen is het aandeel toekenningen hoger dan 75%.

Aanvragen van studentenraadsleden en studenten die zich anderszins maatschappelijk/bestuurlijk inzetten voor het mbo worden vrijwel allemaal gehonoreerd. In 2022 werd echter meer dan de helft van de aanvragen van studenten in doelgroep 4 (studievertraging door bijzondere omstandigheden) afgewezen. In 2023/2024 is dit aandeel flink gedaald⁴⁰. Het gaat om totaal elf instellingen met toekenningen in deze categorie, waar bij drie instellingen enkele aanvragen zijn afgewezen. Er zijn op geen kenmerken van deze instellingen aan te wijzen die deze afwijzingen kunnen verklaren. Uit de reflectiebijeenkomsten kwam naar voren dat dit ermee te maken zou kunnen hebben dat eerder studenten die (nog) recht hadden op studiefinanciering een aanvraag deden en hun aanvraag daarom werd afgewezen.

Studenten die te maken hebben met zwangerschap worden slechts door twee instellingen specifiek benoemd in relatie tot het studentenfonds. Deze groep wordt doorgaans onder 'bijzondere omstandigheden' geschaard. Hierdoor is op basis van de data niet te achterhalen hoeveel studenten een bijdrage uit het studentenfonds hebben ontvangen vanwege studievertraging door zwangerschap.

Hoogte van de toekenningen voor verschillende groepen studenten

De mbo-instellingen zijn in de wet vrijgelaten om zelf de hoogte van de toekenningen te bepalen. Omdat het overgrote deel van de aanvragen en toekenningen van studenten met onvoldoende middelen (categorie 3) betreft, zijn deze in hoge mate bepalend voor het gemiddelde bedrag dat studenten uit het studentenfonds ontvangen (€ 640 in 2023/2024). De gemiddelde toekenning van alleen de studenten in deze categorie bedraagt € 651 (over totaal 11.915 toekenningen, aan 46 instellingen). De gemiddelde toekenningen variëren in deze categorie tussen € 120 en € 1451. Van de elf instellingen met de gemiddeld hoogste toekenningen (> € 700) zijn er vijf beroepscolleges. Wellicht spelen hier hogere kosten voor leermiddelen voor opleidingen aan de betreffende instellingen een rol.

De gemiddelde toekenning voor bestuursleden van een studentenorganisatie (categorie 1) bedraagt €511 (over totaal 829 toekenningen, aan 35 instellingen). Bij de toekenningen voor bestuursleden van studentenorganisaties zou hierbij de grootte van de instelling nog een rol kunnen spelen, vanuit het idee dat een grote mbo-instelling relatief meer inzet van een studentenbestuurslid vraagt. We zien inderdaad een grote spreiding tussen instellingen in de gemiddelde toekenningen. Deze variëren in deze categorie tussen € 83 en € 2942. De twaalf instellingen met de gemiddeld hoogste toekenningen in deze categorie (> € 700) zijn echter niet alleen de grotere instellingen maar zijn verspreid over grote, middelgrote en kleine instellingen.

De gemiddelde toekenning voor studenten die zich anderszins inzetten voor het mbo (categorie 2) bedraagt € 202 (over totaal 119 toekenningen, aan 11 instellingen). De gemiddelde toekenningen variëren in deze categorie tussen € 74 en € 2033.

De gemiddelde toekenning voor studenten die vanwege bijzondere omstandigheden studievertraging hebben opgelopen bedraagt € 1054 (over totaal 44 toekenningen, aan 11 instellingen). De gemiddelde toekenningen variëren in deze categorie zeer sterk, tussen € 45 en € 5842.

Hoe bepalen instellingen of een student in aanmerking komt voor financiële ondersteuning?

Studenten kunnen een beroep doen op het studentenfonds wanneer zij in één van de vier genoemde doelgroepen vallen. Instellingen mogen de procedure voor toekenning zelf inrichten.

⁴⁰ Van niet alle instellingen zijn steeds zowel toekenningen als aanvragen bekend, waardoor de N kan variëren. Het totale aantal aanvragen en toekenningen in deze categorie is klein.

De voorwaarden die instellingen stellen aan toekenning bestaan in beginsel uit het kunnen aantonen dat de aanvrager in één van de beschreven doelgroepen zit, daadwerkelijk studeert aan de betreffende instelling en dat eventueel andere financiële ondersteuning niet beschikbaar of al uitgeput is. Het CvB heeft in principe het laatste woord in het toekennen van een vergoeding. Daarnaast worden in het algemeen per doelgroep de volgende voorwaarden gesteld:

1. **Studentenorganisatie:** toekenning in lijn met de wet ongeacht leeftijd, leerweg of recht op basisbeurs. Voor de Studentenraad is vaak een vast bedrag door de mbo-instelling bepaald ter compensatie, verder gaat het om maatwerk gebaseerd op de belasting en het verwachte (financiële) nadeel of studievertraging. De voorwaarden worden gecontroleerd door bijvoorbeeld de begeleider van de Studentenraad of het hoofd van het Servicepunt.
2. **Bestuurlijke/maatschappelijke inzet:** toekenning in lijn met de wet ongeacht leeftijd, leerweg of recht op basisbeurs. De student moet aannemelijk maken dat deze zich bestuurlijk of maatschappelijk inzet voor de instelling, en daardoor vertraging of financieel nadeel ondervindt. De hoogte van het bedrag is maatwerk. Aanvragen worden vaak beoordeeld door bijvoorbeeld de locatiedirecteur.
3. **Onvoldoende financiële middelen:** wettelijk gezien alleen voor bol-studenten onder de 18. Er wordt dan gekeken naar het inkomen van de ouders, dit mag bijvoorbeeld maximaal 130 procent van het sociaal minimum zijn. Dit wordt gecontroleerd door een toetsingscommissie, of soms door Stichting Leergeld. Uit de reflectiebijeenkomst bleek dat de inkomenstoets soms als onvolledig wordt gezien. Zo wordt er bijvoorbeeld geen rekening gehouden met aantal kinderen in het gezin of het eventueel ontvangen van toeslagen. Sommige instellingen stellen de tegemoetkoming ook beschikbaar voor bbl-ers en studenten boven de 18, wanneer zij zich in een uitzonderlijk moeilijke financiële situatie bevinden (bijvoorbeeld schulden, onder bewindvoering, niet kunnen werken door ziekte of mantelzorg) en hun ouders niet kunnen of willen bijdragen. Uit de reflectiebijeenkomst bleek wel dat mbo-instellingen voor deze groep 'extra kritisch' zijn en studenten veel documentatie moeten kunnen aanleveren om aan te tonen dat zij onvoldoende financiële middelen hebben (bv. aanleveren van bankafschriften over meerdere maanden). Ondersteuning vanuit het studentenfonds voor deze doelgroep bestaat vaak in eerste instantie uit het beschikbaar stellen van de onderwijsbenodigdheden die men zelf niet kan betalen. De instelling stelt bijvoorbeeld materiaal beschikbaar voor bruikleen. Als er al materiaal is aangeschaft kan een financiële tegemoetkoming worden gedaan. Bij uitzondering wordt er wel eens vrijstelling gegeven voor het betalen van extra activiteiten.
4. **Vertraging door bijzondere omstandigheden:** wettelijk gezien alleen voor bol-studenten die geen recht (meer) hebben op een basisbeurs. Er moet worden aangetoond dat er sprake is van een bijzondere omstandigheid (ziekte, zwangerschap/bevalling, handicap/chronische ziekte etc.) en dat de student hierdoor vertraging ondervindt. Dit wordt beoordeeld door een toetsingscommissie, locatiedirecteur en/of hoofd Financiën. De hoogte van de vergoeding is maatwerk en wordt vaak gebaseerd op studiefinancieringsbedragen en eventueel andere toeslagen (eenoudergezin).

3.2.3 Uitvoering

Communicatie

Het mbo-studentenfonds wordt door de instellingen vooral via de website en bij de kennismaking/introductie, via de mentoren, slb'ers, het studentenstatuut en de studiegids onder de aandacht gebracht bij studenten (Tabel 3.3). Bij de optie Anders worden voornamelijk nog andere functionarissen of afdelingen binnen de onderwijsinstelling genoemd

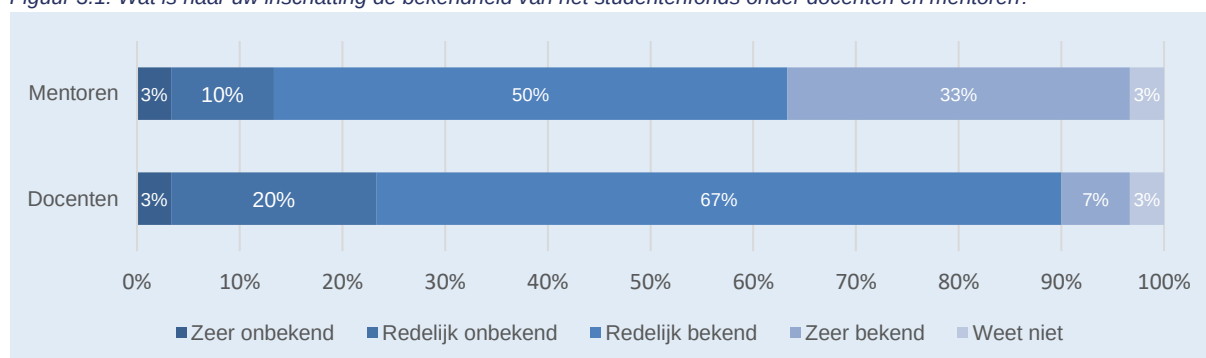
De beleidsmedewerkers die de enquête hebben ingevuld schatten in dat het mbo-studenten fonds bij 83 procent van de mentoren redelijk tot zeer bekend is. Bij de docenten wordt de bekendheid iets lager ingeschat en is de inschatting dat het mbo-studentenfonds bij ongeveer een kwart onbekend is (Figuur 3.1).

Tabel 3.3: Hoe wordt het studentenfonds en de aanvraagprocedure bij studenten onder de aandacht gebracht?

Via de website	90%
Bij de kennismaking/intake/introductie	77%
Via de mentoren	60%
Via de slb'ers	57%
Via het studentenstatuut	53%
Via de studiegids	53%
Via posters en informatieborden op school	40%
Anders	33%
Bij studievoortgangsgesprekken	20%
Via een brief	17%

Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

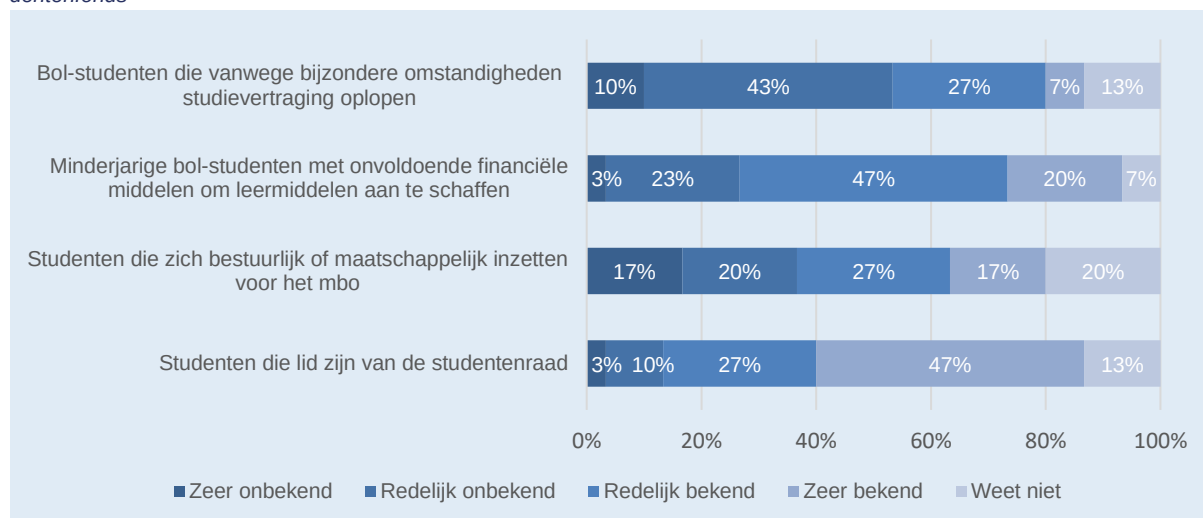
Figuur 3.1: Wat is naar uw inschatting de bekendheid van het studentenfonds onder docenten en mentoren?



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

De beleidsmedewerkers schatten verder in dat het mbo-studentenfonds het meest bekend is bij studentenraden en bol-studenten met onvoldoende financiële middelen. Het mbo-studentenfonds is naar hun idee het minst bekend bij studenten die vanwege bijzondere omstandighedenvertraging oplopen en studenten die zich bestuurlijk en maatschappelijk inzetten voor het mbo. Uit de reflectiebijeenkomsten kwam naar voren dat mbo-instellingen hun best doen om informatie over het mbo-studentenfonds te verspreiden maar dat schaamte ook een rol speelt bij studenten waardoor deze studenten geen aanvraag doen en niet goed in beeld komen bij de school.

Figuur 3.2: Wat is naar uw inschatting de bekendheid van het studentenfonds onder de verschillende doelgroepen van het studentenfonds



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

Vindbaarheid van informatie over het studentenfonds

Ouders & Onderwijs is een organisatie voor alle ouders met kinderen in de schoolgaande leeftijd. Deze organisatie heeft in 2023 een beoordeling uitgevoerd van de websites van alle mbo-instellingen waarbij zij keken naar de bekendheid van het studentenfonds (of: 'de mbo-regeling'). Ze keken daarbij naar: is de regeling makkelijk te vinden? Wordt de regeling/procedure uitgelegd? Is de start van de procedure te vinden?

Bij ongeveer een derde van de instellingen was de regeling niet gemakkelijk te vinden volgens de beoordelaars. Hierbij speelden onder meer de volgende zaken: de regeling kon niet gemakkelijk via het hoofdmenu bereikt worden, er moesten verschillende zoektermen worden gebruikt (schoolkosten, studentenfonds, mbo-regeling, financiële ondersteuning), de regeling werd slechts indirect genoemd maar niet uitgelegd, of de regeling werd niet op de website genoemd. De regeling voor het mbo-studentenfonds werd verder op 54 procent van de instellingswebsites uitgelegd, en bij een even groot deel was de start van de procedure te vinden.

In de websearch voor het onderhavige onderzoek (uitgevoerd in 2024/2025) hebben we gekeken naar de beschikbaarheid van het studentenstatuut, en specifiek of daar de instellingsregels voor het mbo-studentenfonds in zijn opgenomen. Uit onze bevindingen bleek, zoals al genoemd in paragraaf 2.2.2, dat van 48 instellingen het studentenstatuut openbaar beschikbaar was. De vindbaarheid van het statuut verschilde: op zo'n elf websites moest de zoekbalk worden gebruikt om het statuut te vinden omdat het niet direct op een logische plek stond. Van de 48 instellingen met een openbaar statuut, had een kwart (12) hierin géén informatie over het studentenfonds opgenomen. Deze informatie was in die gevallen vaak wel elders op de website te vinden, maar de vindwijze daarvan verschilde ook (dit is niet nader gecategoriseerd). Op basis van onze websearch zouden we voorzichtig kunnen concluderen dat de informatie over het mbo-studentenfonds bij zeker een kwart van de instellingen niet eenduidig vindbaar is (in ieder geval niet in het studentenstatuut). Dat is mogelijk een iets positiever beeld dan in 2023 door Ouder & Onderwijs werd geschetst.

Aanvraag- en toekenningsprocedure

Bij 80 procent van de instellingen kunnen studenten een schriftelijke aanvraag doen voor het mbo-studentenfonds, bij 53 procent kan dit (ook) via de mentor/slb'er in een gesprek, bij 17 procent worden

de studenten (ook) door de mbo-instellingen zelf aangemeld en 27 procent van de respondenten koos de optie Anders. Hierbij worden verschillende toelichtingen gegeven. Bij enkele instellingen wordt aangegeven dat studenten zich via verschillende kanalen (personen of digitaal) kunnen melden en dat ze daarna verder worden geholpen bij de aanvraag. Enkele andere respondenten specificeren de functienarissen bij de aanvraag kan worden gedaan, zoals de sociale raadslieden van de gemeente, schoolmaatschappelijk werk of een adviseur.

De toekenningsprocedure is meestal vormgegeven via een toetsingscommissie (43%), of een vertegenwoordiger van het studentenfonds die de aanvraag beoordeelt (30%). Bij 27 procent van de mbo-instellingen is de optie Anders gekozen. De meeste instellingen met dit laatste antwoord lichten toe dat de toekenning door een financiële afdeling gebeurt. Verder worden studentenzaken genoemd, het studentensupport team, het CvB en stichting Leergeld.

Toereikendheid middelen

Eerder zagen we op basis van de deskresearch dat de feitelijke besteding van de instellingen in het kader van het mbo-studentenfonds €8,3 miljoen (door 50 instellingen) bedroeg. De helft van de responderende instellingen heeft het studentenfonds daarnaast met eigen middelen uitgebreid. Twee derde van de mbo-instellingen vindt het budget voor het mbo-studentenfonds toereikend. Bij de rest van de respondenten was dit niet bekend en twee instellingen vinden het budget niet toereikend vanwege het aantal aanvragen; een van de instellingen heeft als gevolg hiervan de begroting overschreden en de andere geeft (ook) aan dat ze hebben bijgepast. Omdat het budget voor het studentenfonds onderdeel is van de lumpsum is de hoogte 'wat vervaagd'. Sommige mbo-instellingen hebben bovendien de mogelijkheid om te doneren aan het studentenfonds (bijvoorbeeld via een stichting) waardoor er extra geld beschikbaar komt voor studenten die het nodig hebben.

In de reflectiebijeenkomst is gesproken over de schijnbare tegenstrijdigheid in het feit dat het totale budget niet volledigheid uitgeput lijkt, maar instellingen er ook voor kiezen om het budget met eigen middelen uit te breiden. Wellicht zijn hierin verschillen tussen instellingen op basis van hun studentenpopulaties die vaker of minder vaak in een slechte financiële situatie zitten. Dat is op de basis van de beschikbare gegevens niet te bepalen.

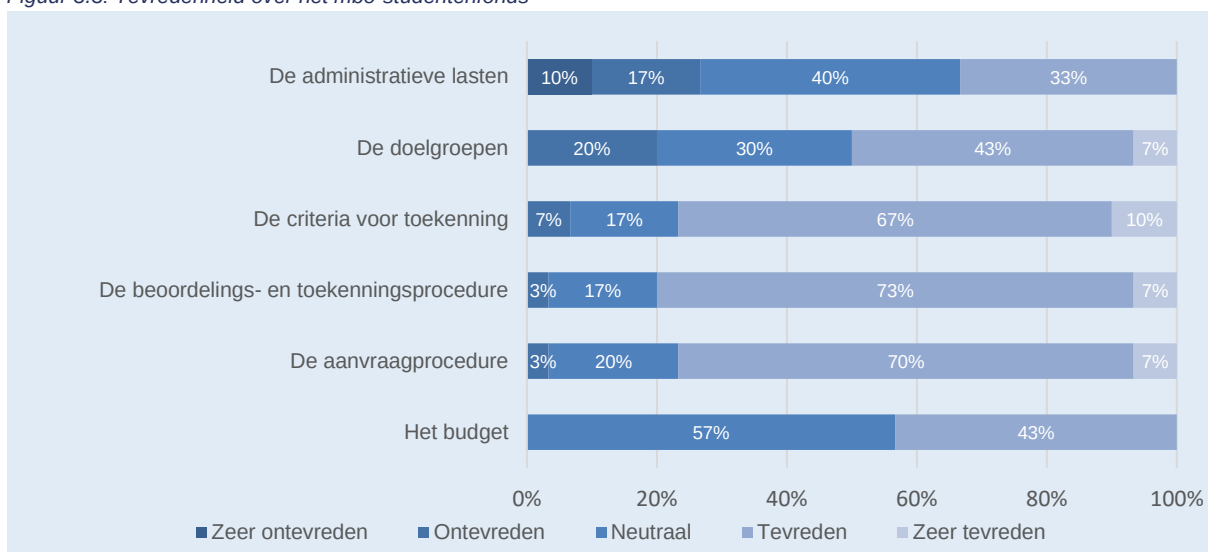
Uitbreiding doelgroepen

De mbo-instellingen zijn bij de toekenning van het mbo-studentenfonds gebonden aan de doelgroepen die in de wetgeving zijn benoemd. We zien echter dat instellingen die ervoor hebben gekozen om het fonds met eigen middelen uit te breiden ervoor kiezen om de doelgroepen uit te breiden. Bij de helft van deze groep uitbreiders is ervoor gekozen om het leeftijdscriterium voor doelgroep 3 (onvoldoende financiële middelen) los te laten en ook meerderjarige studenten hiervoor in aanmerking te laten komen. Eén instelling koos voor uitbreiding van doelgroep 4 (bijzondere omstandigheden) naar bbl-studenten. De overige uitbreidingen waren: combinatie van uitbreiding naar bbl en meerderjarige studenten (twee instellingen), asielzoekers, vavo-studenten, studenten die buiten de vier doelgroepen vallen en één instelling geeft aan dat alle studenten kosteloos onderwijs ontvangen (en een aanvraag vanwege onvoldoende financiële middelen dus niet voorkomt).

Tevredenheid

De meerderheid van de respondenten van de mbo-instellingen is tevreden over de procedures en criteria voor toekenning. De meesten oordelen neutraal tot tevreden over het budget. Ze zijn het minst tevreden over de administratieve lasten en de doelgroepen (Figuur 3.3). De administratieve lasten worden als hoog ervaren. De administratieve procedures die de mbo-instellingen hanteren zijn niet door de wet voorgeschreven (met uitzondering van de rapportage in het jaarverslag) maar door de mbo-instellingen zelf ingericht.

Figuur 3.3: Tevredenheid over het mbo-studentenfonds



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

3.2.4 Ervaringen studenten

Bekendheid

In de studentenenquête 2025 zijn enkele vragen opgenomen over het mbo-studentenfonds. 36% van de studenten heeft al eens van het studentenfonds gehoord (Tabel 3.4). Bestuurs- en studentenraadsleden benoemen hierbij dat vooral de mogelijkheden bij financiële problemen bekend zijn. Studenten hebben het vaakst via een mentor/slb'er/coach erover gehoord (46%), ongeveer een kwart kent het via de website van de school en/of van vrienden/familie en een vijfde via medestudenten. Alle andere bevraagde communicatiekanalen worden door een relatief klein aandeel studenten genoemd (Tabel 3.4). Ook uit de aanvullende gesprekken die zijn gevoerd met mbo-studenten die een tegemoetkoming vanuit het studentenfonds krijgen, blijkt de slb'er (of de mentorles/kennismakingsles) het meest genoemd als manier waarop de student bekend raakte met het studentenfonds. Volgens deze studenten is er ruimte om via deze weg de bekendheid verder te vergroten: niet elke student kent de mogelijkheden en de slb'er is voor de student makkelijk benaderbaar. Studenten benoemen het belang om informatie over het studentenfonds actief te delen, en niet pas als de student zelf het initiatief neemt (veelal gaat het om financiële problemen, die niet elke student makkelijk ter sprake brengt). Naast mentorlessen worden ook suggesties genoemd zoals flyer op eerstejaars bijeenkomsten, inrichten van een 'geldteam' en het meesturen van informatie bij aanmelding⁴¹. Bestuurs- en studentenraadsleden geven aan dat informatievoorziening daarnaast doorlopend moet zijn, bijvoorbeeld door studenten er in elk individueel slb-gesprek op te wijzen. Daarnaast is het volgens studenten ook van meerwaarde als studenten bij afwijzing van hun aanvraag worden geïnformeerd over alternatieve mogelijkheden of plekken waar de student terecht kan voor (financiële) hulp, om stress te verminderen.

Driekwart van de studenten geeft aan dat geen van de situaties waarvoor het mbo-studentenfonds bedoeld is, op hen van toepassing zou zijn, maar totaal bijna een kwart geeft aan dat een van de vier geschetste situaties (o.b.v. de doelgroepen) op hen van toepassing zou zijn (Tabel 3.5).

41 Zowel informatie over de mogelijkheden en procedure van het studentenfonds, maar ook over (alternatieve) financiële mogelijkheden voor studenten die bv. 18+ zijn of migrant.

Tabel 3.4: Waar of van wie hebben studenten van het studentenfonds gehoord

Via mijn mentor / slb'er / coach	46%
Via de website van mijn mbo-school	25%
Via vrienden/familie	23%
Via medestudenten	19%
Via posters en informatieborden op school	11%
Bij de kennismaking/intake/introductie	10%
Via het studentenstatuut	9%
Via een brief	8%
Anders	6%
Via de studiegids	6%
Bij studievoortgangsgesprekken	3%

Bron: Studentenenquêtes (N=1868)

Tabel 3.5: Mate waarin situaties waarin het studentenfonds van toepassing is op studenten

Deelname aan studentenraad (medezeggenschap)	7%
Inzetten voor een andere organisatie die het mbo verbetert	6%
Behoeft aan financiële steun om leermiddelen te kopen (zoals een laptop), voor BOL-studenten onder 18 jaar	12%
Studievertraging door bijzondere omstandigheden, voor BOL-studenten die geen basisbeurs studiefinanciering (meer) krijgen	6%
Geen van alle op mij van toepassing	77%

Bron: Studentenenquêtes (N=3949)

Aanvragen door studenten

In totaal heeft 11 procent van de responderende studenten een keer een aanvraag gedaan bij het studentenfonds die is toegekend en 3 procent heeft een aanvraag gedaan die is afgewezen (Tabel 3.6). De meeste van de aanvragen (68%) betroffen aanvragen voor financiële steun om leermiddelen te kopen (68%). 12 procent van de aanvragen ging om deelname aan de studentenraad, nog eens 12 procent om inzetten voor een andere organisatie voor het mbo en 8 procent waren aanvragen vanwege bijzondere omstandigheden (Tabel 3.7).

Tabel 3.6: Aanvraag gedaan bij studentenfonds

Ja, en die is toegekend	11%
Ja, maar die is afgewezen	3%
Nee	86%

Bron: Studentenenquêtes (N=1869)

Tabel 3.7: Situatie waarvoor aanvraag bij studentenfonds is gedaan

Deelname aan studentenraad (medezeggenschap)	12%
Inzetten voor een andere organisatie die het mbo verbetert	12%
Behoeftte aan financiële steun om leermiddelen te kopen (zoals een laptop)	68%
Studievertraging door bijzondere omstandigheden	8%

Bron: Studentenenquêtes (N=264)

Tevredenheid

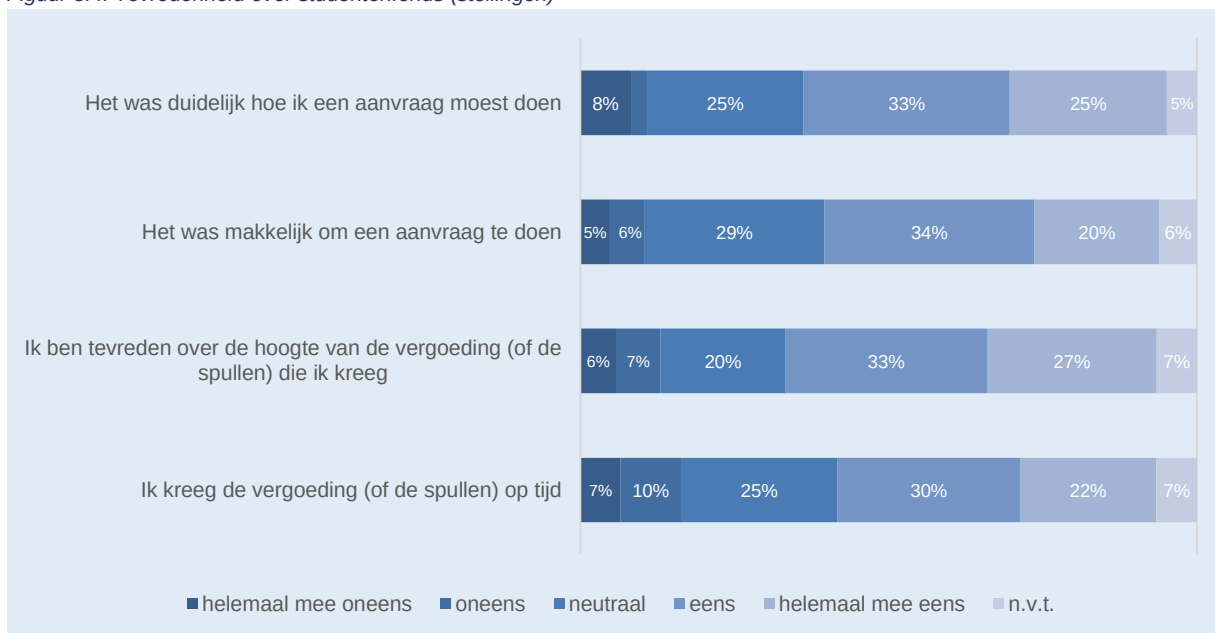
Aan de studenten die een aanvraag bij het mbo-studentenfonds hebben gedaan is een aantal vragen gesteld over hun tevredenheid met het mbo-studentenfonds.

Het beeld is voor de verschillende bevraagde aspecten ongeveer gelijk. Ruim de helft vindt het duidelijk hoe ze een aanvraag moesten doen, dat het gemakkelijk was om een aanvraag te doen, is tevreden over de ontvangen spullen of vergoeding en is positief over het op tijd ontvangen van de spullen. De meeste studenten die aanvullend zijn gesproken zijn tevreden over de vergoeding die ze hebben ontvangen. Met name studenten die eenmalig een bijdrage ontvingen (voor laptops, licenties, boeken, uniformen of reiskosten), waren hier tevreden over. Dit zorgde ervoor dat ze geen stress meer hadden over deze onderdelen van hun studie. *“Ik ben goed geholpen, waardoor ik minder stress kreeg. Daar ben ik blij mee”*. Het niet-toekennen van een vergoeding zou volgens de studenten leiden tot stress, de kans op studievertraging vergroten (meer moeten werken, maar ook omdat het beschikken over bepaalde materialen veelal een voorwaarde is om te mogen deelnemen aan lessen), leiden tot grote financiële zorgen (bv. lening moeten afsluiten) of tot het (noodgedwongen) besluit om te stoppen met de opleiding. In het geval van een vergoeding voor deelname aan de Studentenraad, geeft de student aan dat de vergoeding voor collega-leden niet altijd voldoende was (ook omdat je minder tijd hebt voor een bijbaan als lid van de Studentenraad).

Een kleinere groep studenten is niet tevreden. In de gevoerde gesprekken noemen enkele studenten het vreemd te vinden dat het uitmaakt welk (soort) opleiding je doet of hoe oud je bent. De persoonlijke situatie van de student zou volgens hen leidend moeten zijn.

Specifiek waar er ontevredenheid is over het gemak van het doen van een aanvraag geven studenten aan dat dit te maken heeft met de onduidelijkheid of complexiteit van de procedure (bv. veel formulieren met onduidelijke vragen), met de lange doorlooptijd van de aanvraag / traagheid van het proces of met late toekenning van de vergoeding. Uit de aanvullend gevoerde gesprekken blijkt ook dat studenten het heel prettig vinden als zij bij de aanvraag worden ondersteund: *“Ik heb het als heel fijn ervaren, het werd heel erg uit handen genomen. Ik wist helemaal niet hoe het werkte of wat er mogelijk was. De mentor heeft mij goed geholpen”*.

Figuur 3.4: Tevredenheid over studentenfonds (stellingen)



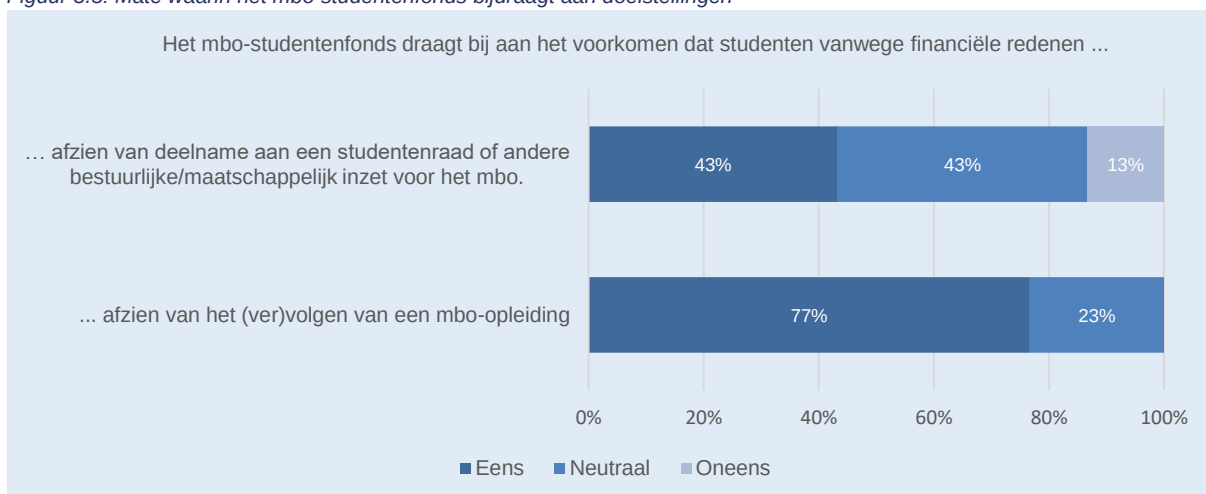
Bron: Studentenenquêtes (N=263)

3.2.5 Doelbereik

Zowel in de enquête voor de beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen als de studentenenquêtes zijn enkele vragen opgenomen die een beeld geven van het (gepercipieerde) doelbereik van het mbo-studentenfonds.

Volgens de beleidsmedewerkers draagt het mbo-studentenfonds vooral bij aan het voorkomen dat studenten vanwege financiële redenen afzien van het (ver)volgen van een mbo-opleiding (77% eens). Het mbo-studentenfonds draagt volgens hen minder bij aan het voorkomen dat studenten vanwege financiële redenen afzien van deelname aan een studentenraad of andere bestuurlijke/maatschappelijk inzet voor het mbo (43% eens) (Figuur 3.5).

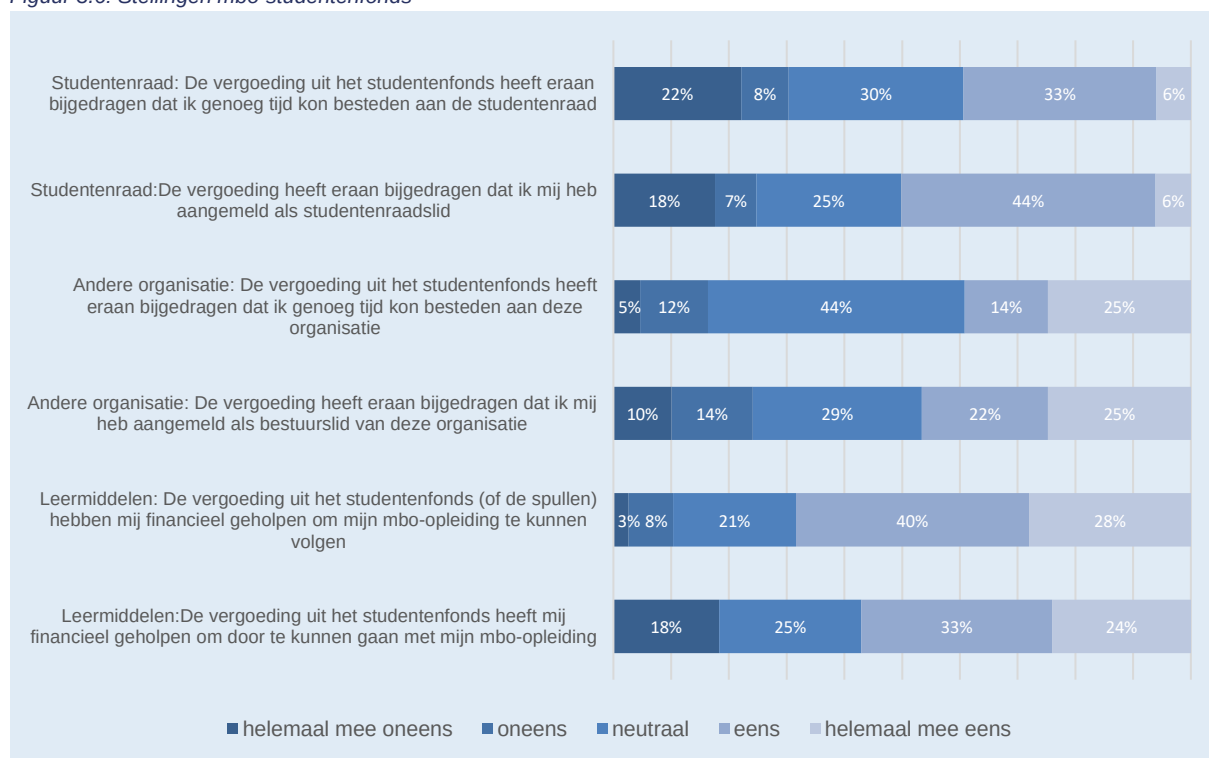
Figuur 3.5: Mate waarin het mbo-studentenfonds bijdraagt aan doelstellingen



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

Op de vraag of het mbo-studentenfonds in de huidige vorm de meest doelmatige manier is om aan deze doelen bij te dragen antwoordt 43% positief, 23% negatief en 33% weet het niet. Aan de respondenten die vinden dat het mbo-studentenfonds niet de meest doelmatige manier is, is de vervolgvraag gesteld op welke wijze deze doelen – met gelijke of minder inzet van middelen – beter bereikt zouden kunnen worden. Twee keer wordt de inzet van DUO als uitvoerende instantie genoemd, één keer stichting Leergeld. Verder wordt aangegeven door een instelling dat hun onderwijs kosteloos is, geeft een andere aan dat middelen directer ingezet zouden kunnen worden en nog een andere instelling suggereert dat vanwege de hoogte van lesgeld in verhouding tot leermiddelen voor sommige studenten een vergoeding voor het lesgeld ook nodig zou zijn. In de reflectiebijeenkomst wordt bevestigd dat het mbo-studentenfonds een taak is die extra regeldruk met zich meebrengt. Onderbrengen bij een organisatie als DUO zou dit (deels) verhelpen, maar waarschijnlijk geen positief effect hebben op de laagdrempeligheid van het studentenfonds die nu als een groot pluspunt van het fonds wordt ervaren.

Figuur 3.6: Stellingen mbo-studentenfonds



Bron: Studentenenquêtes (N=30; 30; 17; 17; 155)

Ook aan de studenten zijn enkele stellingen voorgelegd die betrekking hebben op de doelstellingen van het mbo-studentenfonds (Figuur 3.6). Van de studenten die een vergoeding hebben ontvangen vanwege lidmaatschap van de studentenraad geeft de helft aan dat dit eraan heeft bijgedragen dat ze dat ze zich hebben aangemeld als lid. Onder de bestuursleden van andere voor het mbo relevante organisaties is dit een vergelijkbaar deel van 45 procent.

Van de studenten die een vergoeding hebben ontvangen vanwege lidmaatschap van de studentenraad geeft 39 procent aan dat de vergoeding eraan heeft bijgedragen dat ze genoeg tijd konden besteden aan de studentenraad. Onder de bestuursleden van andere voor het mbo relevante organisaties is dit een even groot aandeel. Wel valt op dat zij bij beide stellingen wat meer uitgesproken positief zijn (vaker 'helemaal' eens met de stelling).

Van de studenten die een vergoeding hebben ontvangen voor leermiddelen (of spullen hebben ontvangen) geeft 68 procent aan dat de vergoeding hen financieel heeft geholpen om een mbo-opleiding te kunnen volgen en 57 procent geeft aan dat het heeft geholpen om door te kunnen gaan met de opleiding. Kortom, bij deze laatste groep studenten is het positieve effect het sterkst ervaren. Bij de studenten die een vergoeding hebben ontvangen vanwege lidmaatschap van een studentenorganisatie is er een aanzienlijke groep bij wie het positieve effect duidelijk minder groot is.

3.3 Maatregelen voor zwangere studenten en studerende ouders

3.3.1 Inleiding

Zwangere mbo-studenten hadden in de oude wetgeving weinig erkenning voor hun situatie. Bovendien bleek uit analyses van DUO dat zwangere studenten meer dan gemiddeld moeite hebben om hun studie (tijdig) af te ronden: ze doen gemiddeld langer over hun opleiding en ze vallen vaker uit⁴². De erkenning van de positie van zwangere mbo-studenten, en verbetering van begeleiding en ondersteuning is met de invoering van de Wet versterken positie mbo-studenten vormgegeven door:

- Het opnemen van zwangerschap en bevalling als geldige reden voor afwezigheid in de wet. Dit betekent dat studenten vanwege zwangerschap en bevalling geoorloofd 16 weken afwezig mogen zijn. Bijzondere familieomstandigheden was al een geldige reden voor langdurige afwezigheid. Op basis daarvan kan verlof aangevraagd worden bij de instelling vanwege bevalling van de partner, adoptie of het opnemen van pleegkinderen;
- Opname in het studentenstatuut van de rechten en plichten ten aanzien van zwangerschap en bevalling.

Zwangerschap en bevalling is tevens benoemd als een bijzondere omstandigheid op basis waarvan aanspraak gemaakt kan worden op het mbo-studentenfonds (zie paragraaf 3.2).

In deze paragraaf brengen we in beeld welke maatregelen instellingen nemen om uitval van zwangere studenten of studerende ouders te voorkomen, de bekendheid ervan en in hoeverre er gebruik van wordt gemaakt door studenten. Tot slot wordt de doeltreffendheid en doelmatigheid van de maatregelen besproken.

3.3.2 Uitvoering

Met betrekking tot het voorkomen van uitval van zwangere studenten of studerende moeders, werden zelden expliciete maatregelen gevonden in de websearch: slechts bij drie instellingen is hierover m.b.v. de websearch informatie gevonden. Deze instellingen spreken van een 'zwangerschapsprotocol'. Hier staat in bijvoorbeeld in dat studenten die zwanger zijn recht hebben op verlofregelingen, dat de school flexibel omgaat met het programma en examenmomenten, dat er geen negatief bsa wordt afgegeven vanwege zwangerschap en bevalling, dat dit geldige redenen kunnen zijn voor verzuim en dat studenten bij inschrijving niet geweigerd kunnen worden vanwege zwangerschap.

42 <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/44/studieduur-en-rendement-van-zwangere-mbo-ers>

Inzet mbo-studentenfonds

Door beleidsmedewerkers van 19 mbo-instellingen is in de enquête opgegeven hoeveel studenten in 2023 een tegemoetkoming uit het studentenfonds hebben ontvangen vanwege studievertraging door zwangerschap⁴³. In totaal gaat het om 132 studenten, variërend van 0 tot 87 per instelling.

Tabel 3.8: Vergoedingen uit het mbo-studentenfonds vanwege studievertraging door zwangerschap

	Aantal vergoedingen	Aantal mbo-instellingen
	0	14
	1	1
	4	1
	5	1
	35	1
	87	1
Totaal	132	19

Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=19)

Maatregelen

Slechts 3 procent van de mbo-instellingen heeft naast het mbo-studentenfonds geen andere regelingen voor zwangere studenten en studerende moeders. Maatwerk / flexibiliteit in lessen, in toetsen en/of examens en verlofregelingen zijn maatregelen die de mbo-instellingen het vaakst aanbieden. Bij Anders wordt onder meer een zwangerschapsprotocol genoemd en samenwerking met maatschappelijke zorginstanties (Tabel 3.9).

Twaalf instellingen hebben aangegeven hoeveel studenten in 2023 gebruik maakten van verlofregelingen. Bij zeven instellingen waren er geen studenten die hier gebruik van maakten, bij twee instellingen één student en bij twee instellingen vijf studenten.

Tabel 3.9: Welke regelingen of maatregelen - naast het studentenfonds - heeft uw mbo-instelling om uitval van zwangere studenten en studerende moeders te voorkomen?

Maatwerk / flexibiliteit in lessen	87%
Maatwerk / flexibiliteit in toetsen en/of examens	73%
Verlofregelingen	70%
Zwangerschap kan als geldige reden voor verzuim worden aangevoerd	60%
Zwangerschap wordt als omstandigheid betrokken bij bindend studieadvies	50%
Hulp en advies bij opvoeding, huisvesting, financiën etc.	43%
Anders	13%
Inzet van faciliteiten op school (zoals kinderopvang)	7%
Jongemoederklas	3%
Geen andere regelingen	3%

Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

⁴³ Door één respondent was het aantal van 330 tegemoetkomingen vanwege studievertraging door zwangerschap ingevuld. Omdat we vermoeden dat hier sprake is van een typefout, hebben we dit aantal buiten beschouwing gelaten.

Regelingen worden het vaakst via het studentenstatuut en de slb'ers onder de aandacht gebracht bij studenten (Tabel 3.10).

Tabel 3.10: Hoe worden regelingen rondom zwangerschap en studierend ouderschap bij studenten onder de aandacht gebracht?

Via het studentenstatuut	60%
Via de slb'ers	60%
Bij studievoortgangsgesprekken	43%
Via de mentoren	40%
Via de website	33%
Anders	30%
Via de studiegids	20%
Bij de kennismaking/intake/introductie	7%
Via een brief	3%
Via posters en informatieborden op school	0%

Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

3.3.3 Ervaringen studenten

In de studentenenquête 2025 is gevraagd naar ervaringen van studenten met de maatregelen voor studerende ouders en zwangere studenten. Uit privacy-overwegingen is niet de vraag gesteld of studenten zwanger of studerende ouder zijn, maar is alleen gevraagd naar het gebruik van de maatregelen. Studenten konden hier de antwoordoptie 'geen/ niet van toepassing' kiezen. Uit de toelichtingen bij de antwoordoptie 'Anders' ontstaat de indruk dat niet alle studenten de vraag juist hebben geïnterpreteerd en bijv. ook maatregelen hebben aangevinkt waar zij zelf geen gebruik van maken maar waarvan zij denken dat de school deze biedt. De resultaten van deze vraag zijn waarschijnlijk een overschatting van het feitelijke aandeel studerende ouders en zwangere studenten die gebruik maken van de maatregelen.

Gebruik

De meeste studenten (86%) geven aan geen gebruik te maken van de maatregelen. De maatregelen waarvan het vaakst door studenten wordt aangegeven dat ze er gebruik van maken, zijn maatwerk/flexibiliteit in lessen en toetsen en/of examens en verlofregelingen (Tabel 3.11).

Uit de elf gesprekken die aanvullend zijn gevoerd met zwangere studenten en studerende ouders komt naar voren dat scholen veel maatwerk bieden wanneer het aankomt op de studieplanning van zwangere studenten/studerende ouders. De bekendheid met de mogelijkheden en regelingen is er niet zolang de student niet zwanger is of een kind heeft, maar via gesprekken met de slb'er of de ondersteuningscoördinator wordt op basis van de persoonlijke situatie bekeken welke maatregelen of begeleiding nodig is. Naar voren komt dat er in overleg met hen veel mogelijkheden zijn om opdrachten, examens en stageperiodes anders in te delen zodat het past rondom het zwangerschapsverlof of de zorgtaken. Er worden afspraken gemaakt over uitstel van deadlines en het later inhalen of juist eerder inleveren van opdrachten, op een ander moment maken van examens en/of invulling van een stage. Ook is er aandacht voor de motivatie van de studenten, wanneer de combinatie van studeren en het ouderschap lastig wordt. Studenten geven aan dat er wordt meegedacht door school, maar in hoeverre deze mogelijkheden worden aangedragen vanuit de school verschilt per instelling. Sommige studenten geven aan dat het initiatief vanuit de school (slb'er, ondersteuningscoördinator) kwam, terwijl andere studenten hier vooral zelf

actief initiatief in moesten nemen. De meeste studenten voelen zich uiteindelijk geholpen door school, maar enkelen geven aan dat ze meer ondersteuning/begeleiding hadden verwacht.

Waar scholen volgens studenten nog op kunnen verbeteren is meer flexibiliteit in de lessen door bijvoorbeeld online les mogelijk te maken en verbetering van de informatievoorziening over maatregelen rondom zwanger- en ouderschap tijdens de studie. Studenten raken pas op de hoogte van de mogelijkheden zodra dit hen persoonlijk raakt, en lijken hierin enigszins afhankelijk van de informatie die zij van slb'er of ondersteuningscoördinator krijgen. Studenten geven aan dat informatie niet of slecht vindbaar is op bijvoorbeeld de schoolwebsite, zowel wat betreft mogelijkheden als in termen van voorzieningen zoals een kolfruimte of kinderopvang.

Tabel 3.11: Gebruik van maatregelen voor studerende ouders en zwangere studenten

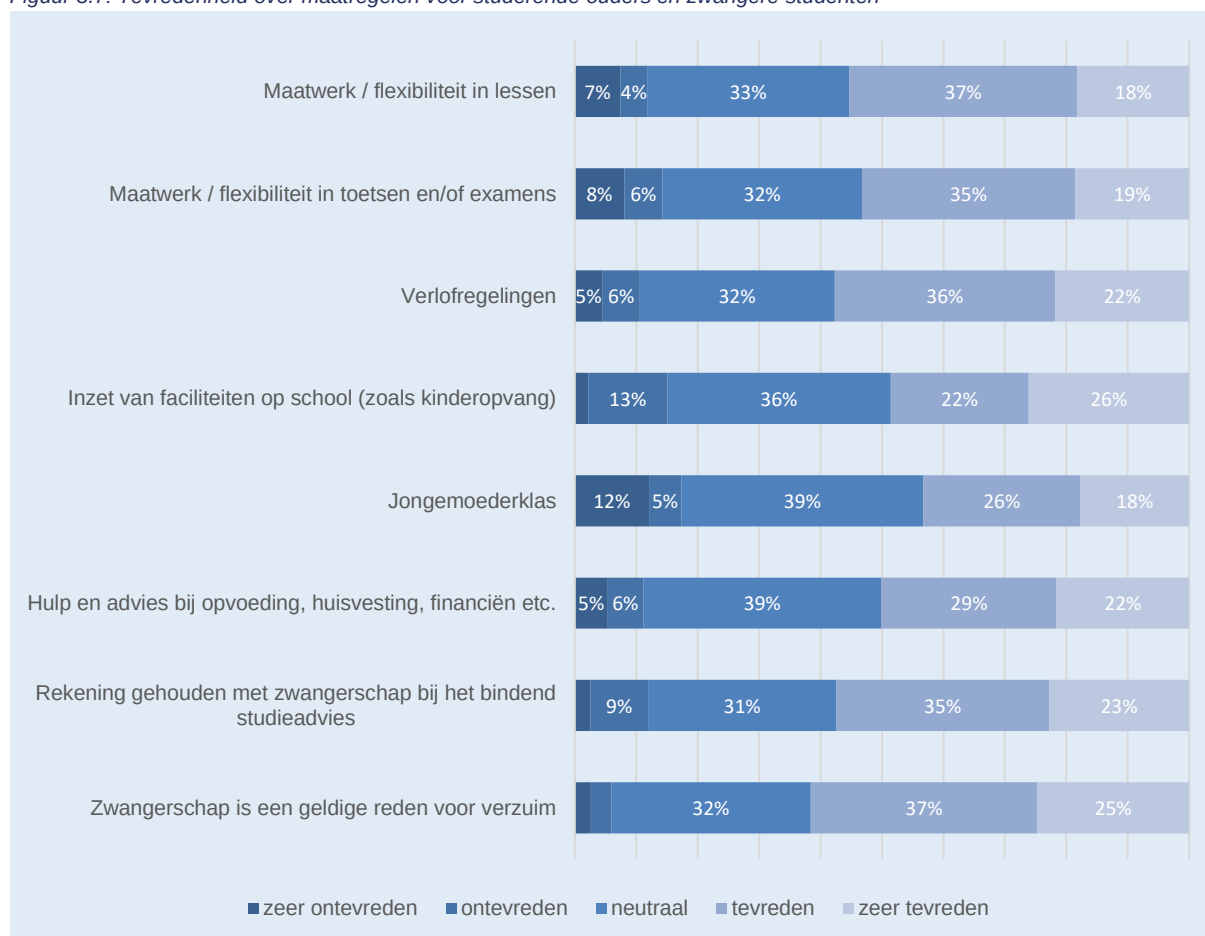
Geen / Niet van toepassing	86%
Maatwerk / flexibiliteit in lessen	6%
Verlofregelingen	5%
Maatwerk / flexibiliteit in toetsen en/of examens	4%
Hulp en advies bij opvoeding, huisvesting, financiën etc.	2%
Rekening gehouden met zwangerschap bij het bindend studieadvies	2%
Zwangerschap is een geldige reden voor verzuim	2%
Inzet van faciliteiten op school (zoals kinderopvang)	1%
Jongemoederklas	1%
Anders	1%

Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=5000)

Tevredenheid

Bij vrijwel alle maatregelen waar studenten in de enquête gebruik van zeggen te maken ligt de tevredenheid op minimaal 50 procent; alleen bij de jongemoederklas en inzet van faciliteiten op school zoals opvang ligt de tevredenheid iets lager. Studenten zijn het meest tevreden over de mogelijkheid om zwangerschap te kunnen opgeven als geldige reden voor verzuim (Figuur 3.7).

Figuur 3.7: Tevredenheid over maatregelen voor studerende ouders en zwangere studenten



Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=resp. 304, 210, 224, 59, 67, 97, 99, 95, 61)

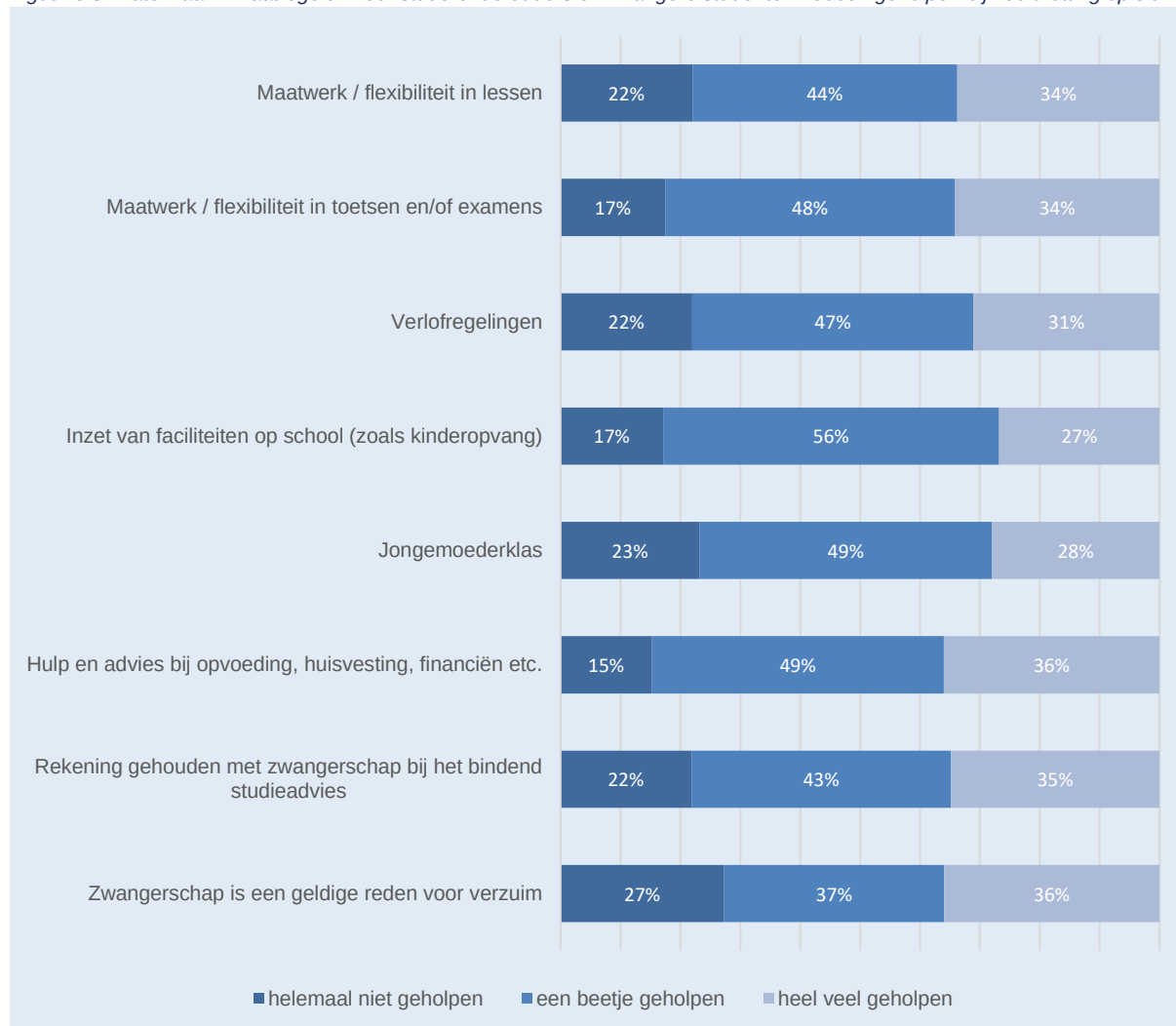
Aan de studenten die gebruik maken van maatregelen is vervolgens ook gevraagd in hoeverre deze hen hebben geholpen om verder te kunnen met hun opleidingen.

In grote lijnen geeft bij alle maatregelen ongeveer driekwart van de studenten aan dat deze een beetje of veel hebben geholpen bij het kunnen voortzetten van hun opleiding. De meest behulpzame maatregelen zijn hulp en advies bij opvoeding, huisvesting, financiën etc., maatwerk/flexibiliteit in toetsen en/of examens en inzet van faciliteiten op school (zoals kinderopvang) (Figuur 3.8). Studenten die aanvullend zijn gesproken hebben hun opleiding succesvol voortgezet (of zijn dit van plan). De meeste studenten voelen zich goed geholpen vanuit school, maar sommigen hadden graag meer ondersteuning gekregen met betrekking tot de studieplanning en/of hadden behoefte aan meer begrip voor de situatie. Studenten zijn voornamelijk te spreken over de persoonlijke aandacht die er was vanuit de slb'er. Een kritisch punt betreft de afspraken op de werkplek: vanuit de school wordt er heel soepel wordt omgegaan met het zwanger/ouderschapsverlof en afspraken daaromtrent, maar op de werkplek (bvp of leerwerkplek) is dat niet altijd het geval. De studenten die werk en opleiding combineerden (bbl) hadden meer te maken met de verlofregeling van de werkgever dan vanuit school en ervoeren hierin minder flexibiliteit mogelijk. De mbo-instelling had in deze gevallen geen grote rol in bemiddeling hierin.

Verder geven studenten met kinderen aan dat (meer) aanpassingen in het rooster helpend zouden zijn, zoals lessen in de avond, de optie om lessen online te kunnen volgen en (in opleidingen waar meer

studenten kinderen hebben) een latere starttijd zodat ouders kinderen 's ochtends eerst naar de opvang of basisschool kunnen brengen.

Figuur 3.8: Mate waarin maatregelen voor studerende ouders en zwangere studenten hebben geholpen bij voortzetting opleiding



Bron: Studentenenquêtes 2025 (N=resp. 304, 210, 224, 59, 67, 97, 99, 95, 61)

3.3.4 Doelbereik

Ontwikkeling studievertraging en uitval van zwangere studenten en studerende ouders

De studenten die aanvullend zijn gesproken (en zwanger waren tijdens hun opleiding) geven allen aan zwangerschapsverlof te hebben gehad. Afhankelijk van de periode in het jaar waarin dit viel, kon de ene student na het verlof weer soepel instromen terwijl een ander een half jaar studievertraging opliep.

Naast deze individuele ervaringen heeft het CBS op verzoek van het ministerie van OCW in februari 2025 tabellen samengesteld over de studievoortgang van studenten zonder en met kinderen over de studie jaren 2017-'18 tot en met 2022-'23. De Wet versterken positie mbo-studenten is in augustus 2021 ingevoerd, dus zou vanaf studiejaar 2021-'22 invloed kunnen hebben op de studievoortgang.

In het CBS-bestand is voor de studie jaren 2017/-18 tot en met 2022/'23 het aantal ingeschreven studenten opgenomen. Voor elk jaar is dit aantal ingeschrevenen enkele jaren gevolgd. 1, 2, 3, 4 en 5 jaar later zijn de volgende aantallen in het bestand opgenomen:

- aantal studenten dat het diploma heeft behaald aan de opleiding waar ze voor stonden ingeschreven in het genoemde studiejaar;
- aantal studenten dat een diploma heeft behaald aan een andere opleiding dan waar ze voor stonden ingeschreven;
- aantal studenten dat is uitgevallen uit de opleiding waar ze voor stonden opgeschreven, maar nog wel (ander) onderwijs volgt;
- aantal studenten dat geheel is uitgevallen en dus geen (ander) onderwijs meer volgt.

Deze gegevens kunnen worden uitgesplitst naar leerweg, niveau, geslacht, leeftijd en ouderschap. Ouderschap kent daarbij vier categorieën:

1. geen ouder (geworden): geen kinderen jonger dan 18 jaar bij aanvang studiejaar en ook geen kind tijdens studiejaar gekregen;
2. ouder bij aanvang studiejaar: minimaal een kind jonger dan 18 jaar bij aanvang studiejaar, geen kind tijdens studiejaar gekregen;
3. opnieuw ouder geworden in studiejaar: minimaal een kind jonger dan 18 jaar bij aanvang studiejaar en een kind tijdens studiejaar gekregen;
4. eerste keer ouder geworden in studiejaar: geen kinderen jonger dan 18 jaar bij aanvang studiejaar, een kind tijdens studiejaar gekregen.

Het is belangrijk in acht te nemen dat in dit databestand géén indicatie is opgenomen voor startjaar van de studie, of leerjaar in het studiejaar dat gevolgd wordt. Het gaat per studiejaar om het aantal ingeschrevenen, en niet om het aantal instromers. Studenten van alle leerjaren zijn dus samen bekeken.

Om in kaart te brengen of van de studieloopbanen van zwangere studenten/studenten met kinderen zich sinds 2021-2022 (invoering van de wet) anders zijn gaan ontwikkelen dan vóór die tijd, is gekeken naar het percentage studenten dat na één jaar een diploma heeft behaald aan de opleiding waar ze voor stonden ingeschreven, en het percentage studenten dat na één jaar geheel uit het onderwijs is uitgevallen. De verwachting was:

- dat zwangere studenten/studenten met kinderen minder vaak na 1 jaar hun diploma hebben gehaald, en vaker zijn uitgevallen (verwacht nadeel van ouderschap);
- dat hier een positieve ontwikkeling in waargenomen wordt vanaf studiejaar 2021/'22 (na invoering van de wet).

We kijken in eerste instantie alleen naar de ontwikkeling na één jaar, omdat dan de gegevens voor 2021/'22 én het jaar erna beschikbaar zijn en daarmee een eerste trend zichtbaar kan worden. Op hoofdlijnen zien we het volgende verloop in het halen van een diploma en uitval uit het onderwijs, uitgesplitst naar ouderschap.

Diploma behaald na 1 jaar

In Tabel 3.12 is per studiejaar per groep weergegeven hoeveel procent één jaar later hun diploma heeft gehaald. Voor de groep studenten zonder kinderen ('Geen ouder') is dat constant ongeveer 28 procent; voor de groep studenten *met* kinderen (samengenomen: 'Ouder totaal') ligt dit percentage tussen de 36 en 28 procent. Dit percentage is relatief iets lager voor studenten die in het genoemde studiejaar voor het eerst ouder zijn geworden, maar ook deze studenten hebben iets vaker na één jaar het diploma gehaald dan studenten zonder kinderen. Een verklaring is dat studenten met kind mogelijk ouder zijn dan studenten zonder kind. We komen hier verderop in de rapportage op terug.

Tabel 3.12: Diploma behaald 1 jaar later dan studiejaar, totaal

Studiejaar	Geen ouder	Ouder bij aanvang	Opnieuw ouder	Eerste keer ouder	Ouder totaal
2017/'18	28%	38%	35%	32%	37%
2018/'19	28%	36%	33%	32%	36%
2019/'20	28%	36%	35%	31%	36%
2020/'21	28%	39%	34%	31%	38%
2021/'22	27%	37%	36%	29%	37%
2022/'23	28%	39%	34%	32%	38%

Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

Uitval uit onderwijs na 1 jaar

Tabel 3.13 toont de uitval uit het onderwijs 1 jaar na het genoemde studiejaar. Hier zien we dat de uitval voor studenten met kinderen wat hoger ligt dan die voor studenten zonder kinderen. Er zijn echter over de jaren heen geen grote verschillen te zien en sinds 2021/'22 lijkt de uitval binnen alle groepen eerder iets hoger dan iets lager geworden.

Tabel 3.13: Uitval uit onderwijs 1 jaar later dan studiejaar, totaal

Studiejaar	Geen ouder	Ouder bij aanvang	Opnieuw ouder	Eerste keer ouder	Ouder totaal
2017/'18	6%	11%	15%	15%	11%
2018/'19	6%	10%	14%	16%	11%
2019/'20	5%	9%	13%	13%	9%
2020/'21	6%	9%	10%	13%	9%
2021/'22	7%	10%	13%	17%	11%
2022/'23	8%	10%	13%	17%	11%

Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

In bovenstaande twee tabellen is te zien dat studenten met kinderen (in de drie verschillende groepen én het totaal daarvan) zowel *vaker* hun diploma hebben behaald na één jaar na start van de meting, als vaker na één jaar zijn uitgevallen. Er zijn geen noemenswaardige verschillen te zien over de jaren heen (voor en na 2021/'22) in de verwachte richting. Effecten van de maatregelen voor zwangere studenten blijven vooralsnog dus uit in termen van studiesucces.

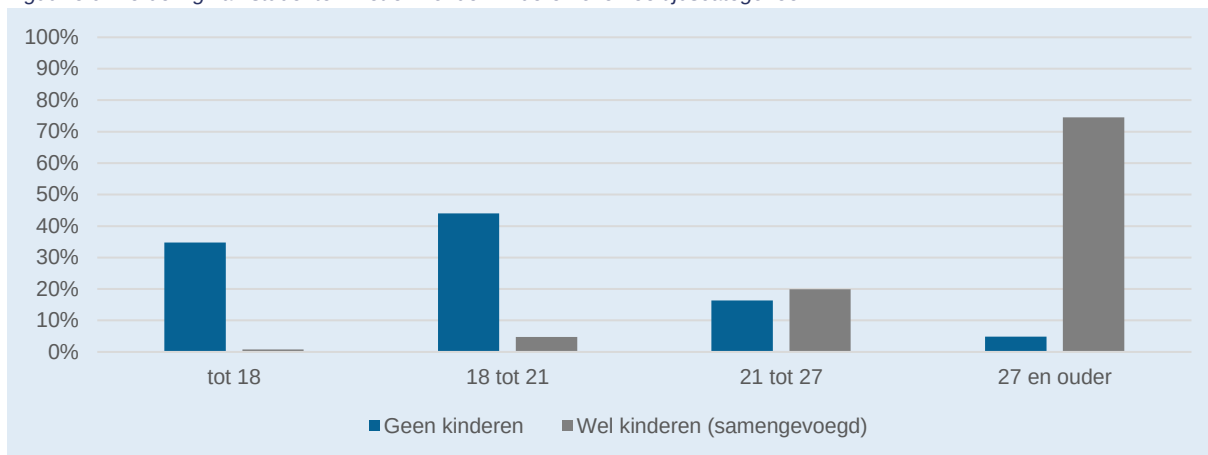
Rol van leeftijd

De bevindingen m.b.t. diploma behaald na één jaar passen niet bij de verwachting dat studenten met kinderen door het ouderschap nadeel ondervinden voor hun studievoortgang. Echter, het is aannemelijk dat studenten met kinderen vaak ouder zijn dan studenten zonder kinderen en dat oudere studenten daardoor al verder in hun opleiding zijn. Daarnaast is het ook mogelijk dat de opleidingssituatie van deze oudere studenten anders is (bv. vaker (verkorte) bbl-opleiding die door hun werkgever wordt betaald). Deze informatie is echter niet beschikbaar in het bestand. We kunnen wel kijken naar verschillende leeftijdsgroepen, om te controleren of de voortgang inderdaad verschilt tussen oudere en jongere studenten.

Allereerst is de verdeling van studenten met en zonder kinderen over de verschillende leeftijdsgroepen bekeken. Hieruit blijkt inderdaad dat van de studenten met kinderen (de drie categorieën samengevoegd), de meesten in de hogere leeftijdsgroepen zitten terwijl dit voor studenten zonder kinderen juist

niet zo is. In Figuur 3.9 is te zien dat 95 procent van de studenten met kinderen 21 jaar of ouder is (75% zelfs ouder dan 27), terwijl verreweg het grootste deel van de studenten *zonder* kinderen (79%) jonger dan 21 is.

Figuur 3.9: Verdeling van studenten met en zonder kinderen over leeftijdscategorieën



Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

Vervolgens hebben we het behalen van het diploma na één jaar en de uitval uit het onderwijs na één jaar apart bekeken voor studenten tot 21 jaar, en studenten boven 21 jaar.

Diploma behaald na 1 jaar

In Tabel 3.14 en Tabel 3.15 worden de percentages studenten getoond die hun diploma een jaar later dan het genoemde studiejaar hebben gehaald, respectievelijk voor studenten jonger en ouder dan 21 jaar. Bij de studenten jonger dan 21 zien we dat studenten zonder kinderen ongeveer even vaak hun diploma hebben gehaald als studenten met kinderen, wanneer de categorieën worden samengevoegd. Echter, voor studenten die *in het betreffende studiejaar* een kind hebben gekregen ('opnieuw ouder' en 'eerste keer ouder') ligt dit percentage iets lager. Dit beeld past meer bij de verwachting dat studenten die tijdens hun opleiding een kind krijgen meer problemen hebben met hun studievoortgang.

Bij studenten ouder dan 21 jaar is te zien dat alle oudergroepen het iets slechter doen dan de studenten zonder kinderen, al zijn de verschillen minimaal.

Bij beide leeftijdsgroepen zijn geen duidelijke ontwikkelingen te zien over de jaren heen.

Tabel 3.14: Diploma behaald 1 jaar later dan studiejaar, studenten jonger dan 21 jaar

Studiejaar	Geen ouder	Ouder bij aanvang	Opnieuw ouder	Eerste keer ouder	Ouder totaal
2017/'18	25%	30%	14%	21%	26%
2018/'19	25%	27%	17%	21%	25%
2019/'20	25%	31%	20%	22%	27%
2020/'21	25%	26%	29%	22%	24%
2021/'22	25%	25%	17%	20%	22%
2022/'23	25%	28%	25%	20%	24%

Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

Tabel 3.15: Diploma behaald 1 jaar later dan studiejaar, studenten ouder dan 21 jaar

Studiejaar	Geen ouder	Ouder bij aanvang	Opnieuw ouder	Eerste keer ouder	Ouder totaal
2017/'18	41%	38%	36%	36%	38%
2018/'19	39%	37%	34%	35%	37%
2019/'20	39%	37%	35%	35%	36%
2020/'21	39%	39%	34%	35%	39%
2021/'22	38%	38%	37%	32%	37%
2022/'23	39%	39%	35%	35%	39%

Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

Uitval uit onderwijs na 1 jaar

In Tabel 3.16 en Tabel 3.17 is de uitval na één jaar na het genoemde studiejaar getoond, respectievelijk voor studenten onder de 21 jaar en studenten boven de 21 jaar. Bij studenten onder de 21 is te zien dat de uitval voor diegenen met kinderen hoger ligt dan voor degenen zonder kinderen. Bij studenten ouder dan 21 jaar liggen deze percentages veel dichterbij elkaar. In beide tabellen is geen duidelijke trend over de jaren heen te zien.

Tabel 3.16: Uitval uit onderwijs 1 jaar later dan studiejaar, studenten jonger dan 21 jaar

Studiejaar	Geen ouder	Ouder bij aanvang	Opnieuw ouder	Eerste keer ouder	Ouder totaal
2017/'18	5%	15%	29%	18%	17%
2018/'19	5%	15%	17%	23%	18%
2019/'20	4%	12%	20%	16%	14%
2020/'21	5%	11%	14%	16%	13%
2021/'22	6%	18%	17%	21%	19%
2022/'23	7%	18%	25%	24%	21%

Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

Tabel 3.17: Uitval uit onderwijs 1 jaar later dan studiejaar, studenten ouder dan 21 jaar

Studiejaar	Geen ouder	Ouder bij aanvang	Opnieuw ouder	Eerste keer ouder	Ouder totaal
2017/'18	10%	10%	14%	13%	11%
2018/'19	11%	10%	14%	15%	10%
2019/'20	9%	9%	12%	12%	9%
2020/'21	9%	8%	10%	12%	9%
2021/'22	11%	10%	12%	15%	11%
2022/'23	11%	10%	13%	15%	11%

Bron: CBS (maatwerk in opdracht van Ministerie van OCW)

Samenvattend blijkt uit de beschikbare gegevens het volgende:

Studenten met kinderen (in de drie verschillende groepen én het totaal daarvan) hebben én vaker hun diploma behaald na één jaar na start van de meting én zijn vaker na één jaar uitgevallen. Leeftijd lijkt hier een rol te spelen. Bij studenten onder 21 met kinderen is het diplomarendement vergelijkbaar met de groep zonder kinderen, behalve bij de jongere studenten die in het betreffende jaar een kind hebben

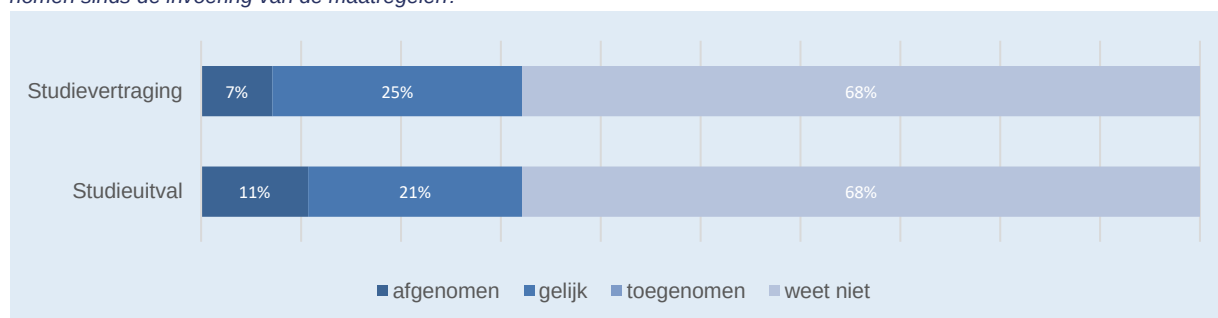
gekregen. Bij deze de groep is het diplomarendement lager. Het zijn vooral de studenten ouder dan 21 jaar met kinderen die één jaar na de start van de meting juist vaker hun diploma hebben behaald. Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk. Zij zijn mogelijk al verder in hun opleiding, of doen bijvoorbeeld een (verkorte) bbl-opleiding die door hun werkgever wordt betaald. Wanneer we de uitval voor beide leeftijdsgroepen bekijken, blijkt voor de studenten jonger dan 21 jaar het verschil tussen studenten met en zonder kinderen nog groter: jonge studenten met kinderen vallen drie keer zo vaak uit. Bij studenten ouder dan 21 jaar is het verschil tussen studenten met en zonder kinderen juist kleiner.

Er zijn geen noemenswaardige ontwikkelingen in de tijd (voor en na 2021/'22) te zien. Effecten van de maatregelen voor zwangere studenten in termen van meetbaar studiesucces blijven vooralsnog dus uit.

Waargenomen effecten mbo-instellingen

Twee derde van de beleidsmedewerkers geeft aan dat ze niet weten of er sinds de invoering van de maatregelen iets veranderd is. 11 procent van de beleidsmedewerkers (drie mbo-instellingen) menen dat de studieuitval onder zwangere studenten en studerende moeders iets is afgenomen, 21 procent denkt dat het gelijk is gebleven. 7 procent (twee mbo-instellingen) denkt dat studievertraging iets is afgenomen, 25 procent denkt dat dit gelijk is gebleven. Geen van de respondenten denkt dat de studievertraging is of studieuitval is toegenomen.

Figuur 3.10: Is de studieuitval en studievertraging onder zwangere studenten en studerende moeders op uw mbo-instelling afgenomen sinds de invoering van de maatregelen?



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=28)

In de enquête waren vervolgvragen opgenomen over de maatregelen die het meest zouden bijdragen aan het verminderen van de uitval en studievertraging onder zwangere studenten en studerende moeders. Echter, omdat slechts enkele van de responderende beleidsmedewerkers een positieve ontwikkelingen zagen, is er te weinig respons op deze vragen behaald om hier over te kunnen rapporteren.

Tot slot is aan alle respondenten de vraag gesteld of de huidige regelingen voor zwangere studenten en studerende moeders de meest doelmatige manier zijn om uitval en vertraging van deze studenten te verminderen. De helft van de beleidsmedewerkers weet niet of dit de meest doelmatige manier is, 40 procent meent van wel, drie procent (één mbo-instelling) van niet.

3.4 Benaming mbo-studenten

3.4.1 Inleiding

Met de invoering van de Wet versterken positie mbo-studenten is in de WEB de benaming van 'deelnemers' gewijzigd naar 'studenten'. Het doel van de wijziging is de erkenning van mbo-studenten als

student te vergroten. Deze wijziging is onderdeel van breder beleid om de positie van de mbo-student en het imago van het mbo als geheel te verbeteren. In de praktijk werden mbo-studenten als ‘studenten’ genoemd in de communicatie van OCW maar nu is dit ook wettelijk geregeld. Positieve neveneffecten kunnen zijn dat mbo-studenten lid kunnen worden van een studentenvereniging en studentenkortingen kunnen krijgen. Dit was geen expliciete doelstelling van de wet. In het Stagepact en de Werkagenda mbo 2023-2027 is verder ingezet op het gelijkwaardig positioneren van het mbo en mbo-studenten. Gemeenten, scholen en andere partijen stimuleren de gelijkwaardige positie van mbo-studenten in het studentenleven. Mbo-studenten moeten kunnen participeren in studentensportverenigingen en introductieweken (passend bij de mogelijkheden in de regio en de wensen van studenten). Ook wordt toegewerkt naar een studentenkaart voor alle mbo-studenten waardoor zij bijvoorbeeld studentenkortingen moeten kunnen krijgen.

In het vervolg van deze paragraaf gaan we in op de ervaringen van studenten en het doelbereik van de wet. In hoeverre heeft de aanpassing van de wet geleid tot een betere positie en imago van mbo-studenten?

3.4.2 Inzet van de mbo-instellingen

Sinds studiejaar 2020-2021 worden mbo-studenten bij wet ‘studenten’ genoemd (in plaats van ‘deelnemers’), maar in de praktijk blijkt gelijkwaardigheid tussen studenten uit het mbo enerzijds en het hbo en wo anderzijds nog niet bereikt.⁴⁴ Zo kunnen mbo-studenten niet overal volwaardig meedoen aan het studentenleven: introductiedagen, toegang tot studentencafés, studentenorting en studenten- of sportverenigingen zijn vaak enkel toegankelijk voor hbo- en wo-studenten. Het aanpassen van de benaming van de mbo-studenten in de wet is een van vele maatregelen die inmiddels zijn genomen, met de Werkagenda maar ook daarbuiten. Zo kan in een aantal steden mbo-studenten inmiddels wel deelnemen aan een gezamenlijke introductie. Er zijn kwaliteitsmiddelen beschikbaar gekomen voor het deelnemen van mbo-studenten aan studentensportverenigingen en studentenfaciliteiten. Met JOB wordt gewerkt aan het creëren van een infrastructuur om studentinitiatieven, zoals het oprichten van studieverenigingen, te ondersteunen en begeleiden en er is aandacht voor gelijkwaardigheid van mbo-studenten bij financiële voorzieningen.⁴⁵

In de kwaliteitsplannen die zij voor de Werkagenda hebben opgesteld zeggen de meeste instellingen in te zetten op gelijkwaardig positioneren van mbo (79% van de mbo-instellingen).⁴⁶ Concrete afspraken maken over participatie van mbo-studenten in studentenleven worden wat minder vaak gemaakt, er wordt met name ingezet op gemeenschappelijke introductie (58%) en lidmaatschap en gebruikmaking studentensportfaciliteiten (45% en 42%).

3.4.3 Doelbereik

In een extra module van de JOB-monitor 2024 hebben mbo-studenten op een vijfpuntschaal aangegeven in hoeverre zij zichzelf net zoveel student voelen als studenten in het hoger onderwijs, en ook in hoeverre zij denken dat *anderen* dit zo zien. Figuur 3.11 geeft de antwoorden op beide vragen weer. Voor het vervolg nemen we de ‘positieve’ antwoorden (overwegend en ja, zeker) samen: 33 procent van de mbo-studenten voelt zichzelf als evenveel student, en 25 procent denkt dat anderen hen zo zien.

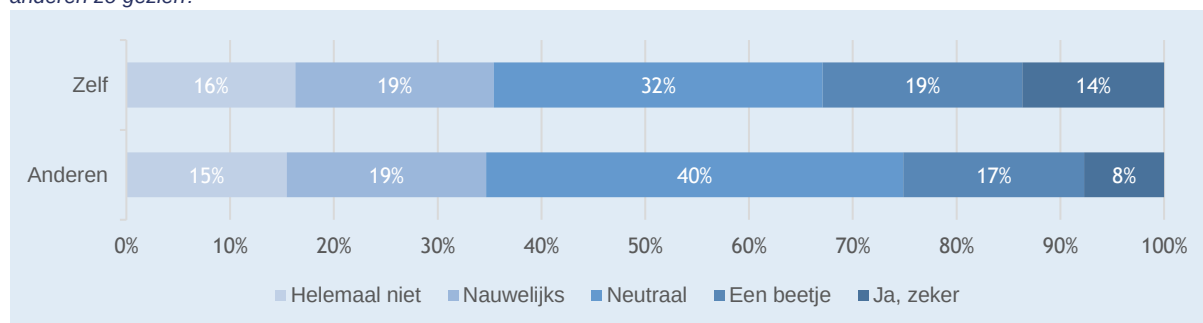
44 Cuppen, J., Kennis, R., Leest, B., Muja, A., Termorshuizen, T. & Wolbers, M. (2024). Monitor Werkagenda Mbo 2023-2027 en Stagepact 2023-2027: Startrapportage Prioriteit 1: Kansengelijkheid. Nijmegen: KBA Nijmegen en ResearchNed.

45 Voor een uitgebreid overzicht zie het rapport in de voorgaande voetnoot.

46 Cuppen, J., Van Helvoirt, D., Kennis, R., Leest, B., Luyten, E., Muja, A. en Termorshuizen, T. (2024) Monitor Werkagenda Mbo 2023-2027 en Stagepact 2023-2027: Prioriteit 1 – Kansengelijkheid: Analyse kwaliteitsplannen. Nijmegen: KBA Nijmegen en ResearchNed.

Studenten zien zichzelf dus vaker als evenveel student dan dat zij ervaren dat anderen dit doen. Over beide is een grote groep neutraal, en eveneens een grote groep geeft aan dat zij niet of nauwelijks evenveel student zijn (of zo gezien worden).

Figuur 3.11: In hoeverre voelen mbo-studenten zich net zoveel student als een student in hbo/wo, en in hoeverre worden zij door anderen zo gezien?



Bron: JOB-monitor 2024

De verdeling uitgesplitst naar niveau en leerweg zien we in Tabel 3.18. Alle groepen zijn zelf positiever dan dat ze denken dat anderen dat zijn. Entreestudenten zijn telkens positiever dan studenten op andere niveaus.

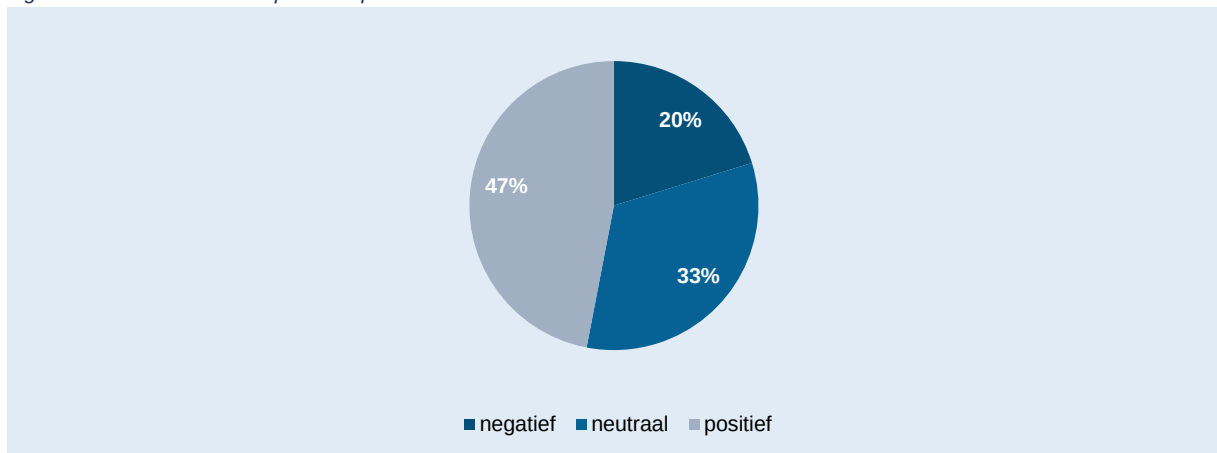
Tabel 3.18: In hoeverre voelen mbo-studenten zich net zoveel student als een student in hbo/wo, en in hoeverre worden zij door anderen zo gezien? Naar niveau en leerweg

	Zelf		Anderen	
	bol	bbl	bol	bbl
Entree	38%	40%	37%	32%
Niveau 2	36%	37%	30%	27%
Niveau 3	37%	37%	27%	27%
Niveau 4	30%	34%	23%	25%

Bron: JOB-monitor 2024

In de JOB-Monitor 2024 is ook gevraagd of studenten er trots op zijn dat ze op het mbo zitten (Figuur 3.12). Al met al is bijna de helft van de mbo'ers trots dat zij op het mbo zitten. Toch is ook één op de vijf studenten daar niet trots op.

Figuur 3.12: Ik ben er trots op dat ik op het mbo zit



Bron JOB-Monitor 2024

Mbo-studenten kunnen, net als studenten op een hbo of universiteit, zelf een studievereniging beginnen op school. In de JOB-Monitor 2024 is ook gevraagd of studenten weten dat dit kan. Slechts 14 procent van de mbo-studenten blijkt te weten dat dat kan.

In 2025 is een extra JOB-Monitor gehouden in het kader van de monitoring van de voortgang van de Werkagenda mbo. De resultaten hiervan zijn op het moment van schrijven dit rapport niet beschikbaar, maar kunnen meegenomen wel meegenomen worden in de monitor en evaluatie van de Werkagenda mbo.

Bestuurs- en studentenraadsleden benoemen dat de terminologie van 'student' helpend is en er sprake is van 'enige erkenning' maar dat 'er nog een lange weg te gaan is'. In sommige sectoren worden mbo'ers al sterk gewaardeerd (bv. zorg), maar op andere plekken nog minder. Bovendien blijven mbo-studenten achter op het gebied van bepaalde privileges zoals in het verenigingsleven of bij hospiteren en in (financiële) regelingen.

3.5 Geldige reden melding verzuim

3.5.1 Inleiding

Mbo-instellingen zijn verplicht om ongeoorloofd verzuim van niet-leerplichtigen gedurende vier weken te melden. Wat wel geldige redenen voor verzuim zijn, is met de Wet versterken positie mbo-studenten vastgelegd: ziekte, bijzondere familieomstandigheden, zwangerschap en bevalling. Hetzelfde geldt voor voortijdig schoolverlaten waarbij wordt verwezen naar dezelfde geldige redenen voor het niet volgen van onderwijs. Deze wijziging heeft ten doel meer duidelijkheid te scheppen bij de instellingen.

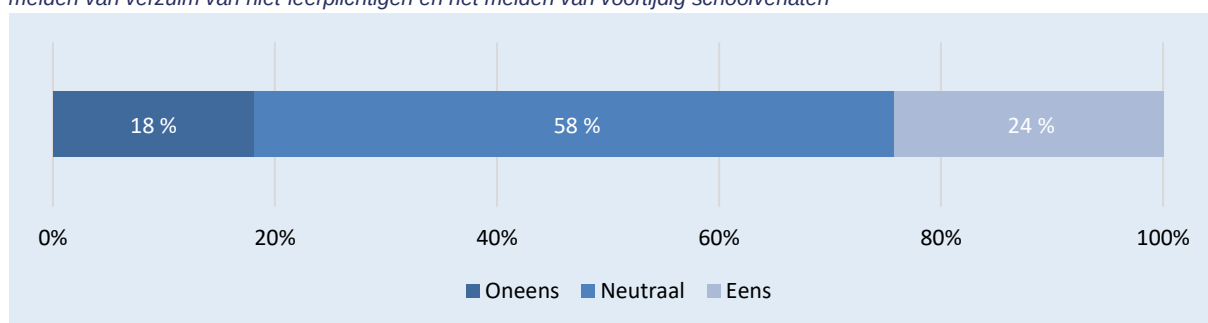
In het vervolg van deze paragraaf gaan we in op het doelbereik van deze maatregel: in hoeverre heeft de aanpassing van de wet geleid tot meer duidelijkheid voor mbo-instellingen bij het melden van verzuim van niet-leerplichtigen.

3.5.2 Doelbereik

Vrijwel alle mbo-instellingen hebben het beleid van de mbo-instelling met betrekking tot verzuim, schorsing en verwijdering van studenten in hun studentenstatuten opgenomen, bleek uit de websearch (zie ook paragraaf 2.2).

In de enquête onder beleidsmedewerkers van mbo-instellingen is gevraagd in hoeverre het specificeren van geldige redenen voor verzuim heeft bijgedragen aan meer duidelijkheid bij het melden van verzuim van niet-leerplichtigen en het melden van voortijdig schoolverlaten. Uit Figuur 3.13 blijkt dat de meeste beleidsmedewerkers hier geen mening over hebben (58%). Een kwart vindt dat het inderdaad heeft bijgedragen aan verduidelijking en 18 procent vindt dat dit niet het geval is.

Figuur 3.13: Mate waarin het opnemen van geldige redenen voor verzuim in de wet heeft geleid tot meer duidelijkheid bij het melden van verzuim van niet-leerplichtigen en het melden van voortijdig schoolverlaten



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30)

3.6 Mbo-verklaring

3.6.1 Inleiding

Om studenten die uitvallen zoveel mogelijk kansen te bieden is per 1 augustus 2021 de mbo-verklaring ingevoerd. Vanaf die datum zijn bekostigde mbo-instellingen verplicht een mbo-verklaring uit te geven aan alle studenten die niet meer aan een onderwijsinstelling zijn ingeschreven, jonger zijn dan 23 jaar en nog geen startkwalificatie hebben behaald, aan wie geen diploma of certificaat kon worden uitgereikt, maar die wel ten minste een waardering hebben behaald voor (een deel van) een onderdeel van de beroepsopleiding. Daarnaast kunnen overige studenten die de mbo-instelling zonder diploma verlaten, maar wel een deel van de opleiding hebben gevolgd, op eigen verzoek een mbo-verklaring krijgen. Dit laatste geldt ook voor studenten van niet-bekostigde instellingen. De mbo-verklaring vervangt daarmee de bestaande instellingsverklaring.

In de mbo-verklaring worden de resultaten opgenomen die de student wél heeft behaald. De mbo-verklaring kan zo bijdragen aan het vinden van werk en/of terugkeer naar het mbo. Bij ministeriële regeling is vastgesteld welk model mbo-instellingen dienen te gebruiken bij het afgeven van een mbo-verklaring. Studenten in de derde leerweg die volgens afspraak met de mbo-instelling recht hebben op een praktijkverklaring, ontvangen deze als onderdeel van de mbo-verklaring.

Er zijn geen deelvragen voor deze evaluatie over deze maatregel geformuleerd, maar voor de volledigheid nemen we deze maatregel wel mee in dit rapport.

3.6.2 Uitvoering

In 2023 (tussenmeting) en in 2024 (eindmeting) is onderzoek uitgevoerd naar de mbo-verklaring naar de twee hoofddoelstellingen van de mbo-verklaring: 1) vergemakkelijken van de terugkeer naar het onderwijs en 2) bijdragen aan het vinden van werk⁴⁷.

De implementatie van de mbo-verklaring binnen de mbo-instellingen was bij de eindmeting voltooid: volgens alle mbo-instellingen ontvangt de wettelijk verplichte groep de mbo-verklaring en twee derde van de mbo-instellingen verstrekt de verklaring ook standaard aan een bredere doelgroep. Ondanks de brede invoering binnen het mbo was het draagvlak voor de mbo-verklaring binnen de mbo-instellingen op het moment van de eindmeting echter (nog) beperkt. Kritiek op de mbo-verklaring komt voort uit de administratieve lasten ervan en enkele meer principiële overwegingen zoals het bezwaar dat examencommissies een verklaring moeten tekenen, terwijl zij geen controle hebben op enkele onderdelen daarvan zoals de Praktijkverklaring en de beoordeling van de BPV. Studenten worden over het algemeen redelijk beperkt geïnformeerd over de mbo-verklaring, via algemeen beschikbare schriftelijke informatie zoals de OER of studiegids of in een brief of gesprek bij stoppen van de opleiding.

3.6.3 Doelbereik

Het onderzoek naar de mbo-verklaring komt tot de volgende conclusies wat betreft het bereiken van de twee hoofddoelstellingen van de mbo-verklaring.

Doelstelling 1 Terugkeer onderwijs:

De mbo-verklaring heeft zijn weg gevonden in het mbo. Het proces van opstellen en verstrekken is steeds vaker ingeburgerd en geautomatiseerd. De interne bekendheid bij opleidingsteams zou echter nog vergroot kunnen worden. Studenten gebruiken de mbo-verklaring steeds meer voor het aanvragen van vrijstellingen en ze vinden deze daarbij behulpzaam. De meerwaarde die de mbo-verklaring heeft voor studenten die terugkeren naar het onderwijs is zichtbaar. In deze toepassing is de mbo-verklaring herkenbaar en behulpzaam, ook voor de examencommissies. De eerste doelstelling van de mbo-verklaring, bijdragen aan terugkeer naar het onderwijs, wordt daarmee bereikt: de mbo-verklaring wordt gebruikt door studenten en heeft impact in de zin dat studenten ook daadwerkelijk vrijstellingen kunnen aanvragen en krijgen met de mbo-verklaring. Gebruik en impact zullen naar verwachting nog verder toenemen naarmate het instrument nog verder ingeburgerd raakt op de mbo-instellingen.

Doelstelling 2 Vinden van werk:

Wat betreft de bijdrage die de mbo-verklaring kan leveren aan de doorstroom naar werk, daarvan bleken de mbo-instellingen zelf nog nauwelijks een beeld te hebben. De bekendheid van de mbo-verklaring buiten het onderwijs is zeer beperkt. Mbo-instellingen communiceren zeer weinig extern – aan werkgevers, gemeenten/UWV en vervolgonderwijs – over de mbo-verklaring. De mbo-verklaring wordt door studenten als helpend ervaren wanneer ze hem gebruiken, maar het gebruik lijkt beperkt. De tweede doelstelling van de mbo-verklaring, bijdragen aan het vinden van werk, was daarmee op het moment van de eindmeting van het onderzoek slechts in beperkte mate bereikt.

Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek is door de toenmalig minister van OCW aangegeven dat hij zal borgen dat de mbo-verklaring in de praktijk beter wordt benut, door regio's te verplichten om afspraken te maken over het gebruik van de mbo-verklaring⁴⁸.

⁴⁷ Eimers, T. Leest, B & Visser, B. (2024). Onderzoek naar de mbo-verklaring. Eindrapport 2024. Nijmegen: KBA Nijmegen.

⁴⁸ Kamerstukken / 2025, 51401693 (Kamerbrief 'Voortgang actieplan voortijdig schoolverlaten').

3.7 Doorstroomregeling

3.7.1 Inleiding

In de doorstroomregeling vmbo-mbo staan de nadere vooropleidingseisen genoemd die mbo-instellingen moeten hanteren bij toelating van studenten. Het betreft eisen op het gebied van wiskunde, natuurkunde of scheikunde I. Met de ingang van de Wet versterken positie mbo-studenten zijn de eisen niet langer verplicht. Wanneer er sprake is regionale afstemming van doorstroomprogramma's tussen vo en mbo werden deze eisen niet door elke mbo-instelling noodzakelijk geacht en wierpen ze onnodige drempels op voor aspirant-studenten.

Wanneer een mbo-instelling besluit wél nadere vooropleidingseisen te stellen zoals aangewezen in deze regeling, dan moeten zij dat uiterlijk 1 februari voorafgaand aan de start van het betreffende schooljaar bekend maken.

3.7.2 Uitvoering

In het kader van meerjarig monitor- en evaluatieonderzoek naar de wet Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo is een enquête gehouden onder beleidsmedewerkers van mbo-instellingen en teammanagers van opleidingsteams⁴⁹. In deze vragenlijsten zijn enkele vragen opgenomen over de Doorstroomregeling.

Uit de resultaten blijkt dat bij 27 procent van de instellingen (N=30) nog gebruikt wordt gemaakt van de Doorstroomregeling, onder meer voor laboratoriumopleidingen en andere technische en informatica opleidingen.

3.7.3 Doelbereik

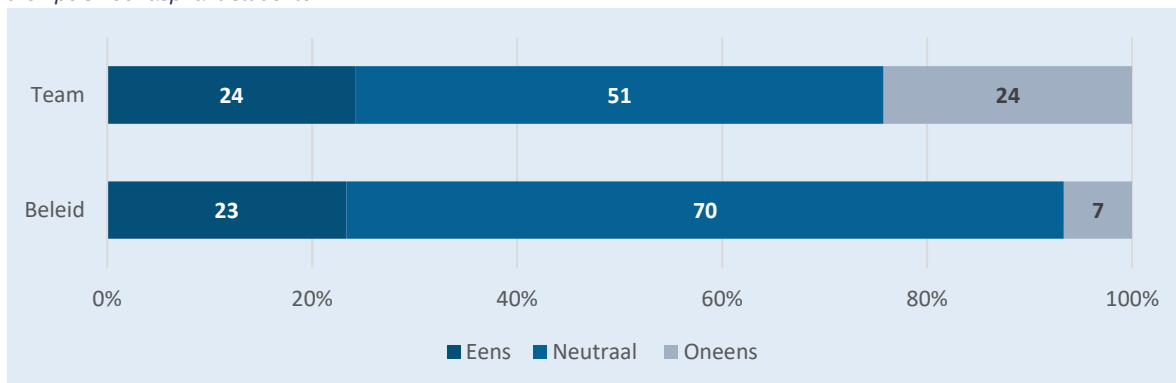
In de enquête is gevraagd naar de mate waarin de gewijzigde Doorstroomregeling bijdraagt aan de doelstelling achter deze wijziging namelijk verminderen van onnodige drempels voor aankomend studenten en een voorzien neveneffect namelijk verminderen van administratieve lasten.

De meeste beleidsmedewerkers geven een neutraal antwoord op deze vragen. 23 procent meent dat de wijziging heeft bijgedragen aan het verminderen van onnodige drempels bij de instroom en volgens 13 procent heeft het bijgedragen aan het verminderen van de administratieve lasten. 7 procent (twee respondenten) geeft aan dat de wijziging niet aan de doelstellingen heeft bijgedragen (Figuur 3.14).

De teammanagers met ervaring met de Doorstroomregeling zijn ongeveer even vaak positief over de bijdrage van de wijziging aan het verminderen van onnodige drempels voor studenten, maar een even groot deel vindt dat de wijziging hier niet aan heeft bijgedragen. Ze zijn hierover dus vaker negatief dan de beleidsmedewerkers. Wat betreft de bijdrage aan het verminderen van administratieve lasten (geen expliciet doel, maar een verondersteld positief neveneffect) zijn ze nog vaker negatief: 41% meent dat de wijziging hier niet aan heeft bijgedragen.

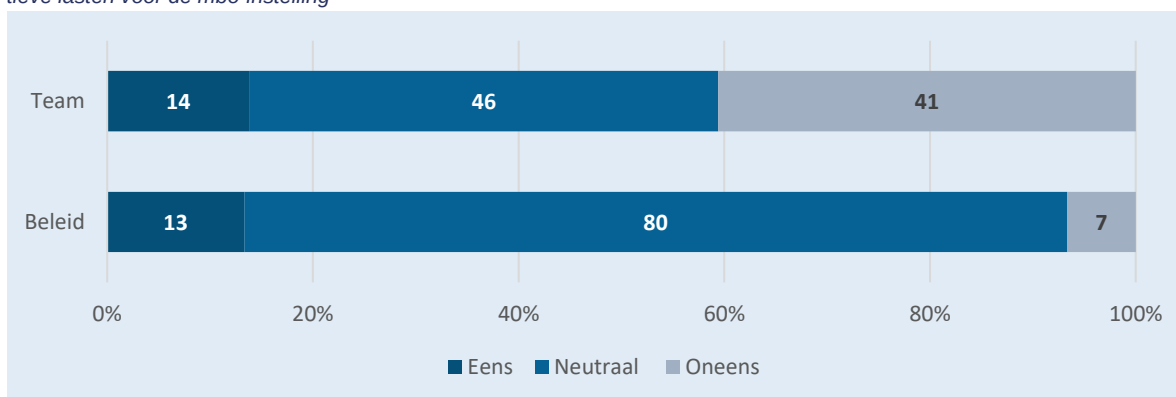
⁴⁹ In de afname zijn de enquêtes voor de verschillende monitor- en evaluatieonderzoeken gekoppeld. De vragen over de doorstroomregeling sloten inhoudelijk beter aan bij de vragenlijst voor de monitor en evaluatie Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo en is daarom in die vragenlijsten opgenomen. De beleidsmedewerkers die responderden op deze vragenlijst zijn deels andere dan de respondenten van de vragenlijsten voor de onderhavige evaluaties. De mbo-instellingen hebben zelf aangegeven welke beleidsmedewerker voor welke vragenlijst(en) benaderd konden worden. De teammanagers die deze vraag hebben beantwoord waren teammanagers die in een voorafgaande vraag hadden aangegeven dat hun opleiding(en) gebruik mogen maken van de Doorstroomregeling.

Figuur 3.14: Doelbereik van de nieuwe Doorstroomregeling waarin eisen niet meer verplicht zijn: verminderen van onnodige drempels voor aspirant-studenten



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30); enquête mbo-opleidingsteams 2025 (N=37)

Figuur 3.15: Doelbereik van de nieuwe Doorstroomregeling waarin eisen niet meer verplicht zijn: verminderen van de administratieve lasten voor de mbo-instelling



Bron: enquête mbo-instellingen 2025 (N=30); enquête mbo-opleidingsteams 2025 (N=37)

3.8 Conclusies en reflectie

3.8.1 Conclusies

In 2021 is de Wet versterken positie mbo-studenten ingevoerd. In de wet is een zestal maatregelen uitgewerkt, die deels betrekking hebben op alle mbo-studenten en deels betrekking hebben op studenten in meer kwetsbare posities. In 2024-2025 hebben KBA Nijmegen en ResearchNed de eindevaluatie van deze wet uitgevoerd.

De hoofdvraag van het onderzoek luidde: Wat zijn de effecten van de maatregelen en in hoeverre hebben de maatregelen daadwerkelijk bijgedragen aan het verbeteren van de positie van de mbo-studenten? Voor de meeste maatregelen zijn deelvragen geformuleerd. In het vervolg van dit hoofdstuk beantwoorden we eerst de deelvragen per maatregel. Vanwege de leesbaarheid herhalen we de deelvragen niet volledig maar refereren we aan de nummering van de deelvragen zoals opgenomen in paragraaf 1.3. We sluiten het hoofdstuk af met een overkoepelende reflectieparagraaf.

Mbo-studentenfonds

De invoering van het mbo-studentenfonds heeft ten doel een voorziening te bieden om met name kwetsbare studenten in het mbo te ondersteunen en te voorkomen dat deze groep studenten vanwege financiële belemmeringen afziet van het (ver)volgen van een mbo-opleiding of van deelname aan een studentenraad. Deelvragen in het onderzoek gaan in op de inrichting van het fonds, waaronder de voorwaarden en communicatie (37, 38, 42, 43), het bereik onder de verschillende doelgroepen (39, 40, 41) en de toekenningen (aantallen, hoogte, redenen voor afwijzing, toereikendheid) (44 t/m 47, 49, 50). En een aantal deelvragen gaat in op het doelbereik van het mbo-studentenfonds (bereik juiste doelgroepen, tevredenheid en bereiken van gewenste effect) (48, 51, 52).

Een derde van de mbo-studenten is bekend met het fonds, meestal via hun mentor/slb'er. Studenten moeten meestal een schriftelijke aanvraag doen, maar vaak kan dit (ook) via de mentor/slb'er.

De voorwaarden die mbo-instellingen stellen aan toekenning bestaan in beginsel uit het kunnen aantonen dat de aanvrager in één van de vier doelgroepen zit. Veruit de meeste toekenningen (meer dan 90%), zowel qua aantal als bedrag, gaan naar studenten met onvoldoende financiële middelen, de primaire doelgroep van het mbo-studentenfonds. Volgens de meest actuele beschikbare gegevens (2023/2024) kregen bijna 13.000 studenten een bijdrage uit het fonds, van gemiddeld ruim 600 euro. In totaal werd 86% van de aanvragen gehonoreerd. Het aantal aanvragen/toekenningen per instelling hangt logischerwijs samen met de grootte van de instelling. De gemiddelde hoogte van de toekenningen varieert sterk tussen de instellingen. We vinden hiervoor geen verklaringen in de kenmerken van instellingen (zoals grootte of regio). Wel valt op dat relatief veel beroepscolleges relatief hoge bedragen toekennen voor studenten die een aanvraag doen vanwege onvoldoende financiële middelen. Mogelijk spelen hier hogere kosten voor de leermiddelen voor de opleiding een rol.

De 50 instellingen waarvan gegevens over de besteding van het mbo-studentenfonds in 2023/2024 beschikbaar waren, hebben in totaal bijna €8,3 miljoen van het budget van €10 miljoen besteed. Twee derde van de mbo-instellingen vindt het budget voor het mbo-studentenfonds toereikend. Omdat het budget voor het studentenfonds onderdeel is van de lumpsum lijkt de hoogte ervan soms 'wat vervaagd'. De helft van de responderende instellingen heeft het studentenfonds met eigen middelen uitgebreid, of bijvoorbeeld met de mogelijkheid tot doneren aan het fonds. Bij de helft van deze groep uitbreiders is ervoor gekozen om het leeftijdscriterium voor doelgroep studenten met onvoldoende financiële middelen los te laten en ook meerderjarige studenten hiervoor in aanmerking te laten komen. Ook komt voor dat instellingen deze doelgroep of de doelgroep met studievertraging door bijzondere omstandigheden uitbreiden naar bbl-studenten.

De meerderheid van de mbo-instellingen is tevreden over de procedures en criteria voor toekenning. Ze zijn het minst tevreden over de doelgroepen (zie ook de uitbreiding van doelgroepen) en de administratieve lasten, die als hoog worden ervaren.

Onder studenten die een aanvraag hebben gedaan is ruim de helft tevreden over de aanvraagprocedure en de ontvangen vergoeding of spullen. Met name studenten die eenmalig een bijdrage ontvingen (voor laptops, licenties, boeken, uniformen of reiskosten), waren hier tevreden over. Dit zorgde ervoor dat ze geen stress meer hadden over deze onderdelen van hun studie. Ontevredenheid over de aanvraagprocedure zit vooral in onduidelijkheid, complexiteit of traagheid van de procedure. Ondersteuning bij de aanvraag (bijvoorbeeld door de slb'er) wordt dan ook gewaardeerd.

Twee derde van de studenten die een vergoeding hebben ontvangen voor leermiddelen (of spullen hebben ontvangen) geeft aan dat de vergoeding hen financieel heeft geholpen om een mbo-opleiding te kunnen volgen en voor een iets kleiner deel heeft het geholpen om door te kunnen gaan met de opleiding. Het positieve effect bij de studenten die een vergoeding hebben ontvangen vanwege lidmaatschap van een studentenorganisatie is minder groot. Wel geeft bijna de helft van deze studenten

aan dat de bijdrage aan het fonds eraan heeft bijgedragen dat ze zich voor de studentenorganisatie hebben aangemeld. Ook de mbo-instellingen menen dat het studentenfonds het meest bijdraagt aan het voorkomen dat studenten vanwege financiële redenen afzien van het vervolgen van de opleiding en minder van het deelnemen aan een studentenorganisatie. Minder dan de helft van de beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen denkt dat mbo-studentenfonds in de huidige vorm de meest doelmatige manier is om aan deze doelen bij te dragen. Daarbij wordt de vraag gesteld of de uitvoering van een dergelijk fonds wel bij onderwijsinstellingen moet liggen. Een alternatief zou zijn om de middelen door een andere instantie zoals DUO of Leergeld te laten verdelen maar het verwachte nadeel daarvan is dat dit ten mogelijk koste zou gaan van de laagdrempeligheid van het studentenfonds.

Maatregelen voor zwangere studenten en studerende ouders

Het opnemen van de rechten en plichten van studenten ten aanzien van zwangerschap en bevalling in het studentenstatuut, het opnemen van zwangerschap en bevalling als geldige reden voor afwezigheid in de WEB en het benoemen van zwangerschap en bevalling als een bijzondere omstandigheid op basis waarvan een bijdrage uit het mbo-studentenfonds aangevraagd mag worden, zijn maatregelen die moeten bijdragen bij aan erkenning van de positie van zwangere mbo-studenten en studerende ouders en verbetering van begeleiding en ondersteuning van deze studenten. Deelvragen over deze maatregelen hebben betrekking op het type maatregelen dat mbo-instellingen nemen (53), de communicatie erover en bekendheid bij studenten (54), gebruik van maatregelen door studenten (55, 56) en de bereikte effecten (57, 58).

Vrijwel alle mbo-instellingen geven aan dat er naast het mbo-studentenfonds ook andere regelingen zijn voor zwangere studenten en studerende ouders. Het vaakst komen voor maatwerk / flexibiliteit in lessen, in toetsen en/of examens en verlofregelingen. Regelingen worden het vaakst via het studentenstatuut en de slb'ers onder de aandacht gebracht bij studenten.

Het aandeel studenten uit deze doelgroep dat gebruik maakt van het mbo-studentenfonds is niet bekend uit de jaarverslagen van de mbo-instellingen omdat ze binnen de bredere categorie van studievertraging vanwege bijzondere omstandigheden vallen. Bij 19 mbo-instellingen die aantallen hebben opgegeven in de enquête varieerde het aantal zwangere studenten / studerende ouders dat een bijdrage ontving uit het mbo-studentenfonds tussen 0 en 87 vergoedingen, met een totaal van 132 vergoedingen. Verlofregelingen komen voor bij het merendeel van de mbo-instellingen, en er lijkt sporadisch gebruik van te worden gemaakt (maximaal vijf studenten per instelling).

Informatie over mogelijkheden en voorzieningen zijn volgens studenten niet goed vindbaar op de websites. Studenten raken in de regel pas op de hoogte van de mogelijkheden zodra dit hen persoonlijk raakt, en lijken hierin enigszins afhankelijk van de informatie die zij van slb'er of ondersteuningscoördinator krijgen.

Wat betreft het bereiken van de beoogde doelen met deze maatregelen, blijkt het volgende. De maatregelen waarvan het vaakst in de enquête door studenten wordt aangegeven dat ze er gebruik van maken, zijn maatwerk/flexibiliteit in lessen en toetsen en/of examens en verlofregelingen. Ongeveer drie kwart van de studenten geeft in de enquête aan dat de maatregelen waar ze gebruik van maken een beetje of veel hebben geholpen bij het kunnen voortzetten van hun opleiding. De studenten die aanvullend zijn gesproken (en zwanger waren tijdens hun opleiding) geven allen aan zwangerschapsverlof te hebben gehad. Afhankelijk van de periode in het jaar waarin dit viel, liepen sommigen wel en anderen geen studievertraging op. Vaak wordt in gesprekken met de slb'er of ondersteuningscoördinator bekeken welke maatregelen of begeleiding nodig zijn. Studenten waarderen het maatwerk en de persoonlijke aandacht vanuit de slb'er. Studenten geven aan dat er wordt meegedacht door school, maar in hoeverre deze mogelijkheden worden aangedragen vanuit de school of de student hierin zelf het initiatief moet

nemen verschilt per instelling. Studenten die te maken hadden met verlofregelingen van een werkgever voor hun bpv of leerwerkplek ervoeren hier minder flexibiliteit dan bij de opleiding. De mbo-instelling had in deze gevallen geen grote rol in bemiddeling hierin.

Uit CBS-cijfers blijkt dat vooral onder jonge studenten (< 21 jaar) die in het betreffende jaar een kind hebben gekregen het diplomarendement na één jaar lager is dan bij jonge studenten zonder kinderen. Bij oudere studenten (> 21 jaar) met kinderen is het diplomarendement juist relatief hoog. Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk. Zij zijn mogelijk al verder in hun opleiding, of doen bijvoorbeeld een (verkorte) bbl-opleiding die door hun werkgever wordt betaald. Wat betreft uitval maakt leeftijd ook een verschil. Jonge studenten (< 21 jaar) met kinderen vallen drie keer zo vaak uit dan jonge studenten zonder kinderen. Bij oudere studenten (>21 jaar) is het verschil tussen studenten met en zonder kinderen een stuk kleiner. Er zijn geen noemenswaardige ontwikkelingen in de tijd (voor en na 2021/'22) te zien. Effecten van de maatregelen voor zwangere studenten in termen van studiesucces blijken dus vooralsnog niet uit deze gegevens.

Benaming mbo-studenten

Het wettelijk vastleggen van de benaming 'studenten' heeft ten doel de erkenning van mbo-studenten als studenten te vergroten. De deelvraag in het onderzoek heeft betrekking op de mate waarin het nagestreefde doel van deze wijziging wordt bereikt (59).

Een derde van mbo-studenten ziet zichzelf inderdaad als evenveel student als studenten in het hoger onderwijs maar een even grote groep ziet zichzelf niet of nauwelijks zo. Bovendien denkt maar een kwart dat anderen hen ook als student zien. Verder is bijna de helft van de mbo-studenten er trots op dat zij op het mbo zitten. Toch is ook één op de vijf studenten daar niet trots op. Bestuurs- en studentenraadsleden benoemen dat de terminologie van 'student' helpend is en er sprake is van 'enige erkenning' maar dat er verschillen zijn tussen sectoren en dat mbo-studenten nog achter blijven op het gebied van bepaalde privileges zoals in het verenigingsleven of bij hospiteren en in (financiële) regelingen.

Deze wijziging is onderdeel van breder beleid om de positie van de mbo-student en het imago van het mbo als geheel te verbeteren en wordt ook met het Stagepact en de Werkagenda mbo 2023-2027 nagestreefd. De meeste mbo-instellingen zetten dan ook in het kader van hun kwaliteitsplannen in op het gelijkwaardig positioneren van het mbo, onder meer door inzet op gemeenschappelijke introducties en gebruikmaking van studentensportfaciliteiten. De benaming van mbo-studenten in de WEB is een eerste en behulpzame stap, maar het doel van verbetering van de positie en imago van het mbo en de mbo-studenten heeft meer tijd nodig. In deze evaluatie kunnen hierover geen eindconclusies worden getrokken. De sector zal hier de komende jaren nog volop op inzetten in het kader van de Werkagenda mbo. De vorderingen hiermee worden verder gevolgd in de monitor van de Werkagenda mbo.

Geldige reden melding verzuim

Mbo-instellingen zijn verplicht om ongeoorloofd verzuim van niet-leerplichtigen gedurende vier weken te melden. Wat wel geldige redenen voor verzuim zijn, is met de Wet versterken positie mbo-studenten vastgelegd: ziekte, bijzondere familieomstandigheden, zwangerschap en bevalling. Hetzelfde geldt voor voortijdig schoolverlaten waarbij wordt verwezen naar dezelfde geldige redenen voor het niet volgen van onderwijs. Deze wijziging heeft ten doel meer duidelijkheid te scheppen voor de instellingen bij het melden van verzuim van niet-leerplichtigen. De deelvraag in het onderzoek over deze wijziging gaat dan ook over de mate waarin deze tot het gestelde doel heeft geleid (60).

Vrijwel alle mbo-instellingen hebben het beleid van de mbo-instelling met betrekking tot verzuim, schorsing en verwijdering van studenten in hun studentenstatuten opgenomen.

Beleidsmedewerkers van een kwart van de mbo-instellingen vindt dat het specificeren van de geldeigen redenen voor verzuim inderdaad heeft bijgedragen aan verduidelijking en 18 procent vindt dat dit niet het geval is. De meesten hebben hier echter geen mening over.

Mbo-verklaring

In de mbo-verklaring worden de resultaten opgenomen die een student die uitvalt wél heeft behaald. De mbo-verklaring moet zo bijdragen aan terugkeer naar het onderwijs en/of het vinden van werk. Er zijn geen deelvragen voor deze evaluatie over deze maatregel geformuleerd, maar voor de volledigheid nemen we deze maatregel wel mee in dit rapport.

Onderzoek naar de mbo-verklaring heeft laten zien dat de mbo-verklaring zijn weg heeft gevonden in het mbo⁵⁰. Studenten gebruiken de mbo-verklaring steeds meer voor het aanvragen van vrijstellingen en ze vinden deze daarbij behulpzaam. De meerwaarde die de mbo-verklaring heeft voor studenten die terugkeren naar het onderwijs is zichtbaar. In deze toepassing is de mbo-verklaring herkenbaar en behulpzaam, ook voor de examencommissies. De eerste doelstelling van de mbo-verklaring, bijdragen aan terugkeer naar het onderwijs, wordt daarmee bereikt.

Wat betreft de bijdrage die de mbo-verklaring kan leveren aan de doorstroom naar werk, daarvan bleken de mbo-instellingen zelf nog nauwelijks een beeld te hebben. De bekendheid van de mbo-verklaring buiten het onderwijs is zeer beperkt. Mbo-instellingen communiceren zeer weinig extern – aan werkgevers, gemeenten/UWV en vervolgonderwijs – over de mbo-verklaring. De mbo-verklaring wordt door studenten als helpend ervaren wanneer ze hem gebruiken, maar het gebruik lijkt beperkt. De tweede doelstelling van de mbo-verklaring, bijdragen aan het vinden van werk, was daarmee op het moment van de eindmeting van het onderzoek slechts in beperkte mate bereikt.

Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek is door de toenmalig minister van OCW aangegeven dat hij zal borgen dat de mbo-verklaring in de praktijk beter wordt benut, door regio's te verplichten om afspraken te maken over het gebruik van de mbo-verklaring.

Doorstroomregeling

In de doorstroomregeling vmbo-mbo staan de nadere vooropleidingseisen genoemd die mbo-instellingen moeten hanteren bij toelating van studenten. Het betreft eisen op het gebied van wiskunde, natuurkunde of scheikunde I. Met de ingang van wetswijziging zijn de eisen niet langer verplicht, zodat ze geen onnodige drempels opwerpen voor aspirant-studenten. Er zijn geen deelvragen voor deze evaluatie over deze maatregel geformuleerd, maar voor de volledigheid nemen we deze maatregel wel mee in dit rapport.

Ongeveer een kwart van de beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen en teammanagers van mbo-opleidingen (die gebruik mogen maken van de Doorstroomregeling) meent dat de wijziging inderdaad heeft bijgedragen aan het verminderen van onnodige drempels bij de instroom. De beleidsmedewerkers oordelen verder vooral neutraal over deze wijziging en een enkeling negatief, terwijl onder teammanagers een kwart een negatief oordeel heeft.

3.8.2 Reflectie

In deze slotparagraaf reflecteren we op de mate waarin en wijze waarop de wet Versterking positie mbo-studenten heeft bijgedragen aan de beoogde doelen, aan de hand van het analysekader uit hoofdstuk 1.

50 Eimers, T. Leest, B & Visser, B. (2024). Onderzoek naar de mbo-verklaring. Eindrapport 2024. Nijmegen: KBA Nijmegen.

Over het geheel gezien kunnen we constateren dat de gewenste *directe* effecten van de wet (implementatie en navolging) in grote lijnen zijn bereikt doordat de mbo-instellingen de maatregelen hebben in-/doorgevoerd.

De gewenste *indirecte* effecten gaan over het vervolg, veranderingen in beleid en gedrag bij betrokken partijen (studenten, mbo-instellingen) (mede) als gevolg van de wettelijke voorschriften om het uiteindelijke doel, versterking van de positie van de student, te bereiken. De maatregelen die zijn ingevoerd om de positie van de mbo-student te versterken zijn zeer uiteenlopend van aard. Drie ervan hebben betrekking op het verbeteren van de positie van studenten in meer kwetsbare posities: invoering van het mbo-studentenfonds voor financiële ondersteuning van studenten, maatregelen voor zwangere studenten en de mbo-verklaring voor uitgevallen studenten.

We zien dat de mbo-instellingen zich hebben ingespannen voor de invoering van de nieuwe verplichtingen in de WEB voor deze groepen kwetsbare studenten. Een deel van de studenten die er recht op hebben, weet de regelingen ook te vinden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit aanvragen die worden gedaan bij het studentenfonds, zwangere studenten/ studerende ouders die gebruik maken van de (verlof)regelingen die de mbo-instellingen bieden en de mbo-verklaring die wordt gebruikt door studenten voor het aanvragen van vrijstellingen. Belangrijke uitkomst is dat studenten die er gebruik van maken, over het algemeen ook tevreden zijn over deze regelingen en zich erdoor geholpen voelen.

De mbo-instellingen zijn relatief vrij gelaten in de uitvoering van de met name het studentenfonds en de regelingen voor zwangere studenten/studerende ouders. We zien wat betreft de regelingen voor zwangere studenten/studerende ouders dat instellingen naast verlof ook maatwerk bieden aan studenten. De aanpak varieert tussen de instellingen en lijkt ook af te hangen van de persoon met wie de student te maken heeft voor het maken van afspraken. Bij sommige zwangere studenten kwam het initiatief voor ondersteuning veel meer vanuit de school (slb'er, ondersteuningscoördinator) dan bij andere studenten. Hoewel uit de evaluatie blijkt dat studenten ook gebruik maakt van de regelingen/mogelijkheden, zien we ook dat studenten lang niet allemaal bekend zijn met de mogelijkheden. Soms is dat misschien niet erg (niet elke student is op voorhand met alle regelingen bekend) en ontstaat bekendheid alsnog als studenten daadwerkelijk in de positie komen dat ze deze ondersteuning nodig hebben. Dit gegeven maakt het extra belangrijk dat de informatie over regelingen goed vindbaar is. Dat lijkt echter lang niet altijd het geval.

Het mbo-studentenfonds is in het kader van de verbetering van de positie van de mbo-studenten een grote stap geweest. De mbo-instellingen hebben het ingeregeld in hun organisaties en er wordt veel gebruik van gemaakt door studenten, vooral de groep die financiële ondersteuning nodig heeft bij de aanschaf van leermiddelen. Toch valt op dat het studentenfonds, dat potentieel voor veel studenten relevant kan zijn, nog maar bij een derde van de studenten bekend is waardoor waarschijnlijk nog niet alle studenten die in de doelgroepen vallen bereikt worden. Hoewel mbo-instellingen de uitvoering veel werk vinden en er vragen worden gesteld of een dergelijk fonds binnen het onderwijs past, zijn instellingen positief over wat ze met het studentenfonds bereiken bij studenten. Het biedt jongeren met een financieel zwakkere positie de kans om een opleiding te (ver)volgen en hun situatie te verbeteren, zo geven ook de studenten zelf aan. En het aanvragen van ondersteuning binnen de onderwijsinstelling, zeker met hulp van een slb'er, maakt het laagdrempelig. Alternatieven zoals aanvragen via DUO zouden hieraan afdoen.

Hoewel de maatregelen over algemeen goed lijken uit te pakken voor studenten die er gebruik van mogen maken, blijkt uit het voorgaande dat de bekendheid ervan en de informatievoorziening (blijvende) aandachtspunten zijn. Voor instellingen is het vergroten van de bekendheid met deze mogelijkheden niet eenvoudig, omdat het om aanbod en maatregelen gaat die alleen voor specifieke groepen en in

bepaalde situaties relevant zijn. Het toegankelijk en begrijpelijk maken van de informatie, zodanig dat de informatie de student ook echt bereikt en beklijft is uitdagend. Het opnemen van informatie in het studentenstatuut en het plaatsen van informatie op de website is dan niet voldoende. We zien hierin (grote) verschillen tussen instellingen, maar uit het onderzoek blijkt steeds dat de slb'er of mentor een cruciale positie inneemt. Goed geïnformeerde en goed toegeruste slb'ers en mentoren zijn dan ook van groot belang. Ook meer actieve informatievoorziening, (bijvoorbeeld) door er aandacht te besteden in de lessen kan bijdragen aan de bekendheid bij studenten. Wellicht biedt naast de slb-lessen ook burgerschap hiervoor aanknopingspunten (school als oefenplaats voor burgerschap).

De relatieve vrijheid die de instellingen hebben gekregen bij de uitvoering van de maatregelen gaat wel gepaard met variatie in de uitvoeringspraktijken tussen en soms ook binnen de instellingen.

Voor de maatregelen voor zwangere studenten is de variatie in de uitvoering enerzijds begrijpelijk en passend omdat met de studenten naar maatwerk-oplossingen worden gezocht. Anderzijds maakt het gebrek aan duidelijkheid bij studenten over hun mogelijkheden en rechten ze afhankelijk van de contactpersoon die ze treffen en diens kennis over de mogelijkheden die er voor hun situatie zijn.

Voor het mbo-studentenfonds lijken de verschillen in procedures beperkt, maar de variatie tussen instellingen in de hoogte van de toekenningen en ook het aandeel aanvragen dat wordt afgewezen is groot. Hiervoor zijn in het onderzoek geen eenduidige verklaringen gevonden. De vraag is in hoeverre deze verschillen te rechtvaardigen zijn. Denk aan instellingen die mogelijk een relatief grotere groep studenten hebben die financiële ondersteuning nodig heeft om leermiddelen te kunnen bekostigen, instellingen met opleidingen waarvoor dure materialen aangeschaft moeten worden of instellingen waar het studentenfonds relatief veel bekendheid heeft. Al deze situaties kunnen ertoe leiden dat sommige instellingen relatief veel aanvragen krijgen en toekenningen doen (met wellicht lagere bedragen). Ook is niet bekend hoeveel het studentenfonds op instellingen nog wordt opgehoogd door bijvoorbeeld een eigen bijdrage van de instelling. Het vraagt verdere verkenning om te bezien of verschillen te verklaren zijn, bijvoorbeeld door verschillen in de studentenpopulatie. Afhankelijk daarvan zou moeten worden nagegaan in hoeverre het wenselijk/nodig is om verschillen te begrenzen, en de kanselijkheid van studenten aan verschillende instellingen en opleidingen te vergroten. Het onderscheid tussen wenselijke verschillen (bv. Bedragen die verschillen door verschillen in kosten voor leermiddelen) en onwenselijke verschillen (bv. Noodgedwongen lagere bedragen omdat het aantal aanvragen groter is omdat de studentenpopulatie financieel kwetsbaarder is) is hierin wel relevant. Om eventuele onwenselijke verschillen aan te pakken zou gedacht kunnen worden aan een ondergrens in toe te kennen bedragen, of deze juist te maximeren. Via het netwerk mbo-studentenfonds wisselen de mbo-instellingen al ervaringen met het mbo-studentenfonds uit. Mogelijk kan er via dit platform meer uitwisseling en afstemming plaatsvinden over onder meer de hoogte van toekenningen.

Kortom, de maatregelen gericht op de meer kwetsbare studenten (mbo-studentenfonds, maatregelen voor zwangere studenten/studerende ouders en de mbo-verklaring) hebben hun weg gevonden in het mbo. De maatregelen zijn formeel ingeregeld en gelijkgetrokken met de wetgeving in het vo en hoger onderwijs. Uitvoerders en ontvangers zijn over het algemeen positief over de uitwerking van de maatregelen en in die zin kan gesteld worden dat de maatregelen hebben bijgedragen aan het verbeteren van de positie van (de betreffende groepen) studenten. De gewenste *indirecte* effecten zijn daarmee gerealiseerd, maar niet volledig. Er zijn aandachtspunten in de uitvoering ten aanzien van de bekendheid van de maatregelen bij de beoogde doelgroepen en mogelijke kansenongelijkheid in de uitvoering van de maatregelen.

In ruime zin gaat het bij de beoogde doelen (*outcomes*) ook om het vergroten van bewustwording van, en de omgang met studenten in kwetsbare of afwijkende posities, omdat ze in financiële nood verkeren, uitvallen uit de opleiding of zwanger zijn tijdens de opleiding. We zien verschillen tussen (en binnen) de mbo-instellingen in de mate waarin ze hier pro-actief en anticiperend mee omgaan. Dit is niet geheel los te zien van veranderingen die recenter in het kader van de wet Verbetering rechtsbescherming mbo-studenten zijn ingezet voor studenten in kwetsbare posities (studenten met een ondersteuningsbehoefte, studenten met een klacht of bezwaar over school). Hier kunnen hier nog stappen gezet worden. De komende jaren moet blijken of net als bij de invoering van eerdere nieuwe wetgeving, zoals de invoering van het toelatingsrecht en passend onderwijs, een dergelijke verandering in bewustzijn en mindset optreedt.

De overige maatregelen die onder de Wet versterken positie mbo-studenten zijn geschaard zijn van een andere orde. De benaming van mbo-studenten in de WEB betreft alle studenten. Deze maatregel is onderdeel van een breder beleid om de positie en het imago van de het mbo en de mbo-student te verbeteren en kan in samenhang met de monitoring en evaluatie van dit beleid verder gevolgd worden. Het loslaten van de verplichte nadere vooropleidingseisen in de doorstroomregeling en het opnemen van de geldige redenen voor verzuim in de WEB zijn in eerste instantie gericht op het scheppen van meer duidelijkheid voor de instellingen en het weghalen van onnodige drempels en administratieve lasten. Deze gewenste uitwerkingen worden slechts beperkt ervaren door de instellingen en de impact van deze (meer formele) aanpassingen van de WEB is dan ook klein.

Bijlage 1 – Maatregelen en beoogde effecten

In onderstaand schema laten we zien hoe de maatregelen in de wetten samenhangen met de beoogde indirecte effecten en outcome-doelen.

Maatregel	Direct effect	Indirect effect	Outcome
Wet versterken positie mbo-studenten			
Mbo-studentenfonds	Oprichting studentenfonds door mbo-instellingen, uitwerking van procedure/afspraken/ werkwijze, procedure opgenomen in studentenstatuut	Bekendheid met fonds en van procedure bij studenten en docenten, gebruik van het studentenfonds, ervaringen/tevredenheid van studenten met procedure en vergoeding, ervaringen mbo-instellingen met procedure (o.a. regeldruk)	Doelmatigheid studentenfonds (m.a.w. financiële redenen vormen geen reden voor (niet-)volgen mbo-opleiding), voor keuze tot deelname studentenraad of bij keuze tot stoppen opleiding bij studieovertraging a.g.v. bijzondere omstandigheden
Zwangere studenten, studerende ouders	Afspraken over zwangerschap en bevalling opgenomen in studentenstatuut (voorheen: OOK)	Maatregelen (regelingen, faciliteiten) ter voorkoming van uitval zwangere studenten/ studerende ouders, houding t.a.v. zwangere studenten en studerende ouders (bv. Houding t.a.v. maatwerk/flexibele onderwijsprogramma's), informatievoorziening/ bekendheid mogelijkheden bij zwangere studenten / studerende ouders, Gebruik van zwangerschapsverlof, tevredenheid zwangere studenten/studerende ouders t.a.v. maatregelen instellingen m.b.t zwangerschap en studeren met jonge kinderen,	Minder uitval van zwangere studenten / jonge ouders om hun studie (op tijd) af te ronden.
Mbo-verklaring ⁵¹		Bekendheid regels afgifte mbo-verklaringen, doelgroep mbo-verklaringen, aantal afgegeven mbo-verklaringen (per doelgroep), bekendheid en ervaringen met mbo-verklaring bij uitgevallen studenten	Vergrote kansen arbeidsmarkt bij uitgevallen studenten Verbeterde mogelijkheden tot het krijgen van vrijstelling bij evt. toekomstige (vervolg)studie
Benaming mbo-studenten		Neveneffect: lid van studentenvereniging en toegang tot/gebruik van studentenkortingen	Ervaring mbo-student t.a.v. betere positie en imago mbo-student (gelijkwaardigheid hbo en wo)
Doorstroomregeling vmbo-mbo	Wijziging doorstroomregeling, afschaffen bij ministeriële regeling <i>verplichte</i> nadere vooropleidingseisen, nadere vooropleidingseisen af laten hangen van de regionale afstemming van doorstroomprogramma's tussen vo en mbo	Verminderde ervaren regeldruk voor mbo-instellingen en voor aankomende mbo-studenten.	Wegnemen onnodige drempels voor aspirant-studenten
Geldige reden melding verzuim			Duidelijkheid bij mbo-instellingen over het melden van ongeoorloofd verzuim van niet-leerplichtigen en voortijdig schoolverlaten

51 De mbo-verklaring vormt in de nadere offerteaanvraag geen thema, maar maakt een (belangrijk) onderdeel uit van de Wet verbetering positie mbo-studenten. We voegen deze daarom toe en benutten daarbij zoveel mogelijk de uitkomsten van het onderzoek mbo-verklaring (eindrappage is in concept gereed) in de uitvoering van het onderzoek.

Wet verbetering rechtsbescherming mbo-studenten			
Verbeteren informatievoorziening	Mbo-instellingen hebben rechten/plichten opgenomen in studentenstatuut Hebben statuut openbaar gemaakt (actief/passief)	Ervaren informatievoorziening door studenten Ervaren duidelijkheid t.a.v. rechten en plichten door studenten (begrijpelijkheid) Preventieve werking van rechten student (aanpassing van beleid, procedures, benadering, gedrag etc. door mbo-instellingen / opleidingen ⁵²) Ervaren rechtspositie door studenten Situaties (welke, toe/afname) waarin mbo-instellingen expliciet beroep doen op plichten student (en waarin instellingen zich beroepen op hun informatievoorziening)	Feitelijk betere bescherming student (bv. Blijkend uit omvang van klachten/ geschillen/ beroep dat studenten doen op hun rechten) Feitelijk betere rechtspositie student, a.g.v. preventieve werking (volgend uit andere gedragingen van mbo-instellingen)
Rechten schorsingen en verwijderingen	Bekendheid van mbo-instellingen met rechten mbo-studenten Naleving mbo-instellingen van rechten mbo-studenten	Ervaring van studenten dat zij beter beschermd worden	Feitelijk betere bescherming student bij schorsingen/verwijderingen (blijkend uit bijv. minder klachten, minder toegekende klachten, minder beroepsprocedures)
Aanscherping randvoorwaarden zorgplicht	Mbo-instellingen maken schriftelijke afspraken met studenten met handicap/cz over ondersteuning voorafgaande aan inschrijving (aantal instellingen, studenten, doelgroepen, vorm) Mbo-instellingen evalueren deze afspraken minimaal jaarlijks met student (aantal instellingen, vorm waarin)	Ervaring studenten t.a.v. proces (maken van afspraken en evaluatie) Preventieve werking van rechten student (aanpassing van beleid, procedures, benadering, gedrag etc. door mbo-instellingen / opleidingen)	Ervaren tevredenheid bij studenten met h/cz over aanpassingen/ondersteuning (toename tevredenheid) Feitelijk betere bescherming van student met h/cz (blijkend uit bv. minder klachten / geschillen / beroep op rechten) Feitelijk betere rechtspositie student, a.g.v. preventieve werking (volgend uit andere gedragingen van mbo-instellingen)
Verbreden landelijke financiële ondersteuning	Invoering en bekendmaking verbreding	Bekendheid van de verbreding bij student-bestuursleden Gebruik van de regeling door student-bestuursleden Tevredenheid over de regeling bij student-bestuursleden	Vermindering financiële drempels voor studenten om bestuursstaken op zich te (blijven) nemen (m.a.w. financiële redenen vormen geen reden voor (niet-)volgen van bestuursjaar
Toegankelijke faciliteit voor vragen	Mbo-instellingen hebben een toegankelijke faciliteit waar studenten voor al hun kwesties met de instelling terecht kunnen	Bekendheid faciliteit bij studenten, gebruik faciliteit door studenten, tevredenheid over de rechtsbescherming bij mbo-studenten Preventieve werking van rechten student (aanpassing van beleid, procedures, benadering, gedrag etc. door mbo-instellingen / opleidingen)	Feitelijk betere rechtsbescherming van mbo-student (blijkend uit bv. aantal klachten / geschillen / beroep op rechten) Feitelijk betere rechtsbescherming mbo-student, a.g.v. preventieve werking (volgend uit andere gedragingen van mbo-instellingen)

52 Vgl. onderzoek Toelatingsrecht: niet zozeer studenten die een beroep doen op toelatingsrecht, maar instellingen die daarop anticiperen door bijv. intakeprocedures aan te passen

Geschillenadviescommissie	Mbo-instellingen hebben een onafhankelijke geschillenadviescommissie, waar studenten bezwaar kunnen maken als zij het oneens zijn met een beslissing van de instelling.	Bekendheid geschillencommissie, gebruik geschillencommissie, tevredenheid over de rechtsbescherming bij mbo-studenten Preventieve werking van rechten student (aanpassing van beleid, procedures, benadering, gedrag etc. door mbo-instellingen / opleidingen)	Feitelijk betere rechtsbescherming van mbo-student (blijkend uit bv. aantal klachten / geschillen) Feitelijk betere rechtsbescherming mbo-student, a.g.v. preventieve werking (volgend uit andere gedragingen van mbo-instellingen)
Beroepsinstantie ABRrS	Er is een toegankelijke beroepsinstantie voor mbo-studenten gecreëerd (als student het oneens is met uitspraak geschillenadviescommissie of als student het oneens is met besluit Cobex ⁵³).	Bekendheid beroepsinstantie, gebruik beroepsinstantie, tevredenheid over de rechtsbescherming bij mbo-studenten	Feitelijk betere rechtsbescherming van mbo-student (blijkend uit bv. aantal beroepen)
Afschaffing OOK	Uitfasering van OOK (gebruik OOK door mbo-instellingen), verandering in werkwijze en administratieve handelingen (o.a. eenzijdige inschrijfbeslissing, afspraken voor studenten met h/cz)		Ervaren (verminderde) administratieve lasten van mbo-instellingen en impact afschaffing OOK hierin
Rapportageplicht ouders minderjarige studenten	Mbo-instellingen informeren ouders minderjarige studenten over studievoortgang (aantal mbo-instellingen, veranderde werkwijze)		Ervaren (verminderde) administratieve lasten van mbo-instellingen en impact rapportageplicht hierin

Bijlage 2 – Toelichting websearch

In onderstaand overzicht geven we weer welke bronnen we (mede) gebruiken voor beantwoording van welke onderzoeksvragen.

Maatregelen	Onderzoeksvragen	Bronnen
Verbeteren informatievoorziening	Opname van rechten en plichten van studenten in het studentenstatuut van mbo-instellingen en openbaarmaking van het statuut (vraag 3).	Via website mbo-instellingen; o.a. studentenstatuut
Toegankelijke faciliteit voor vragen	- Realisatie faciliteit door mbo-instellingen waar studenten met vragen terecht kunnen (vraag 19); - Invulling/inrichting van deze faciliteit (vraag 20).	Via website mbo-instellingen; o.a. jaar-/bestuursverslag
Geschillenadviescommissie	Beschikbaarheid geschillenadviescommissie bij mbo-instellingen (vraag 25).	Via website mbo-instellingen; o.a. jaar-/bestuursverslag
Studentenfonds	Aantal aanvragen bij instellingen voor het studentenfonds (vraag 39); (Groepen) studenten die aanvragen doen, i.h.b. ook zwangere studenten (vraag 40, 56); Waarvoor ondersteuning benodigd is (vraag 41); Voorwaarden mbo-instellingen t.a.v. financiële ondersteuning en verschillen op dit gebied tussen instellingen (vraag 43), Aantal gehonoreerde aanvragen en gronden (vraag 44); Aantal niet gehonoreerde aanvragen en gronden (vraag 45); Gemiddelde hoogte vergoeding (vraag 46); Totaal van jaarlijkse toekenningen studentenfonds en verschillen tussen instellingen op dit gebied (plus rol grootte instellingen hierbij) (vraag 47).	Via website mbo-instellingen; o.a. jaar-/bestuursverslag, studentenstatuut Inventarisatie OCW gericht op informatie over studentenfonds
Zwangere studenten, studerende moeders	- Maatregelen mbo-instellingen gericht op voorkomen uitval zwangere studenten/studerende moeders (vraag 53). - Gebruik studentenfonds (vraag 56)	Via website mbo-instellingen; o.a. studentenstatuut

Bijlage 3 – Nieuwe situatie geschillen, klachten en bezwaren

Onderstaand schema geeft een overzicht van de huidige situatie voor mbo-studenten ten aanzien van geschillen, klachten, bezwaren en beroep op basis van de nieuwe wet.

Wat/wie	Nieuw?	Definitie/taak	Bindend?	Waar indienen
Kwesties				
Geschil	N.v.t.	(schriftelijke) beslissing van de mbo-instelling waar je het niet mee eens bent.	N.v.t.	Toegankelijke faciliteit
Klacht	N.v.t.	niet tevreden zijn over de manier van handelen van (een medewerker van) een mbo-instelling.	N.v.t.	Toegankelijke faciliteit
Bezwaar	N.v.t.	Als je het niet eens bent met een schriftelijke beslissing van de mbo-instelling, dan kun je bezwaar maken (bijv. niet met niet bent toegelaten worden tot de opleiding, of verwijdering). De geschillenadviescommissie behandelt ook geschillen die gaan over het maken, wijzigen of uitvoeren van extra ondersteuningsafspraken omdat je een handicap of chronische ziekte hebt.	N.v.t.	Via toegankelijke faciliteit (binnen 6 weken na datum beslissing). Gaat naar geschillenadviescommissie.
		Als na je bezwaar en het advies van deze commissie, het bestuur de beslissing toch niet verandert, kun je daartegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.		Zelf doen binnen 6 weken na beslissing op bezwaar
Beroep	N.v.t.	Ben je het niet eens met een beslissing van de examencommissie over examens en tentamens, of als je het niet eens bent met een negatief bindend studieadvies, dan kun je daar beroep tegen aantekenen bij de Cobex.	N.v.t.	Via toegankelijke faciliteit (binnen 2 weken na datum beslissing). Gaat naar Cobex.
		Als na het beroep bij de Cobex de beslissing van de examencommissie of het nbsa niet verandert, kun je daartegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.		Zelf doen binnen 6 weken na beslissing op bezwaar
Faciliteiten/instanties				
Toegankelijke faciliteit/loket (instelling)	Nieuw	Gaat na of het om een klacht of om een geschil gaat (of beide), en zorgt ervoor dat een klacht en/of geschil bij de juiste commissie terechtkomt.	Niet bindend	
Onafhankelijke geschillenadviescommissie (instelling) (GAC)	Nieuw	als je het niet eens bent met een schriftelijke beslissing van de mbo-instelling en je bezwaar maakt (bijv. niet met niet bent toegelaten worden tot de opleiding, of verwijdering). Men geeft een advies aan het bestuur van de instelling.	Niet bindend	Via toegankelijke faciliteit
Klachtenregeling	Oud/bestaand	In het studentenstatuut staat beschreven hoe klachten en geschillen worden afgehandeld. Hierin staat onder andere hoe je een klacht, bezwaar of beroep kunt indienen en welke reactietermijnen er zijn.	Niet bindend	
Commissie van Beroep voor de Examens (Cobex)	Oud/bestaand	Ben je het niet eens met een beslissing over examens en tentamens, of met het bsa, dan kun je in beroep gaan bij de Commissie van Beroep voor de Examens.	Bindend voor examencommissie	Via toegankelijke faciliteit
ABRvS ⁹	Nieuw	De Afdeling bestuursrechtspraak behandelt studentenzaken als hoogste algemene bestuursrechter.	Bindend	

